

**Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ**

της
Παρασκευής Κωνσταντίνου

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος « Άσκηση και Ποιότητα Ζωής » των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση «Παιδαγωγική Δημιουργική Μάθηση».

Κομοτηνή
2007

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων: Ευθύμιος Κιουμουρτζόγλου, Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Ζαχοπούλου Ευρυδίκη, Αναπλ. Καθηγήτρια

3^{ος} Επιβλέπων: Παπαϊωάννου Αθανάσιος, Αναπλ. Καθηγητής

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 6512/1
Ημερ. Εισ.: 01/09/2008
Δωρεά:
Ταξιδιωτικός Κωδικός: Δ
372.86
ΚΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000088384

© 2007

Παρασκευή Κωνσταντίνου
ALL RIGHTS RESERVE

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παρασκευή Κωνσταντίνου: Η Φυσική Αγωγή στην Προσχολική Εκπαίδευση: Ιστορική Αναδρομή και Σημερινή Πραγματικότητα.
(Υπό την επίβλεψη του Καθηγητή κ. Κιουμουρτζόγλου Ευθυμίου)

Σκοπός της μελέτης ήταν να καταγραφεί η πορεία ένταξης του γνωστικού αντικείμενου της Φ.Α. στα αναλυτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης, όπως αυτά θεσπίστηκαν από την νομοθεσία του Ελληνικού Κράτους, και να ερευνηθεί: α) την γνώση των εκπαιδευτικών της προσχολικής αγωγής στο αντικείμενο της Φ.Α. όπως αυτό προτείνεται από το αναλυτικό πρόγραμμα, στα Ελληνικά νηπιαγωγεία, και β) να καταγράψει την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στα σύγχρονα προσχολικά κέντρα της Ελλάδος. Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένα δείγμα 150 νηπιαγωγών (γυναίκες), με μέση ηλικία $37,6 \pm 7,6$ έτη. Για την διερεύνηση των γνώσεων και της εφαρμογής της Φ.Α. στην προσχολική εκπαίδευση, κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο, που βασίστηκε στους σκοπούς και τους στόχους του ισχύοντος αναλυτικού προγράμματος (Φ.Ε.Κ. 208 Α' 1989). Η αξιολόγηση έγινε με εξαβάθμια και πενταβάθμια κλίμακα Likert αντίστοιχα για τα δύο μέρη του ερωτηματολογίου. Η ιστορική αναδρομή φανέρωσε ότι η Φ.Α. αντιμετωπίστηκε από την αρχή (1896), ως ένας τομέας πρωταρχικός για την ομαλή ανάπτυξη του νηπίου και περιλαμβάνονταν στους βασικούς σκοπούς των προγραμμάτων, αρχικά με την γενική και αφηρημένη έννοια της σωματικής ανάπτυξης, και εν συνεχεία με συγκεκριμένες επιδιώξεις και περιεχόμενο (2003). Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι ένα ελάχιστο ποσοστό εκπαιδευτικών κατέχει τις εξειδικευμένες γνώσεις για την Φ.Α., που χρειάζεται ο εκπαιδευτικός προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα. Εντούτοις, φάνηκε ότι οι νηπιαγωγοί εφαρμόζουν προγράμματα Φ.Α. στην τάξη τους σε τακτά χρονικά διαστήματα και κρίνουν ικανοποιητική την επάρκεια αθλητικού υλικού και ειδικά διαμορφωμένου χώρου.

Λέξεις Κλειδιά: Αναλυτικό πρόγραμμα, φυσική αγωγή, προσχολική εκπαίδευση.

ABSTRACT

Paraskevi Konstantinou: Physical Education in Early Childhood Education: Historical Review and Contemporary Situation
(Under the supervision of Professor Efthimios Kioumourtzoglou)

The purpose of the present study was to register the process of Physical Education (P.E.) integration in Greek early childhood curriculum, as they were enacted by the legislation of the Greek State and to investigate : a) The level of knowledge of early childhood education teachers on PE, as it is proposed by the curriculum, in Greek kindergarten schools and b) to record the application of PE programs in contemporary Greek kindergarten schools. In order to realize the investigational study we used a sample of 150 teachers of Greek kindergarten schools (all women), with an average age of $37,6 \pm 7,6$ years. To investigate the knowledge and the application of PE in early school education, we constructed a questionnaire based on the aims and purposes of the current curriculum (F.E.K. 208 A' 1989). The validation of the questionnaire was effectuated in a six or five-score scale Likert for each part of the questionnaire respectively. Historical feedback revealed that PE was faced from the beginning (1896) as an important section for the normal development of preschooler and was included in the principal targets of each curriculum, initially with the general and theoretical concept of physical development and later with specific goals and content (2003). The study results demonstrate that a minor percentage of teachers possesses the specialized knowledge on PE required in order to realize the goals determined by the curriculum. Nevertheless, it was shown that the early childhood teachers apply PE programmes in their classes in regular intervals and consider the availability of sports material and accommodations as satisfactory.

Keywords: curriculum, physical education, early childhood education

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Ίκανή η φύσις ορμάς ενθείναι προς υγείαν τε και σωτηρίαν».

Γαληνού, (Υγιεινή παραγγ. Α΄.η΄).

Ευχαριστίες

Η διεξαγωγή της έρευνας δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την πολύτιμη συνεργασία καθηγητών και φίλων, τους οποίους και ευχαριστώ για την αμέριστη συμπαράσταση και καθοδήγηση. Ευχαριστώ τους:

- ❖ Ευθύμιο Κιουμουρτζόγλου, καθηγητή του Τ.Ε.Φ.Α.Α., του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, για την επιμέλεια της εργασίας και την καθοδήγηση σε όλα τα στάδια της ερευνητικής εργασίας καθώς επίσης και για το επιστημονικό του ήθος και παράδειγμα, το οποίο υπήρξε πρότυπο για μένα από το πρώτο μάθημα της φοιτητικής μου ζωής.
- ❖ Ευρυδίκη Ζαχοπούλου, Αναπληρωτή Καθηγήτρια του Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας, για την επιμέλεια της εργασίας, την καθοδήγηση και την αισιοδοξία της σε όλα τα στάδια της ερευνητικής εργασίας.
- ❖ Αθανάσιο Παπαϊωάννου, Αναπληρωτή Καθηγητή, για την επιμέλεια της εργασίας και την καθοδήγηση σε όλα τα στάδια της ερευνητικής εργασίας.
- ❖ Ευγενία Κουτσουβάνου, Καθηγήτρια Παιδαγωγικής στο Τ.Ε.Α.Π.Η. του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, η οποία υπήρξε η ουσιαστική αφορμή για την επαγγελματική μου ενασχόληση με την προσχολική αγωγή και εμπνευστής και αρωγός στην παρούσα ερευνητική εργασία.
- ❖ Τα άτομα που αποτέλεσαν το δείγμα, για το χρόνο που διέθεσαν και την υπομονή που επέδειξαν στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.
- ❖ Τους φίλους μου Αλέξανδρο Παπαϊωάννου, Γιάννη Μούντζιο και Άσπα Μανταλιάνου για την πολύτιμη βοήθεια τους.
- ❖ Τον σύζυγο μου Χρήστο Μαρτσέκη και τον αδελφό μου Βασίλη Κωνσταντίνου για την αγάπη τους, την ηθική συμπαράσταση και την ατελείωτη υπομονή σε όλη τη διάρκεια τη ερευνητικής εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	viii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΩΝ.....	xi
I ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Προσδιορισμός του προβλήματος.....	5
Σημασία της έρευνας.....	6
Ερευνητικές υποθέσεις.....	7
Οριοθετήσεις της έρευνας.....	8
Περιορισμοί της έρευνας.....	8
Θεωρητικοί και λειτουργικοί ορισμοί όρων.....	8
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	9
Ιστορική Αναδρομή.....	9
Αναλυτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής.....	9
Ανασκόπηση των Ελληνικών Αναλυτικών Προγραμμάτων Προσχολικής Αγωγής.....	14
Εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.....	21
III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	26
Δείγμα.....	26
Περιγραφή Δοκιμασιών.....	26

Διαδικασία Μετρήσεων.....	28
Σχεδιασμός έρευνας.....	28
IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	29
Γνώσεις των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής.....	29
Εφαρμογή προγραμμάτων φυσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο.....	39
Σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών.....	46
V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	51
Ανασκόπηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Προσχολικής Αγωγής.....	51
Γνώσεις και εφαρμογή της Φ.Α.	54
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	58
VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	61
VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	67
Ερωτηματολόγιο γνώσεων και εφαρμογής προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής στην Προσχολική Εκπαίδευση.....	67

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σελίδα

Πίνακας 1. Αποτελέσματα απαντήσεων στο γνωστικό μέρος του ερωτηματολογίου..	30
Πίνακας 2. Φορτίσεις των μεταβλητών στον παράγοντα «Γνώση».....	47
Πίνακας 3. Σχέση του παράγοντα « επίπεδο γνώσης» με την άποψη για το κατά πόσο διδασκαλία της Φ.Α. πρέπει να γίνεται από εκπαιδευτικούς Φ.Α.	48
Πίνακας 4. Σχέση «επαρκούς γνώσης» και διδασκαλίας της Φ.Α. από πτυχιούχους Φ.Α.	48
Πίνακας 5. Σχέση του παράγοντα «γνώση» με τα χρόνια εμπειρίας των εκπαιδευτικών.....	49
Πίνακας 6. Σχέση του παράγοντα «γνώση» με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.....	50
Πίνακας 7. Σχέση του παράγοντα «γνώση» με την ενασχόληση των εκπαιδευτικών με τον αθλητισμό.....	50

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σελίδα

Σχήμα 1. Ποσοστά απαντήσεων στο γνωστικό μέρος.....	29
Σχήμα 2. Αξιολόγηση των απαντήσεων στο γνωστικό μέρος, αντιστοιχώντας στο «έχουν γνώση» όσους αξιολογήθηκαν με (καλά-πολύ καλά-σωστά).....	30
Σχήμα 3. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση του Αναλυτικού Προγράμματος.....	31
Σχήμα 4. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση του σώματος.....	32
Σχήμα 5. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση των αντιληπτικο-κινητικών δεξιοτήτων.....	32
Σχήμα 6. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση και αντίληψη του χώρου.....	33
Σχήμα 7. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των σχέσεων που δημιουργούνται κατά την κίνηση.....	33
Σχήμα 8. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μετακίνησης.....	34
Σχήμα 9. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μη μετακίνησης.....	34
Σχήμα 10. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων χειρισμού.....	35
Σχήμα 11. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση οργάνωσης υπαίθριων δραστηριοτήτων.....	35
Σχήμα 12. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση συνδυασμού φυσικής αγωγής και θέματα υγιεινής και διατροφής.....	36
Σχήμα 13. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης δραστηριοτήτων μουσικοκινητικής αγωγής	36
Σχήμα 14. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης της δημιουργικής σκέψης μέσω της φυσικής αγωγής.....	37
Σχήμα 15. Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης της κοινωνικότητας μέσω της φυσικής αγωγής	37
Σχήμα 16. Οι στόχοι του Αναλυτικού προγράμματος και το ποσοστό των εκπαιδευτικών που αξιολογήθηκαν με καλά ή πολύ καλά ή σωστά.....	38
Σχήμα 17. Εφαρμογή του Δ.Ε.Π.Π.Σ.	39

Σχήμα 18. Εφαρμογή Φυσικής Αγωγής στην τάξη.....	39
Σχήμα 19. Επικρατέστεροι λόγοι μη εφαρμογής προγραμμάτων Φ.Α.	40
Σχήμα 20. Εβδομαδιαία εφαρμογή Φ. Α.	41
Σχήμα 21. Διάρκεια ημερήσιου προγράμματος Φ. Α.	41
Σχήμα 22. Επάρκεια αθλητικού εξοπλισμού (ποσότητα).....	42
Σχήμα 23. Καταλληλότητα εξοπλισμού.....	42
Σχήμα 24. Ασφάλεια χώρου.....	43
Σχήμα 25. Ικανότητα οργάνωσης προγραμμάτων Φ.Α. σύμφωνα με τους στόχους του Α.Π.	44
Σχήμα 26. Επάρκεια ακαδημαϊκής εκπαίδευσης για εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α.	44
Σχήμα 27. Λόγοι εφαρμογής της Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.	45
Σχήμα 28. Λόγοι μη εφαρμογής της Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.	46
Σχήμα 29. Παράγοντας «γνώση» και διδασκαλία Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.	49

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Α.Ε.Ι.	Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
Δ.Ε.Π.Π.Σ.	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ν.Α.Ε.Υ.Σ.	Εθνική ένωση για την Εκπαίδευση των μικρών παιδιών, στην Αμερική
Ν.Α.Σ.Ρ.Ε.	Εθνική ένωση των σπορ και της Φ. Α. στην Αμερική
Τ. Α.	Τυπική Απόκλιση
Φ.Α.	Φυσική Αγωγή
Φ. Κ.	Φυσική Κατάσταση

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η προσχολική εκπαίδευση, κατά τα τελευταία χρόνια, απέκτησε μεγάλη σημασία μετά την πρόοδο που παρατηρήθηκε στις κοινωνικές επιστήμες και στην ψυχολογία, και είχε ως αποτέλεσμα τη γενική παραδοχή ότι τα κύρια χαρακτηριστικά μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας και τα θεμέλια της ανάπτυξης κάθε ατόμου τίθενται προτού αρχίσει η τυπική διαδικασία της εκπαίδευσης.

Ο Αριστοτέλης, στα Πολιτικά, προτείνει τις αρχές και τις μεθόδους ενός παιδαγωγικού συστήματος, σύμφωνα με το οποίο η αγωγή του παιδιού ως πολίτη και η απόκτηση της ευτυχίας είναι από τους βασικούς σκοπούς της αγωγής. Στο παιδαγωγικό του σύστημα, παρουσιάζει τα στάδια ανάπτυξης που παρατηρούνται κατά την ανάπτυξη του ατόμου και τη σημασία του κατάλληλου μορφωτικού περιεχομένου για την κάθε βαθμίδα ανάπτυξης του παιδιού. Δίνει επίσης έμφαση στη σωματική αγωγή, που πρέπει να προηγείται από κάθε άλλου είδους αγωγή και υπογραμμίζει τη μορφωτική δύναμη της μουσικής για την ηθική και αισθητική μόρφωση του παιδιού (Πολιτικά, Η. 4, 3, Κυριαζοπούλου, 1977).

Ένα από τα κυριότερα γνωρίσματα του μικρού παιδιού είναι η συνεχής κίνηση. Σύμφωνα με τον Ξηροτύρη (1975), ο οποίος κατηγοριοποιεί τις βασικές ανάγκες των νηπίων σε έμφυτες (οργανικές, κινητικές, σεξουαλικές και ανάγκες αυτοσυντήρησης) και επίκτητες (κοινωνικές, ασφάλειας, ψυχαγωγίας, χειροτεχνική ενασχόληση, στοργή, μιμητικών συνηθειών, ελευθερίας και η ανάγκη για εκτίμηση και σεβασμό), η ανάγκη του νηπίου για κίνηση και δράση είναι πρωταρχική, με απώτερο σκοπό την κινητική του ωρίμανση, την καλύτερη δυνατή ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων του και τον καλύτερο κινητικό συντονισμό. Αυτή η έμφυτη και αυθόρμητη ενεργητικότητα του παιδιού είναι η βάση της ομαλής ψυχοσωματικής του ανάπτυξης. Η φυσική δραστηριότητα ενισχύει αρχικά τη σωματική διάπλαση σε μία κρίσιμη περίοδο για τη βιολογική του ανάπτυξη, αλλά και την διαδικασία της κοινωνικοποίησης και της εκμάθησης του ρόλου του μέσα σε μία ομάδα. Τα παιδιά μαθαίνουν και ανακαλύπτουν το 'εγώ' τους, καθώς και το ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον ενώ κινούνται μέσα σε αυτό

(Κιτσαράς, 1991). Έτσι, η αναγνώριση της σημασίας της κίνησης στην ζωή του μικρού παιδιού οδήγησε στη δημιουργία αναλυτικών προγραμμάτων όπου η κινητική αγωγή αποτελούσε μέρος του περιεχομένου τους. Ο όρος αναλυτικό πρόγραμμα αναφέρεται στον προγραμματισμό του τι θα μάθουν οι μαθητές, τον τρόπο απόκτησης της γνώσης και τον τρόπο πιστοποίησης της αποκτημένης γνώσης (Melograno, 1997). Αναφέρεται δηλαδή στο ‘τι’ και στο ‘γιατί’ της εκπαιδευτικής πράξης

Πρόσφατες έρευνες παρέχουν ενδείξεις ότι η μάθηση αρχίζει πριν από τη γέννηση (Begley, 1995) και στα πρώτα 5-6 χρόνια της ζωής αναπτύσσεται ραγδαία τόσο σε ποιότητα, όσο και σε ποσότητα. Σύμφωνα με τον Bloom (1964), το παιδί αναπτύσσεται διανοητικά κατά τα τέσσερα πρώτα χρόνια της ζωής του, τόσο όσο και τα επόμενα δεκατρία. Έτσι, μέσα σε ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, το παιδί έχει αποκτήσει γνώσεις και δεξιότητες που θα αποτελέσουν τη βάση για την μελλοντική μάθηση (Cambell & Ramey, 1994). Δεδομένης αυτής της εξέλιξης του παιδιού, ο πρώτος στόχος της προσχολικής εκπαίδευσης είναι να υποστηρίξει και να προωθήσει τη μάθηση και τη γενικότερη εξέλιξη που λαμβάνει χώρα μέχρι την ηλικία των 5-6 χρόνων (Διακίδου & Φτιάκα, 1998).

Ο Elkind (1998), σημειώνει ότι «.....χρειαζόμαστε ουσιώδη προγράμματα, σχολεία και οικογένειες που να εξυπηρετούν καλά τις βιολογικές και ψυχολογικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των παιδιών, καθώς έχουμε γίνει μάρτυρες μαζικών και θεμελιωδών μεταβολών στην κοινωνία και στις απόψεις μας για την παιδική ηλικία και την προσχολική εκπαίδευση». Οι Decker και Decker, (1997), υποστηρίζουν ότι μετά τη βιομηχανία των ηλεκτρονικών υπολογιστών, ο δεύτερος ταχύτατα αναπτυσσόμενος τομέας της οικονομίας είναι η προσχολική εκπαίδευση.

Η προσχολική εκπαίδευση είναι ένα από τα πιο συναρπαστικά πεδία της εκπαίδευσης, στο οποίο ο εκπαιδευτικός απαιτείται να είναι εξειδικευμένος σε μία ή περισσότερες πτυχές του συνολικού επαγγελματικού πεδίου (π.χ. παιδική μέριμνα με βάση το σπίτι, εκπαιδευτικός νηπιαγωγείου κ.τ.λ.), αλλά και να έχει γενική άποψη για τη συνολική «έκταση της γης» (π.χ. διαφορετικές προσεγγίσεις και πολιτικές στην προσχολική εκπαίδευση, και πώς διαπλέκονται όλες μεταξύ τους) (Roopnarine & Johnson 2006). Το «μπόλιασμα» της εξειδικευμένης γνώσης με τη γενική γνώση της προσχολικής εκπαίδευσης αποτελεί ένα κρίσιμο εκπαιδευτικό καθήκον για όλους τους εκπαιδευτικούς, καθώς επιζητείται να αποφευχθεί η επικέντρωση μόνο στην επαγγελματική τους ενασχόληση (Roopnarine & Johnson 2006). Η Kagan (1999), πρόεδρος της National Association for the Education of Young Children (NAEYC), υποστηρίζει ότι πρέπει να

συνδεθεί η παιδαγωγική με τις πρακτικές και την πολιτική, καθώς αυτό είναι το απαραίτητο καθήκον του αφοσιωμένου επαγγελματία της προσχολικής εκπαίδευσης στη σημερινή κοινωνία.

Η Katz (1990) υποστηρίζει ότι οι κινητικές έννοιες είναι η βάση για τη δημιουργία και ανάπτυξη των νοητικών απεικονίσεων των εννοιών και συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση τους. Για το λόγο αυτό, η Φυσική Αγωγή (Φ.Α.) θα πρέπει να αποτελεί σημαντικό μέρος ενός αναλυτικού προγράμματος, εφόσον επιδρά θετικά στην μάθηση των υπολοίπων γνωστικών αντικειμένων, όπως των μαθηματικών, της γλώσσας, των φυσικών επιστημών, τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην προσχολική εκπαίδευση (Werner, 1994).

Ο Κονφούκιος είπε: «Ότι ακούω το ξεχνώ, ότι βλέπω το θυμάμαι, ότι κάνω το γνωρίζω». Έκτοτε, έχει γίνει αντιληπτό ότι η πλειονότητα των ανθρώπων είναι πιθανότερο να γνωρίζει αυτό που έχει την ευκαιρία να κάνει. Για την ακρίβεια, όσες περισσότερες αισθήσεις λαμβάνουν μέρος στη γνωστική διαδικασία τόσο μεγαλύτερη είναι η εντύπωση που προκαλεί, με αποτέλεσμα να επέρχεται μάθηση μεγαλύτερης διάρκειας (Fauth, 1990). Ο Werner (1999) υποστηρίζει ότι τα παιδιά που διδάσκονταν ακαδημαϊκές δεξιότητες μέσω της κίνησης, έμαθαν καλύτερα από εκείνα που διδάσκονταν τις ίδιες έννοιες εντός της αίθουσας. Επίσης, αποτελέσματα ερευνών αποδεικνύουν τη σχέση απόκτησης της γνώσης με την κίνηση (Dale, 1972), ενώ ο Stinson (1990) υποστηρίζει ότι η μνήμη ενισχύεται όταν συνδυάζεται το σώμα και ο νους.

Ο Jersild (1960) υποστηρίζει ότι η ικανοποίηση που νοιώθει το παιδί, όταν αποκτήσει τη φυσική ικανότητα να κάνει κάτι μόνο του, είναι σημαντική για την αυτοπεποίθηση του. Ένα παιδί που σημειώνει συνεχή επιτυχία στην απόκτηση τέτοιων ικανοτήτων, έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να αντιμετωπίσει νέες καταστάσεις και δραστηριότητες χωρίς φόβο και να δείξει προθυμία στη λήψη πρωτοβουλιών σε σχέση με ένα παιδί που δεν έχει δείξει ανάλογες ικανότητες. Η σωματική δραστηριότητα μπορεί να γίνει μέρος του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου καθώς το παιδί επικοινωνεί με άλλα παιδιά μέσα από τα παιχνίδια

Η τεράστια επίδραση της κίνησης στη γνωστική ανάπτυξη διαφαίνεται και από τη διατύπωση της θεωρίας του Gardner (1983) για τα εννέα είδη νοημοσύνης, μεταξύ αυτών και η «σωματική/κινησιακή νοημοσύνη». Ειδικότερα, ο Gardner υποστήριξε ότι όλα τα παιδιά είναι έξυπνα αλλά με διαφορετικούς τρόπους, και ότι χρησιμοποιούν διαφορετικές μεθόδους για να μαθαίνουν και να γνωρίζουν. Ισχυρίζεται ότι η νοημοσύνη δεν είναι μία μόνο ενότητα που μπορεί να εξελιχθεί με χαρτί και μολύβι. Αντιθέτως υπάρχουν εννέα

είδη νοημοσύνης, ανεπτυγμένα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, και με ποικίλους συνδυασμούς. Ιδιαίτερη βαρύτητα κατέχει η «σωματική/κιναισθητική νοημοσύνη», την οποία χρησιμοποιεί κάποιος που παίζει ποδόσφαιρο, χορεύει, αθλείται κ.λπ. Υψηλή σωματική/κιναισθητική νοημοσύνη θεωρείται ότι έχουν οι ηθοποιοί, οι αθλητές και οι χορευτές (Μόττη-Στεφανίδη, 1999).

Μία σημαντική παράμετρος της αλληλεπίδρασης μάθησης και κίνησης είναι και η χρονική περίοδος της ψυχοσωματικής ανάπτυξης του παιδιού, καθώς σε κάποιες χρονικές περιόδους της ζωής ευνοούνται ορισμένοι τύποι ανάπτυξης. Για παράδειγμα, τα τρία πρώτα χρόνια φαίνεται να είναι η ιδανικότερη περίοδος για την ανάπτυξη του προφορικού λόγου (Kuhl, 1994). Ενώ τα προσχολικά χρόνια φαίνεται να είναι η ιδανικότερη περίοδος για τη στοιχειώδη κινητική ανάπτυξη, δηλαδή καλύτερη και ευκολότερη απόκτηση των βασικών κινητικών δεξιοτήτων κατά την περίοδο αυτή (Gallahue, 1995). Ο Gallahue (1993) υποστηρίζει ότι «η φυσική ανάπτυξη αποτελεί ένα σημαντικό τομέα ανάπτυξης κατά την προσχολική ηλικία, και εμπεριέχει στοιχεία τόσο από τις νέες ικανότητες που αποκτά το παιδί ως αποτέλεσμα της βιολογικής του εξέλιξης και ωρίμανσης, όσο και από τις ικανότητες που αποκτά μέσα από την εξάσκηση και την εκπαίδευση που του προσφέρθηκαν από τους ενήλικες» (Bredecamp & Copple, 1998, σελ. 146).

Η κατανόηση της αλληλεπίδρασης μάθησης και κίνησης οδήγησε στη διεξαγωγή ερευνών που μελέτησαν την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στην εκμάθηση άλλων γνωστικών αντικειμένων. Την επίδραση ενός τέτοιου διαθεματικού προγράμματος Φ.Α. και γλώσσας στην ανάπτυξη του προφορικού και του γραπτού λόγου, που σχετίζεται με κινητικές έννοιες, βασικές κινητικές δεξιότητες και δεξιότητες της καθημερινής ζωής, μελέτησαν οι Γώτη, Δέρρη και Κιουμουρτζόγλου (2006). Τα ευρήματα της έρευνας αυτής έδειξαν ότι ένα διαθεματικό πρόγραμμα Φ.Α. μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά για τη γλωσσική καλλιέργεια παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Πέρα από την ευεργετική επίδραση της Φ.Α. στις γνωστικές διαδικασίες, κρίνεται εξίσου σημαντική η συμβολή της άσκησης στην ομαλή σωματική ανάπτυξη του παιδιού και στην εξασφάλιση της μελλοντικής του υγείας. Τα τελευταία χρόνια ο πολιτισμός μας έχει αλλάξει εντυπωσιακά με αποτέλεσμα τα παιδιά να εμπλέκονται όλο και πιο συχνά σε καθιστικές δραστηριότητες, όπως μετακίνηση προς το σχολείο με λεωφορείο, περισσότερος χρόνος στην παρακολούθηση τηλεόρασης, στατικά παιχνίδια (υπολογιστές), λιγότερος χρόνος εκτός σπιτιού για παιχνίδι λόγω προβληματισμού για την ασφάλεια. Η σωματική αδράνεια, σε συνδυασμό με την κακή διατροφή, έχουν συμβάλει στην αύξηση της παιδικής παχυσαρκίας. Η παχυσαρκία της παιδικής ηλικίας τείνει να οδηγήσει στην

ενήλικη παχυσαρκία, σημαντικό παράγοντα κινδύνου για διάφορες ασθένειες (π.χ. διαβήτης, υπέρταση, υψηλή χοληστερόλη αίματος). Οι ενήλικες που ήταν παχύσαρκοι ως παιδιά, φαίνεται να έχουν αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα ανεξάρτητα από το ενήλικο βάρος. Επίσης, οι υπέρβαροι έφηβοι μπορούν να υποστούν μακροπρόθεσμη κοινωνική και οικονομική διάκριση (Boreham & Riddoch, 2001).

Εκτός από τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την παχυσαρκία της παιδικής ηλικίας, η οποία είναι αποτέλεσμα της φυσικής αδράνειας, η σωματική δραστηριότητα είναι σημαντική και για άλλους λόγους: βοηθά τα παιδιά να χτίσουν και να διατηρήσουν υγιή οστά και μυς, αποτρέπει ή καθυστερεί την ανάπτυξη υψηλής πίεσης αίματος, αποτρέπει τα συναισθήματα της κατάθλιψης, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να συμβάλλει θετικά και στην διανοητική υγεία, καθώς φαίνεται να αυξάνει την ικανότητα των παιδιών για μάθηση (Elliott, & Sanders, 2005).

Η αναγκαιότητα της φυσικής δραστηριότητας στην προσχολική ηλικία κρίνεται απαραίτητη για την παροχή υψηλής ποιότητας προσχολικής εκπαίδευσης, η οποία είναι το κλειδί στη μελλοντική επιτυχία ενός παιδιού.

Προσδιορισμός του προβλήματος

Στα περισσότερα προγράμματα προσχολικής ηλικίας δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στη γνωστική και στη κοινωνική ανάπτυξη, ενώ η κινητική ανάπτυξη των παιδιών παραμελείται, παρόλο που οι θεμελιώδεις δεξιότητες που απαιτούνται για την ακαδημαϊκή επιτυχία περιλαμβάνουν τόσο την κοινωνική και τη γνωστική, όσο και την κινητική ανάπτυξη του παιδιού (Schweinhart, Weikart & Larner, 1986).

Παράγοντες όπως ο μεγάλος αριθμός των νηπίων, οι ανεπαρκείς εγκαταστάσεις και η ελάχιστη κατάρτιση των νηπιαγωγών σε θέματα Φ.Α., καθιστούν ίσως δύσκολη την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. Η Carson (1994) επισημαίνει την έλλειψη εξειδικευμένων γνώσεων Φ.Α. από τους εκπαιδευτικούς προσχολικής αγωγής και προτείνει την παροχή των απαραίτητων γνώσεων και την προετοιμασία επαρκώς καταρτισμένων εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής στην Φ.Α. από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Στην Ελλάδα, από το 1895 έως το 2003, τα αναλυτικά προγράμματα διένυσαν μία μεγάλη εξελικτική διαδρομή. Μετά το φαινομενικό ενδιαφέρον του κράτους (1895-1929), παρουσιάστηκε το υποτονικό ενδιαφέρον για την προσχολική αγωγή, για να καταλήξει στο επίκεντρο του κρατικού και παιδαγωγικού ενδιαφέροντος (1979-2003) (Κιτσαράς, 1998).

Γνωρίζοντας τη θέση της Φ.Α. στην προσχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα, από τη γέννηση της έως σήμερα, είναι επιτακτικό οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής να

αναγνωρίσουν τη Φ. Α. ως ισότιμο γνωστικό αντικείμενο και να προσπαθούν να μειώσουν τον χρόνο που τα παιδιά συμμετέχουν σε διάφορες καθιστικές δραστηριότητες, με την αύξηση των ευκαιριών για φυσική δραστηριότητα, που τα παιδιά έχουν κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας. Η Εθνική ένωση των σπορ και της Φ. Α. στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.), (National Association for Sports and Physical Education, N.A.S.P.E., 2000) προτείνει 60 λεπτά τουλάχιστον καθημερινής φυσικής δραστηριότητας, με στόχο την προώθηση της υγείας και τη δια βίου άσκηση. Επιπλέον, η προσέγγιση και άλλων γνωστικών αντικειμένων του αναλυτικού προγράμματος μέσω της κίνησης (διαθεματική προσέγγιση) δίνει ευκαιρίες στα παιδιά να καταλάβουν τις σχέσεις που αναπτύσσονται, καθώς μεταφέρουν γνώσεις από μία περιοχή σε άλλα περιβάλλοντα (Elliot & Sanders, 2005). Η εφαρμογή της Φ.Α. με διαθεματικό τρόπο αφενός αναπτύσσει φυσικά και σωματικά το παιδί και αφετέρου συμβάλει στη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του (Pica & Short, 1999).

Η γνώση της πορείας που διένυσε η Φ.Α., από τα πρώτα χρόνια εφαρμογής οργανωμένων προγραμμάτων στην προσχολική εκπαίδευση μέχρι σήμερα, θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση, αντίληψη και κριτική στάση της θέσης που κατέχει σήμερα η Φ.Α. στα νηπιαγωγεία. Από την ανασκόπηση των ελληνικών αναλυτικών προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης διαπιστώνεται η παρουσία του γνωστικού αντικείμενου της Φ.Α. από την οργάνωση των πρώτων αναλυτικών προγραμμάτων. Παρ' όλα αυτά δεν έχει μελετηθεί η έκταση, η μορφή και ο τρόπος εφαρμογής δραστηριοτήτων Φ.Α. στα ελληνικά προσχολικά κέντρα, για να διαπιστωθεί το αν ακολουθούνται οι προτάσεις και οι υποδείξεις των αναλυτικών προγραμμάτων.

Σημασία της έρευνας

Συνειδητοποιώντας τον ρόλο της Φ.Α. στη προσχολική ηλικία (Werner, 1999; Dale, 1972; Katz, 1990), και σε εφαρμοσμένα προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης του εξωτερικού (High Scope), τα οποία έχουν φιλοσοφική και παιδαγωγική αρτιότητα, η παρούσα έρευνα μέσω των ερευνητικών της πορισμάτων, ευελπιστεί να συμβάλει στην παροχή μίας υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης για τα μικρά παιδιά. Επιπλέον, πιστεύεται ότι η παρούσα έρευνα θα συμβάλει στην κατανόηση της αναγκαιότητας κατάλληλης ακαδημαϊκής προετοιμασίας των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας, όπως είναι η παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων. Άλλωστε, όπως υποστηρίζει και ο Robinsohn (1969), «δεν έχει νόημα οποιαδήποτε μεταρρύθμιση ή αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων χωρίς την ανάλογη εκπαίδευση και επιμόρφωση των

εκπαιδευτικών» (Βρεττός & Καψάλης, 1997, σελ. 32). Τα ποιοτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης μπορούν να ενισχύσουν την δυνατότητα ενός παιδιού να μάθει, να επικοινωνήσει γνωστικά και συναισθηματικά και να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά.

Σκοπός της μελέτης ήταν να καταγραφεί η πορεία ένταξης του γνωστικού αντικείμενου της Φ.Α. στα αναλυτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης, όπως αυτά θεσπίστηκαν από την νομοθεσία του Ελληνικού Κράτους, και να ερευνηθεί: α) την γνώση των εκπαιδευτικών της προσχολικής αγωγής στο αντικείμενο της Φ.Α. όπως αυτό προτείνεται από το αναλυτικό πρόγραμμα, στα Ελληνικά νηπιαγωγεία, και β) να καταγράψει την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στα σύγχρονα προσχολικά κέντρα της Ελλάδος. Διερευνήθηκαν, ακόμη, οι σχέσεις μεταξύ του επιπέδου γνώσεων των νηπιαγωγών με: α) τα χρόνια επαγγελματικής εμπειρία τους, β) την ενασχόλησή τους με τον αθλητισμό, γ) την επιμόρφωσή τους, καθώς και δ) με τις απόψεις τους για τον αν θα πρέπει η διδασκαλία του αντικείμενου της Φ.Α. να πραγματοποιείται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α..

Ερευνητικές υποθέσεις

Η πρώτη ερευνητική υπόθεση της παρούσας έρευνας υποστηρίζει πως οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής κατέχουν τις γνώσεις που απαιτούνται για την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α., σύμφωνα με τα ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα για την προσχολική εκπαίδευση.

Η δεύτερη ερευνητική υπόθεση της παρούσας έρευνας υποστηρίζει πως οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής εφαρμόζουν προγράμματα φυσικής αγωγής στο ημερήσιο πρόγραμμα του προσχολικού κέντρου στο οποίο εργάζονται.

Για την διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών της έρευνας, διατυπώθηκαν οι εξής ερευνητικές υποθέσεις:

α) Η επαγγελματική εμπειρία των εκπαιδευτικών επηρεάζει τις γνώσεις τους για το αντικείμενο της Φ.Α.

β) Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών επηρεάζει τις γνώσεις τους για το αντικείμενο της Φ.Α.

γ) Η ενασχόληση των εκπαιδευτικών με τον αθλητισμό επηρεάζει τις γνώσεις τους για το αντικείμενο της Φ.Α.

δ) Οι γνώσεις των εκπαιδευτικών για το αντικείμενο της Φ.Α. επηρεάζει τις απόψεις τους για το αν θα πρέπει η διδασκαλία του αντικείμενου της Φ.Α. να πραγματοποιείται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.

Οριοθετήσεις της έρευνας

- Στην διεξαγωγή της έρευνας συμμετείχαν άτομα τα οποία παρουσίαζαν τα παρακάτω κριτήρια:

α) ήταν όλοι απόφοιτοι ΑΕΙ

β) εργάζονταν σε δημόσια νηπιαγωγεία

- Κατά την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων της έρευνας, ο ερευνητής ήταν παρών σε όλη τη διάρκεια που απαιτούνταν για την ολοκλήρωση της συμπλήρωσής του από τον κάθε εκπαιδευτικό.

Περιορισμοί της έρευνας

- Κατά την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων της έρευνας, θεωρήθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί απάντησαν με ειλικρίνεια και διατύπωσαν τις γνώσεις τους και τις απόψεις τους.

Θεωρητικοί και λειτουργικοί ορισμοί.

Αναλυτικό Πρόγραμμα: Είναι ο προγραμματισμός του τι θα μάθουν οι μαθητές, ο τρόπος απόκτησης της μάθησης και ο τρόπος πιστοποίησης της αποκτημένης μάθησης (Melograno, 1996). Αναφέρεται δηλαδή στο τι και στο γιατί της εκπαιδευτικής πράξης.

II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1. Ιστορική Αναδρομή

1.1. Αναλυτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής. Σύμφωνα με τους Βρεττό και Καψάλη (1997), ένα αναλυτικό πρόγραμμα είτε παραδοσιακού είτε νέου τύπου είναι το αποτέλεσμα και το προϊόν διαδικασιών σχεδιασμού και σύνταξης ενός γενικού πλαισίου μακροπρόθεσμης οργάνωσης διδασκαλίας, που γίνεται σε διάφορα επίπεδα και με διαφορετικό κατά περίπτωση βαθμό εγκυρότητας και νομιμότητας. Συναντάται στη βιβλιογραφία (Westphalen, 1982) και ο όρος ‘curriculum’ σε αντιδιαστολή με τα παραδοσιακά αναλυτικά προγράμματα, το οποίο «ορίζεται από τέσσερα δομικά στοιχεία: τους στόχους, το κατάλληλο περιεχόμενο, τις μεθοδολογικές προτάσεις και τον έλεγχο επίτευξης των στόχων» (Βρεττός και Καψάλης, 1997, σελ.25, 27).

Σύμφωνα με τον Evans (1975) και Spodek (1973), ένα μοντέλο αναλυτικού προγράμματος, παρέχει μια ιδανική αναπαράσταση των ουσιωδών φιλοσοφικών, παιδαγωγικών και διοικητικών συστατικών ενός επίσημου εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Αποτελεί μια συνεκτική, εσωτερικά συνεπή, περιγραφή των θεωρητικών προτάσεων των εκπαιδευτικών διαδικασιών και των πολιτικών διοίκησης που προϋποτίθενται προκειμένου να επιτευχθούν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα που κρίνονται προτιμότερα. Ο Evans (1982) επίσης επισημαίνει, ότι πίσω από την επιβολή της ανάπτυξης, της εφαρμογής και της αξιοποίησης μοντέλων αναλυτικών προγραμμάτων βρίσκονται δύο ουσιαστικές υποθέσεις: α) δεν υπάρχει ένας και μοναδικός τρόπος, όσο καλός κι αν είναι, που να μπορεί να εκπαιδεύσει όλα τα παιδιά σε όλα τα κοινωνικά πλαίσια, και β) η εφαρμογή ενός μοντέλου αναλυτικού προγράμματος διαφέρει ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο των παιδιών στα οποία απευθύνεται.

Με την πάροδο των ετών, οι ειδικοί των αναλυτικών προγραμμάτων έχουν αναπτύξει ποικίλους εννοιολογικούς τρόπους για την κατανόηση των επιστημολογικών σχέσεων της γνώσης και του αναλυτικού προγράμματος. Με την ευρύτερη έννοια, οι επιστήμονες περιγράφουν τρεις κυρίαρχες κατευθύνσεις του αναλυτικού προγράμματος: *μετάδοση* (η γνώση είναι ξεκάθαρη και προσεκτικά ορισμένη, προκαθορισμένη και μετρήσιμη ως

αγαθό), *συναλλαγή* (η γνώση αντιμετωπίζεται ως κατασκευή και ανακατασκευή από όσους συμμετέχουν στη διδακτική-μαθησιακή πράξη) και *μετασχηματισμός* (η γνώση οικοδομείται μέσα από διερευνητικές διαδικασίες, αλλά τις ξεπερνά προς την κυριαρχία της ενθάρρυνσης της προσωπικής και κοινωνικής μεταβολής), (Miller & Seller, 1985).

Η έμφαση σε μία από τις τέσσερις διαστάσεις που ορίζουν ένα αναλυτικό πρόγραμμα (σκοποί-στόχοι, περιεχόμενα, μέθοδοι διδασκαλίας, αξιολόγηση), όπως περιγράφηκε, αρχικά, από τον Tyler (1949), και στη συνέχεια και από άλλους ερευνητές (Westphalen, 1982), δίνει διάφορα μοντέλα αναλυτικών προγραμμάτων όπως: «α) *το μοντέλο των σκοπών και των στόχων*, το οποίο εστιάζει στον επακριβή και σαφή καθορισμό των στόχων, που πρέπει να επιτύχει ο εκπαιδευτικός με τη διδασκαλία, β) *το μοντέλο των περιεχομένων*, το οποίο είναι πολύ σχετικό με τις παραδοσιακές διαδικασίες σύνταξης και αναμόρφωσης αναλυτικών προγραμμάτων, με έμφαση στο περιεχόμενο διδασκαλίας, γ) *το μοντέλο διαδικασίας*, το οποίο εισάγει τους μαθητές σε διάφορους τρόπους σκέψης, από το απλώς να λαμβάνουν συγκεκριμένες γνώσεις και δ) *το μοντέλο των μελλοντικών καταστάσεων*, σύμφωνα με το οποίο ειδικοί διαφόρων κλάδων πρέπει καταρχήν να προσδιορίσουν καταστάσεις μέσα στις οποίες θα ζήσει στο μέλλον ο μαθητής. Στη συνέχεια με διεπιστημονική εργασία πρέπει με βάση τις καταστάσεις αυτές να προσδιοριστούν οι δεξιότητες τις οποίες πρέπει να αποκτήσει ο μαθητής στα πλαίσια εκπαίδευσης του, προκειμένου να μπορεί να αντεπεξέρχεται με επιτυχία στις καταστάσεις αυτές και να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που θα προκύπτουν» (Βρεττός & Καψάλης, 1997, σελ. 44-49).

Σύμφωνα με την Κουτσουβάνου (2003), στην προσχολική εκπαίδευση διακρίνονται δύο μοντέλα αναλυτικού προγράμματος: το ακαδημαϊκό και το αναπτυξιακά κατάλληλο αναλυτικό πρόγραμμα. Οι υποστηρικτές του ακαδημαϊκού αναλυτικού προγράμματος πιστεύουν ότι η γενικευμένη ακαδημαϊκή-σχολική γνώση είναι ο πιο κατάλληλος τέλος-σκοπός για όλα τα παιδιά και ότι θα έπρεπε να εφαρμοστούν ολοκληρωμένοι και αποτελεσματικοί τρόποι μετάδοσης της γνώσης. Από την άλλη πλευρά, εκείνοι που προτείνουν τα αναπτυξιακά κατάλληλα αναλυτικά προγράμματα, πιστεύουν ότι η προσχολική ηλικία είναι η κρίσιμη περίοδος, κατά την οποία τα παιδιά θα αναπτύξουν προσωπική και κοινωνική ταυτότητα, στάσεις, συνήθειες και δεξιότητες, καθώς θα εισάγονται στο θαύμα και στη χαρά της γνώσης και του κόσμου που τα περιβάλλει.

Η μελέτη των οδηγιών των αναλυτικών προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης από διάφορες χώρες, οδηγεί στην διάκριση των διαφορετικών τύπων οργάνωσής τους, όπως: α) τα αναλυτικά προγράμματα που στηρίζονται σε παροχή πληροφοριών (χρώματα,

ονόματα αριθμών στη σειρά, κλπ.) και ανάπτυξη δεξιοτήτων (ακαδημαϊκές δεξιότητες: αρίθμηση, αναγνώριση γραμμάτων και ήχων, διευθέτηση καθημερινών αναγκών, κλπ., κοινωνικές δεξιότητες και γνωστικές δεξιότητες: εντοπισμός προβλήματος, κλπ.), β) σε εκείνα που στηρίζονται στα γνωστικά αντικείμενα (ανάγνωση, γραφή, μαθηματικά, φυσική αγωγή κλπ.), και γ) σε ενιαία αναλυτικά προγράμματα διαφορετικών μορφών (Κουτσοβάνου, 2003). Η πιο συνήθης μορφή οργάνωσης και στην Ελλάδα είναι αυτή που βασίζεται στα γνωστικά αντικείμενα, όπως μαθηματικά, γλώσσα, γνωριμία με το περιβάλλον, καλές τέχνες, φυσική αγωγή και άλλα. Το ενιαίο αναλυτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει όλα τα γνωστικά αντικείμενα προσχολικής εκπαίδευσης, βασίζεται στις ανάγκες των παιδιών προκειμένου να παρέχει ένα ευρύ πλαίσιο δυνατοτήτων για μάθηση σε κάθε δραστηριότητα, συνδέοντας τις περιοχές διαφόρων γνωστικών αντικειμένων με τη μελέτη ενός μαθήματος ή έννοιας ή θέματος (διαθεματική διδασκαλία, project) ώστε να εμπλουτίζει κάθε εμπειρία και να συνδέει κάθε μαθησιακή εμπειρία, όσο το δυνατόν περισσότερο με τις εμπειρίες της καθημερινής ζωής (Κουτσοβάνου, 2003).

Τα πιο αντιπροσωπευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στη σύγχρονη εποχή προέρχονται κυρίως από τις Η.Π.Α., όπου η Φ.Α. κατέχει διαφορετική θέση σε καθένα απ' αυτά. Στην Μοντεσσοριανή μέθοδο, της οποίας βασικότερο στοιχείο είναι η έννοια του προετοιμασμένου περιβάλλοντος (δηλαδή το παιδαγωγικό περιβάλλον πρέπει να προσαρμοστεί ειδικά στις ικανότητες και τις ανάγκες των παιδιών), η ανάπτυξη των κινητικών ικανοτήτων αναφέρεται στην οργάνωση και το συντονισμό των αυθόρμητων μυϊκών κινήσεων του παιδιού (Ντολιοπούλου, 2003). Για το σκοπό αυτό η Montessori επεξεργάστηκε ειδικές ασκήσεις, οι οποίες επιδιώκουν την οργάνωση, το συντονισμό και την αξιοποίηση τέτοιων κινήσεων. Προκειμένου να εξασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη ανάπτυξη, έδινε ιδιαίτερη σημασία στις ακόλουθες κατηγορίες κινητικών δραστηριοτήτων: κινήσεις της καθημερινής ζωής (τα παιδιά περπατούν, σηκώνονται, κάθονται, χειρίζονται διάφορα αντικείμενα), ατομική φροντίδα, διατήρηση του σπιτιού, κηπουρική, εργασίες που γίνονται με τα χέρια, γυμναστική και ρυθμικές κινήσεις. Κάθε άσκηση περιλαμβάνει μια δραστηριότητα που έχει συγκεκριμένο σκοπό, εκτελείται με ενδιαφέρον και ευχαρίστηση και όχι μηχανικά. Υπάρχει πάντα ο ορατός στόχος της ολοκλήρωσης της εργασίας. Υποστήριζε ότι όλες οι μορφές μάθησης βασίζονται στις αισθητηριο-κινητικές ικανότητες. Η απόκτηση γνώσεων στηρίζεται στην ανάπτυξη και βελτίωση των κινητικών ικανοτήτων και στην αντίληψη μέσω των αισθήσεων. Οι περισσότερες κινητικές δραστηριότητες οργανώνονται με μεγάλη προσοχή από την παιδαγωγό. Η Montessori επέκρινε τον αναγκαστικό χαρακτήρα της παραδοσιακής

γυμναστικής, και πίστευε ότι αυτού του είδους οι ασκήσεις αναστέλλουν την αυθόρμητη κινητικότητα του παιδιού (Κουτσοβάνου, 1993).

Ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά συμπεριφοριστικά προγράμματα είναι αυτό της άμεσης διδασκαλίας ή *Distar*. Ο βραχυπρόθεσμος στόχος αυτού του προγράμματος είναι «να βοηθήσει τα παιδιά να πετύχουν σε διάφορα τεστ και ο μακροπρόθεσμος να διδάξει σε παιδιά από κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα βασικές δεξιότητες, οι οποίες θα τα βοηθήσουν να συναγωνιστούν τους πιο προικισμένους συνομήλικους τους και να αποκτήσουν προσβάσεις στην ανώτατη εκπαίδευση, καθώς και την ικανότητα να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που θα τους παρουσιαστούν στη ζωή (Goffin, 1994)», (Ντολιοπούλου, 2003, σελ. 111). Το πρόγραμμα περιέχει ενότητες σχετικές με γλώσσα, ανάγνωση και αριθμητική, και οι παιδαγωγοί παρουσιάζουν έξι ή επτά τρίλεπτες διδακτικές ενότητες. Οι άλλοι τομείς (κοινωνικός, συναισθηματικός, αισθητικός και κινητικός), καθώς και η δημιουργικότητα και η φαντασία αγνοούνται. Η γωνιά της αδρής κινητικότητας χρησιμοποιείται ως ενίσχυση της επιθυμητής συμπεριφοράς π.χ. ένα παιδί τελειώνει την εργασία του στη γωνιά των μαθηματικών, η οποία δε του είναι ευχάριστη, «ενισχύεται» με περισσότερο χρόνο στην αγαπημένη του γωνιά της αδρής κινητικότητας.

Η προσέγγιση του προγράμματος Ανάπτυξης-Αλληλεπίδρασης (Πρόγραμμα *Bank Street*) είναι η πιο αντιπροσωπευτική σύγχρονη αντίληψη της παιδοκεντρικής διδασκαλίας στην προσχολική εκπαίδευση. Έχει τις ρίζες της στις αρχές του 1900 και είναι συνδεδεμένη με το προοδευτικό κίνημα και τις απόψεις του Dewey (Biber, 1996) και της ιδρύτριας του προγράμματος *Bank Street*, της Lucy Sprague Mitchell. Ο όρος ανάπτυξη-αλληλεπίδραση εστιάζει την προσοχή στην έννοια της *ανάπτυξης* και στους τρόπους με τους οποίους οι τύποι μάθησης, κατανόησης και ανταπόκρισης των παιδιών (και των ενηλίκων) στον κόσμο μεταβάλλονται και ωριμάζουν, ως συνέπεια της διαρκούς εμπειρίας της ζωής. Ο όρος *αλληλεπίδραση* αναφέρεται στο αξίωμα ότι η σκέψη και το συναίσθημα είναι αλληλένδετα, αλληλεπιδρώσες σφαίρες της ανάπτυξης και επισημαίνει την επικέντρωση στη σημασία της εμπλοκής των ανθρώπων με το περιβάλλον και τον υλικό κόσμο. Θεμελιώδες αξίωμα της προσέγγισης είναι: «ότι η ανάπτυξη της νοητικής λειτουργίας...δεν μπορεί να διακριθεί από την ανάπτυξη των διαπροσωπικών διαδικασιών (Shapiro & Biber, 1972)», (Roopnarine & Johnson, 2006, σελ. 505-506). Η κίνηση του σώματος αποτελεί την πρώτη γλώσσα των παιδιών και τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν τον εαυτό τους και τον κόσμο. Μέσα από την κίνηση τα νήπια αναπτύσσονται γλωσσικά, αποκτούν κοινωνικές δεξιότητες, μαθαίνουν μαθηματικά και φυσικές έννοιες. Συγκεκριμένα στο αναπτυξιακό αλληλεπιδραστικό πρόγραμμα της *Bank Street* τα παιδιά

αναπτύσσουν βασικές κινητικές δεξιότητες, ασχολούνται με την δημιουργική κίνηση, ασχολούνται με παιχνίδια, μαθαίνουν χορούς και κινήσεις που συνοδεύουν τη μουσική, και γενικά κάθε μέρος του προγράμματος μπορεί να αποτελέσει θέμα για κίνηση και να αποδοθεί με αυτή (Altman, 1992).

Ένα από τα πλέον γνωστά προγράμματα προσχολικής αγωγής είναι και το πρόγραμμα «Υψηλών Στόχων» (High Score), το οποίο στηρίζεται στη θεωρία του δομισμού. Χαρακτηριστικό του προγράμματος αυτού είναι οι «εμπειρίες –κλειδιά», που αντικατοπτρίζουν την επιθυμία των ειδικών να κάνουν τις αρχές του προγράμματος όσο πιο κατανοητές γίνεται σ' εκείνους που θα το εφαρμόσουν. Η ονομασία αυτή επιλέχθηκε διότι στο πρόγραμμα δίνεται έμφαση σ' αυτό που μπορούν να κάνουν και τελικά κάνουν τα νήπια και όχι σ' αυτό που δεν μπορούν να κάνουν (Hohmann & Weikart, 1995). Η κίνηση είναι βασικό στοιχείο κάθε μαθησιακής εμπειρίας. Οι «εμπειρίες-κλειδιά» είναι: Η στατική κίνηση, η κίνηση που εμπεριέχει μετακίνηση στον χώρο (π.χ. τρέξιμο, πήδημα, σκάρφαλωμα), ο χειρισμός αντικειμένων, η δημιουργική κίνηση, η περιγραφή των κινήσεων, η εκτέλεση των κινήσεων, και η κινητική έκφραση με συνοδεία ενός σταθερού κτύπου.

Για την καλύτερη καθοδήγηση των εκπαιδευτικών Φ.Α., οι οποίοι έχουν την ευθύνη να βοηθήσουν τα παιδιά να συναντήσουν τις απαιτήσεις του 21ου αιώνα, η N.A.S.P.E ανέπτυξε το 1995, εφτά σκοπούς με τους οποίους αξιολογούνται τα προγράμματα Φ.Α. Η εκπαίδευση που είναι βασισμένη σε σκοπούς (standards) καθορίζει και τα κριτήρια της Φ.Α. στην προσχολική ηλικία, σύμφωνα με τα οποία οι εκπαιδευτικοί, για να παρέχουν τις αναπτυξιακά κατάλληλες κινητικές δραστηριότητες στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, γνωρίζουν:

- τι πρέπει να ξέρουν τα παιδιά, και
- τι πρέπει να είναι ικανά να κάνουν

Πιο συγκεκριμένα, ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα Φ.Α. θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- κινητικά στοιχεία: βασικές κινητικές δεξιότητες (στατικές, χειρισμού, μετακίνησης) και στοιχεία φυσικής κατάστασης (υγεία-επιδεξιότητα),
- γνωστικά στοιχεία: αντιληπτικό-κινητική μάθηση και μάθηση εννοιών
- ψυχικά στοιχεία: ανάπτυξη της αυτό-εικόνας και της θετικής κοινωνικοποίησης.

Συμπερασματικά, μπορεί να αναφερθεί ότι τα ποικίλα προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης που έχουν κατά καιρούς εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες του κόσμου,

περιελάμβαναν κάποιου είδους δραστηριότητες Φ.Α. Αυτές οι δραστηριότητες διέφεραν μεταξύ τους, ανάλογα με τη φιλοσοφία και τις αρχές του εκάστοτε προγράμματος.

1.2. Ανασκόπηση των Ελληνικών Αναλυτικών Προγραμμάτων Προσχολικής Αγωγής.

Το έτος 1895 δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβερνήσεως, Νόμος (Νόμος/ΒΤΜΘ'), όπου στο άρθρο 3 προέβλεπε την ίδρυση των πρώτων νηπιαγωγείων από ιδιώτες με άδεια από το Υπουργείο Δημόσιας Εκπαίδευσης. Σε αυτά θα διδάσκουν εκπαιδευτικοί με αναγνωρισμένο πτυχίο. Στα νηπιαγωγεία θα φοιτούν παιδιά από την «απαλή» ηλικία μέχρι το 6ο έτος. Το αντικείμενο της διδασκαλίας δεν καθορίζεται αλλά θα διαμορφωθεί στο μέλλον από Β' διάταγμα. Δεν υπάρχει, λοιπόν, καθορισμένο περιεχόμενο, μεθοδολογία, ούτε καν αναφέρεται ο σκοπός της προσχολικής εκπαίδευσης. Άλλωστε η ίδρυση τους και η εφαρμογή της αγωγής των νηπίων επαφίεται στην διάθεση και στην γνώση ιδιωτών.

Τον αμέσως επόμενο χρόνο, με Βασιλικό Διάταγμα (στις 23 Μαΐου του 1896), τα νηπιαγωγεία συνεχίζουν να είναι στα χέρια ιδιωτών μετά από γνωμοδότηση επιτρόπου της νομαρχίας, αλλά στο άρθρο 2 διαμορφώνεται ο σκοπός της προσχολικής εκπαίδευσης: «Στα νηπιαγωγεία επιδιώκεται η σωματική και η πνευματική ενίσχυση των παιδιών μέσα από ασκήσεις, παιχνίδια και σωστή διδασκαλία των μαθημάτων που θα ακολουθήσουν στο δημοτικό, χωρίς να διαταράσσεται η γαλήνη και η ψυχική ηρεμία των νηπίων». Τα νηπιαγωγεία αποτελούνται από τρεις τάξεις, η ηλικία των παιδιών καθορίζεται στα 3-6 έτη και τα παιδιά εκπαιδεύονται από δύο, τουλάχιστον, εκπαιδευτικούς. Στον πρώτο επίσημο σκοπό της προσχολικής εκπαίδευσης φαίνεται ότι η σωματική ανάπτυξη μαζί με την πνευματική είναι στις πρωταρχικές επιδιώξεις του Υπουργείου Παιδείας, και γίνεται μνεία στον τρόπο απόκτησης (ασκήσεις, παιχνίδια...). Στο αναλυτικό πρόγραμμα που παρατίθεται δίνεται μισή ώρα για παιχνίδια «γυμναστικά και ρυθμικά» και άλλη μισή ώρα για λεπτές κινητικές δεξιότητες μαζί με ρυθμικές. Σημαντική θέση λοιπόν στο πρώτο, ιστορικά, αναλυτικό πρόγραμμα κατέχει η Φυσική Αγωγή, και παρουσιάζεται ως ισάξια με τους υπόλοιπους τομείς.

Το 1919, ιδρύονται πλέον νηπιαγωγεία από το Κράτος, με μία νηπιαγωγό ανά 80 παιδιά, η οποία διορίζεται από το Υπουργείο Δημόσιας Εκπαίδευσης (Νόμος 1242/1919). Στην συνέχεια, το 1929 (Νόμος 4397/1929), ιδρύονται περισσότερα νηπιαγωγεία, μετά από γνωμοδότηση αρμοδίου εποπτικού συμβουλίου, με τον ίδιο σκοπό με αυτά που προέβλεπε η προηγούμενη νομοθεσία, το περιεχόμενο αναφέρεται γενικά σε ασκήσεις και ασχολίες και δίνεται η εξουσιοδότηση να καθοριστεί αυτό από

το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο. Αξίζει να σημειωθεί εδώ η πρόταση για ίδρυση νηπιαγωγείων σε εργατικές συνοικίες, προς ανακούφιση των εργαζομένων μητέρων, και σε ξενόγλωσσους πληθυσμούς, για την διευκόλυνση της εισαγωγής τους στα δημοτικά σχολεία.

Το 1962 εκδίδεται Βασιλικό διάταγμα (Β.Δ. 494/1962) «περί του αναλυτικού προγράμματος των νηπιαγωγείων του Κράτους» και αναφέρεται αναλυτικά για πρώτη φορά το περιεχόμενο του προγράμματος, και γίνεται ειδική μνεία στην Σωματική Αγωγή. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «δι' αυτής επιτυγχάνεται η πειθάρχηση των νηπίων, η αυτοκυριαρχία, η σύμμετρος ανάπτυξης του σώματος». Η σωματική αγωγή θα επιτυγχάνεται με: *παιδιές*, σε γήπεδα κατάλληλα διαμορφωμένα και εφοδιασμένα με τα απαραίτητα υλικά, *ρυθμική γυμναστική* συνοδεία οργάνου όπου υπάρχει διαφορετική συνοδεία τραγουδιών, με *συμβολική ή μιμητική γυμναστική*, κατά την οποία τα νήπια μιμούνται βηματισμούς, χορούς, πρόσωπα, ζώα, φυσικά φαινόμενα... και τρίτον *ασκήσεις των αναπνευστικών οργάνων* όπως, φύσημα φυσαλίδων από σαπούνη ή άλλα ελαφριά αντικείμενα, σβήσιμο αναμμένων κεριών κ.τ.λ. Σε ξεχωριστή ενότητα γίνεται αναφορά στα παιχνίδια τα οποία διακρίνονται σε ατομικά και ομαδικά, ελεύθερα και οργανωμένα. Επίσης πρέπει να αναφερθεί και η ρυθμική γυμναστική που συνίσταται στην ενότητα της μουσικής αγωγής. Παρ' όλο που δίνεται έμφαση στην Φ.Α. στην συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση, στο διάγραμμα του ημερήσιου πλάνου που ακολουθείται, η σωματική αγωγή δεν κατέχει ξεχωριστή θέση, αλλά ενσωματώνεται στην μισή ώρα μαζί με την κηπουρική, και την ελεύθερη ώρα στην ύπαιθρο.

Ακολουθεί ο Νόμος 309 του 1976 για την Δημοτική Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται διαδοχικά στα νηπιαγωγεία και τα δημοτικά σχολεία. Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι να ενισχύσει την οικογενειακή ανατροφή και, μέσω της διδασκαλίας, να αναπτύξει σωματικά και διανοητικά τα νήπια έτσι ώστε να προσαρμοσθούν στο φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον. Σε μερικές περιοχές, η φοίτηση στα νηπιαγωγεία γίνεται υποχρεωτική και ορίζεται και επιθεωρητής των νηπιαγωγών για την αξιολόγηση του έργου τους. Δεν υπάρχει καμία αναφορά στο περιεχόμενο και στην μεθοδολογία, και συνεπώς ισχύει το προηγούμενο αναλυτικό πρόγραμμα.

Το 1980, με το 476 Προεδρικό Διάταγμα, εισάγεται νέο αναλυτικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο. Στο γενικότερο σκοπό, ο οποίος είναι ίδιος με τα προηγούμενα διατάγματα, προστίθενται και νέες έννοιες, όπως ότι το νήπιο πρέπει να αντιμετωπίζεται ως άτομο με αυτοτέλεια, ιδιαιτερότητα και δυναμισμό. Το νηπιαγωγείο πρέπει να δραστηριοποιήσει όσο το δυνατό περισσότερο τις ατομικές του δυνατότητες και να

δώσει τη δυνατότητα στο νήπιο να εξερευνά, να κατακτά και να οργανώνει το περιβάλλον, και να αναπτύσσεται δημιουργώντας. Δίνεται μεγάλη έμφαση στο παιχνίδι, και χαρακτηριστικά αναφέρει ότι πρέπει να κατέχει την πρώτη θέση στο νηπιαγωγείο και να αποτελεί τη βάση της αγωγής των νηπίων. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα όπως και το προηγούμενο ήταν επηρεασμένο από το αντίστοιχο γαλλικό αλλά και βελγικό (Κιτσαράς, 1998). Διαπιστώνεται μία αλλαγή στην γενικότερη φιλοσοφία η οποία είναι πιο παιδοκεντρική και επηρεασμένη από νέες θεωρίες, που θέλουν το νήπιο να καθοδηγείται σε μια γόνιμη συνάντηση με το γύρω κόσμο.

Πιο συγκεκριμένα το αναλυτικό πρόγραμμα του 1980 επιδιώκει: την συναισθηματική ανάπτυξη, την ανάπτυξη της κινητικότητας, των νοητικών λειτουργιών, των μέσων έκφρασης και την βαθμιαία κοινωνικοποίηση του νηπίου. Ειδικότερα για την κινητικότητα αναφέρει: «... να κινείται και να παίζει, να εξερευνά το περιβάλλον, να υπερπηδά φυσικά εμπόδια, να αντιλαμβάνεται το σωματικό του εγώ και τις δυνατότητες του σε σχέση με τα γύρω του άτομα, να ανακαλύπτει τις δυνατότητες του για πράξεις, να τοποθετείται απέναντι στα αντικείμενα και να ελέγχει και να συντονίζει τις κινήσεις του». Αυτό το αναλυτικό πρόγραμμα ενσωματώνει την σωματική αγωγή στον τομέα της αγωγής της αντίληψης και κάνει λόγο για αντίληψη του σώματος (σχήμα, μέρη του σώματος, στάσεις, το χώρο, τον προσανατολισμό, αμφιπλευρικήτητα), μέσω διάφορων ασκήσεων και μετακινήσεων στο χώρο. Επίσης, η Φ.Α. εμπεριέχεται και στον τομέα της μουσικής και ρυθμικής αγωγής. Ως μέσα για την ρυθμική αγωγή αναφέρονται οι ρυθμικές ασκήσεις, τα μιμητικά παιχνίδια, που με ρυθμικές κινήσεις ζωντανεύουν μια ιστορία, τα παραδοσιακά παιχνίδια κ.ά. Τέλος, το παιχνίδι προτείνεται να κατέχει την πρώτη θέση στο νηπιαγωγείο και να αποτελεί την βάση της όλης αγωγής. Διαπιστώνεται, λοιπόν, μία πιο ολοκληρωμένη άποψη για το ρόλο της Φ.Α. στην προσχολική εκπαίδευση, χωρίς όμως να υλοποιείται, όπως διαπιστώνεται από το ημερήσιο πρόγραμμα που παρατίθεται, στο οποίο αφιερώνεται μόνο μισή ώρα για ασκήσεις ισορροπίας ή ρυθμικές ασκήσεις.

Το 1985 ψηφίζεται νέος Νόμος (Ν. 1566/85) για την πρωτοβάθμια και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που αναφέρεται στην δομή και την λειτουργία αυτών των βαθμίδων εκπαίδευσης. Δεν αναφέρεται στο περιεχόμενο αλλά καταγράφεται η κατάσταση που επικρατεί στην προσχολική εκπαίδευση, παρ' όλες τις προσπάθειες βελτιώσεις που επιχειρήθηκαν από το 1981. Αναφέρεται ξανά στους σκοπούς, που δεν διαφέρουν από τον προηγούμενο νόμο και προτείνει την ίδρυση παιδικών κέντρων.

Με το Προεδρικό Διάταγμα 486 /1989, το Υπουργείο Παιδείας προτείνει νέο αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής Αγωγής. Στο σκοπό αυτού του προγράμματος αναφέρεται η ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη των νηπίων: ψυχοκινητική, συναισθηματική, ηθική και θρησκευτική, αισθητική, νοητική και γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, κινητικών και νοητικών, μέσα σε κλίμα ελευθερίας, ασφάλειας και προβληματισμού. Στον τομέα της ψυχοκινητικής ανάπτυξης, το νήπιο θα πρέπει να: ανακαλύψει τη δυναμική οργάνωση του σώματος, τις βασικές έννοιες του χώρου και του χρόνου, να δημιουργήσει σχέσεις στα πλαίσια των ψυχοκινητικών του δραστηριοτήτων, να αναπτυχθεί ψυχοσωματικά μέσα από τη Φ.Α. και άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες και να προάγει τη δημιουργική ψυχοκινητική του έκφραση. Ειδικότερα η ανάπτυξη του ψυχοκινητικού τομέα περιλαμβάνει: α) το *γνωστικό σχήμα του σώματος* (η εικόνα που δημιουργεί το παιδί για το ίδιο του το σώμα και ταυτόχρονα η συνειδητοποίηση του σώματος του σε σχέση πάντοτε με το περιβάλλον), μέσα από μετατοπίσεις, μιμητικές δραστηριότητες, δραστηριότητες ανάπτυξης των φυσιολογικών λειτουργιών του σώματος (αναπνοής, ενδυνάμωσης, χαλάρωσης), δραστηριότητες διαφοροποίησης και συντονισμού των κινήσεων των μελών του σώματος και δραστηριότητες διερεύνησης που αναπτύσσουν την δημιουργικότητα, β) την *αμφιπλευρικότητα*, μέσα από δραστηριότητες διαχωρισμού των δύο πλευρών, ισόρροπης ανάπτυξης των δύο πλευρών, δραστηριότητες συνειδητοποίησης των εννοιών δεξί-αριστερό, δραστηριότητες προσανατολισμού στο χώρο, με σημείο αναφοράς την πλευρά και το σώμα τους, γ) την *λεπτή κινητικότητα*, δ) την *αντίληψη και οργάνωση του χώρου*, με δραστηριότητες προσδιορισμού της θέσης του σώματος στο χώρο σε σχέση με δοσμένα σημεία αναφοράς, με διαδρομές ανάμεσα σε δύο σημεία (εκκίνηση-τερματισμός), ε) την *αντίληψη και οργάνωση του χρόνου και του ρυθμού*, με δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια καλούνται να επισημάνουν την χρονική σύμπτωση, την χρονική ακολουθία, στ) *δραστηριότητες μουσικοκινητικής αγωγής*, ζ) *δραστηριότητες κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης*, η) *τη Φ.Α. του νηπίου*, ως μέσο ψυχοσωματικής ανάπτυξης, μέσω ψυχαγωγικών παιχνιδιών, αθλοπαιδιών σε παιγνιώδη μορφή, δραστηριοτήτων κλασσικού αθλητισμού σε παιγνιώδη μορφή, κολύμβηση, υπαίθριες δραστηριότητες, άλλα σπορ όπως σκι, ιππασία και δραστηριότητες που βοηθούν τα νήπια να υιοθετήσουν συνήθειες και στάσεις που συμβάλλουν στη διατήρηση και προαγωγή της υγείας τους, και θ) *την ανάπτυξη της δημιουργικότητας*.

Παρατηρείται ότι η Φ.Α. και η κινητική ανάπτυξη του νηπίου καταλαμβάνει ένα αρκετά μεγάλο μέρος του αναλυτικού προγράμματος σε σχέση με τα προηγούμενα, και ίσως είναι η πρώτη φορά που παρατηρείται τόσο λεπτομερής περιγραφή του περιεχομένου. Υπάρχει βέβαια αρκετή ασάφεια και υπερπληθώρα στόχων και επιδιώξεων, γεγονός που προκαλεί σύγχυση στον εκπαιδευτικό, και ιδιαίτερα τον εκπαιδευτικό-νηπιαγωγό, με έννοιες και ορολογίες που μόνο ένας καθηγητής Φ.Α. θα μπορούσε να αντιληφθεί αλλά και να εφαρμόσει.

Με Υπουργική απόφαση στις 13-03-2003, διαμορφώνεται το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) για το νηπιαγωγείο, που σκοπό έχει να βοηθήσει τα νήπια να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά, μέσα στα πλαίσια των ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κρίνεται απαραίτητη η ισότιμη ενσωμάτωση της προσχολικής αγωγής στον ενιαίο σχεδιασμό της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι αυτή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε προηγμένης κοινωνίας. Τα προγράμματα του νηπιαγωγείου προκειμένου να έχουν τα αναμενόμενα θετικά μακροπρόθεσμα αποτελέσματα θα πρέπει να βασίζονται: 1) στη γνώση για το πώς μαθαίνουν και αναπτύσσονται τα παιδιά και 2) στις σχετικές θεωρητικές συζητήσεις και στα εμπειρικά δεδομένα για το σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων. Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. είναι ένα οργανωμένο σύστημα εργασίας, το οποίο σκιαγραφεί τι θα πρέπει να μάθουν τα παιδιά, τις διαδικασίες με τις οποίες επιτυγχάνονται οι γενικές επιδιώξεις που καθορίζονται, τι πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτικός και το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η μάθηση και η διδασκαλία. Προκειμένου να είναι αναπτυξιακά κατάλληλο και αποτελεσματικό για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, θα πρέπει μεταξύ άλλων: 1) να θέτει ρεαλιστικούς στόχους, 2) να προκαλεί το ενδιαφέρον για μάθηση, 3) να δίνει ευκαιρίες στα παιδιά να εκφράζουν ιδέες και συναισθήματα, 4) να βασίζεται στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες, 5) να συνδέει την κοινωνική γνώση με την καθημερινή πρακτική, 6) να ενσωματώνει την αξιολόγηση στο πρόγραμμα, 7) να μπορεί να ανανεώνεται συνεχώς και να ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες προκλήσεις της εποχής.

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. για το νηπιαγωγείο προσδιορίζει τις κατευθύνσεις των προγραμμάτων σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων Γλώσσας, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος, Δημιουργίας και Έκφρασης (Εικαστικά, Δραματική Τέχνη, Μουσική και Φ.Α.) και Πληροφορικής για το παιδί του νηπιαγωγείου. Πιο συγκεκριμένα για την Φ.Α., που περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα Δημιουργίας και Έκφρασης, αναφέρει: «με αφορμή την έμφυτη και αυθόρμητη ενεργητικότητα του παιδιού, που είναι

η βάση της ανάπτυξης του και της καλής του υγείας, το Νηπιαγωγείο θα πρέπει να προγραμματίζει φυσικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην ολική κινητικότητα του παιδιού και προάγουν σύμφωνα με το σκοπό της Φ.Α. τη σωματική, κοινωνική, συναισθηματική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού. Να εξασφαλίζει ένα ασφαλές περιβάλλον, τον απαραίτητο εξοπλισμό, να διευκολύνει τη συμμετοχή του παιδιού σε διάφορες δραστηριότητες και παιχνίδια, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις δυνατότητες της ηλικίας του».

Ειδικότερα αναφέρει ότι στο νηπιαγωγείο θα πρέπει να δίνονται πολλές ευκαιρίες στα παιδιά ώστε: 1) να αναπτύσσουν την κινητικότητά τους, 2) να αναπτύσσουν τη σωματική τους δραστηριότητα και να προάγουν την υγεία τους, 3) να αποδέχονται την τήρηση ορισμένων κανόνων ασφαλείας και να χειρίζονται κατάλληλα το εκπαιδευτικό υλικό, 4) να αναπτύσσουν σταδιακά θετικές στάσεις για συνεργασία και αλληλοαποδοχή και υποστήριξη, 5) να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται την έννοια της Ολυμπιακής Ιδέας και τη σπουδαιότητα των μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων.

Ενδεικτικά για τη κάθε επιδίωξη αναφέρονται: παιχνίδια ομαδικά, ατομικά, ελεύθερα και οργανωμένα, στατική και δυναμική ισορροπία, έλεγχο βάρους του σώματος, δραστηριότητες χειρισμού, βασικές κινητικές δεξιότητες, ασκήσεις ρυθμικής, συμμετοχή σε αθλοπαιδιές, αίσθηση του χώρου εκμάθηση της αθλητικής ορολογίας στα πλαίσια του παιχνιδιού, ενθάρρυνση της δημιουργικότητας, να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν πως οι σωματικές δραστηριότητες επιδρούν στο σώμα π.χ. λαχανιάζω, ζεσταίνομαι, να κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους το σώμα μπορεί να επανέλθει στο φυσιολογικό του ρυθμό μετά την άσκηση π.χ. χαλάρωση, σωστή τροφή, να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένα παιχνίδια και σπορ, υλικό και εξοπλισμό, να αναγνωρίζουν και να εφαρμόζουν απλά μέτρα προστασίας από τυχόν ατυχήματα, να ενθαρρύνονται να ζητούν βοήθεια, να τηρούν κανόνες και να ακολουθούν οδηγίες, να αναγνωρίζουν την ανάγκη για συνεργασία με τους άλλους, να περιγράφουν τις ικανότητές τους και τις ικανότητες των άλλων, μουσικοκινητική αγωγή, χορός και αυτοσχεδιασμός, να έρχονται σε επαφή μέσα από διηγήσεις με την ολυμπιακή ιδέα και την αθλητική παράδοση, να προσπαθούν να νικήσουν και να ασκούνται στο να αποδέχονται την ήττα τους. Προτείνεται συγκεκριμένο υλικό και εξοπλισμός για την Φ.Α., όπως: σανίδες ισορροπίας, στεφάνια, κορίνες, μπάλες, και κορδέλες ρυθμικής γυμναστικής, ελαστικά μπαλάκια, μπασκέτες, στρώματα, κώνοι, δείκτες αναρρίχησης, φασουλοσάκουλα, σκυτάλες κ.ά..

Στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα εισάγεται και το αντικείμενο της Ολυμπιακής Παιδείας, που σαν σκοπό έχει να εισάγει γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και συμπεριφορές που πηγάζουν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες και την Αθλητική παράδοση και έχουν σκοπό τη σωματική, ψυχική και πνευματική καλλιέργεια των μαθητών και την αρμονική ένταξη τους στην κοινωνία. Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος είναι: γνωστικοί, κοινωνικών δεξιοτήτων, σωματικών και κινητικών δεξιοτήτων και στάσεων. Πιο συγκεκριμένα η Ολυμπιακή Παιδεία στη προσχολική αγωγή επιδιώκει να γνωρίσουν οι μαθητές στοιχεία της κίνησης και του ρυθμού, να ονομάσουν διάφορα αθλήματα (γνωστικοί), να αναπτύξουν την δημιουργικότητα τους και τη φαντασία τους, να ενισχύσουν δεσμούς φιλίας και συνεργασίας (κοινωνικές δεξιότητες), να διασκεδάσουν, να χαρούν, να ονειρευτούν, να εκφραστούν μέσα από το παιχνίδι και να αναπτύξουν θετικές στάσεις (δίκαιο παιχνίδι, αναγνώριση νίκης και ήττας) (στάσεων). Σαν ενδεικτικές δραστηριότητες αναφέρονται: εκμάθηση παραδοσιακών παιχνιδιών του τόπου μας, ανάγνωση παραμυθιών με αθλητικό περιεχόμενο, τρίαθλο νηπίων (50μ. άλμα χωρίς φόρα, μπαλάκι 200 γρ.). Πρόγραμμα Ολυμπιακής Παιδείας προτείνεται και για το ειδικό νηπιαγωγείο, με βασικό στόχο να σχηματίσουν τα νήπια την εικόνα του αρχαίου και του σύγχρονου αθλητή. Κάποιες δραστηριότητες που προτείνονται είναι: οι μαθητές να διακρίνουν τις αθλητικές δραστηριότητες, να κάνουν συλλογές με εικόνες αθλητών, να κάνουν αναπαραστάσεις των αθλητικών δραστηριοτήτων, να κάνουν αντιστοιχίσεις αθλητών με αθλητικές δραστηριότητες.

Αξίζει να αναφερθεί και το πρόγραμμα αγωγής υγείας, που σκοπό έχει την προάσπιση, την βελτίωση και την προαγωγή της ψυχικής, σωματικής υγείας και κοινωνικής ευεξίας των μαθητών, αφενός με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της κριτικής σκέψης, αφετέρου με την αναβάθμιση του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος αυτών. Στόχος της αγωγής υγείας στο νηπιαγωγείο είναι να βοηθήσει τα νήπια να διερευνήσουν τις αξίες πάνω σε θέματα που αφορούν την υγεία, να αναπτύξουν την αποδοχή του εαυτού τους και τις σχέσεις τους με τους άλλους, και να τους δώσει τις κατάλληλες πληροφορίες, γνώσεις και γενικά τα εφόδια εκείνα που θα τους επιτρέψουν να υιοθετήσουν υγιεινούς τρόπους ζωής. Η Φ.Α. παίζει σημαντικό ρόλο στον τομέα αυτό, ειδικότερα μέσα από διαθεματικές προσεγγίσεις (διατροφή, φυσική δραστηριότητα και υγεία) με άλλα γνωστικά αντικείμενα. Πρέπει να σημειωθεί η συνεχής παρότρυνση σε όλους τους τομείς ανάπτυξης, της σύνδεσης του αντικειμένου που διδάσκεται κάθε φορά και με άλλα γνωστικά αντικείμενα του προγράμματος στα πλαίσια του Δ.Ε.Π.Π.Σ.. Η Φ.Α. κάλλιστα μπορεί να συνδεθεί με την μουσική αγωγή, με

την αγωγή υγείας, τα μαθηματικά κ.ά. Το ίδιο και το πρόγραμμα της Ολυμπιακής Παιδείας, του οποίου όλη η φιλοσοφία διέπεται από τη διαθεματική προσέγγιση διδασκαλίας

Στο συγκεκριμένο αναλυτικό πρόγραμμα, η Φ.Α. κατέχει την ίδια βαρύτητα με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα. Συμβαδίζει με τους σκοπούς και τους στόχους της NASPE, (1995), αλλά στις δραστηριότητες που προτείνει δημιουργεί σύγχυση στον εκπαιδευτικό, εφόσον δεν έχει ιεραρχήσει και ξεκαθαρίσει το αντικείμενο διδασκαλίας της φυσικής αγωγής, που είναι η μάθηση κινήσεων. Σύμφωνα με τους Gallahue και Donnelly (2003), η μάθηση κινήσεων, που ουσιαστικά είναι το περιεχόμενο της φυσικής αγωγής, χωρίζεται: 1) στα κινητικά στοιχεία: που περιλαμβάνει τις βασικές κινητικές δεξιότητες (μετακίνησης, στατικές και χειρισμού) και την ανάπτυξη της φυσικής κατάστασης (Φ.Κ.), (Φ.Κ. και υγεία, Φ.Κ. και επιδεξιότητα), 2) στα γνωστικά στοιχεία, που περιλαμβάνει τη μάθηση των κινητικών εννοιών, (της αίσθησης του σώματος, της προσπάθειας και των σχέσεων που αναπτύσσονται κατά τη κίνηση) και την αντιληπτικοκινητική μάθηση, και 3) στα ψυχικά στοιχεία, που περιλαμβάνει την ανάπτυξη της αυτοεικόνας και τη θετική κοινωνικοποίηση του παιδιού. Η γνώση του περιεχομένου καθώς και του τρόπου διδασκαλίας και αξιολόγησης δημιουργεί τα θεμέλια για τον καθορισμό της γνώσης και των δεξιοτήτων που χρειάζονται οι διδάσκοντες για τη διδασκαλία (Δέρρη, 2004), κάτι που απουσιάζει από το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τον Οδηγό της Νηπιαγωγού (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006), που το συνοδεύει.

2. Εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Οι ελάχιστες ερευνητικές προσεγγίσεις που υπάρχουν, μελετούν την επίδραση παρεμβατικών προγραμμάτων Φ.Α. στην επίτευξη κινητικών στόχων και την εφαρμογή κινητικών δραστηριοτήτων ως διαθεματικού εργαλείου μάθησης. Οι κινητικοί στόχοι που μελετήθηκαν είναι η ανάπτυξη βασικών κινητικών δεξιοτήτων, η ψυχοκινητική ανάπτυξη και η μείωση της παιδικής παχυσαρκίας.

Σημαντική είναι η επίδραση της κίνησης στη γνωστική ανάπτυξη. Έρευνα του Flaherty (1992) πάνω στις διαδικασίες μάθησης, έδειξε ότι τα παιδιά αποκτούν την γνώση χρησιμοποιώντας διαφορετικές τακτικές, και ότι έχουν διαφορετικές ικανότητες πρόσληψης και αφομοίωσης της γνώσης. Το 40%, περίπου, των μαθητών στο δημοτικό θεωρούν τον εαυτό τους κιναισθητικό τύπο ή ότι μαθαίνουν με την αφή (είτε η αίσθηση

του αγγίγματος παρέχει το μέγιστο ποσό των πληροφοριών, είτε το να «κάνεις» και να κινείσαι ενεργοποιεί τη μάθηση).

Ο Hannaford (1995) υποστηρίζει ότι: «η κίνηση ενεργοποιεί τη νευρομυϊκή συνεργασία σ' ολόκληρο το σώμα, μετατρέποντάς το σε όργανο μάθησης». Η διαπλευρική κίνηση, όπως το έρπιν και το μπουσούλημα, ενεργοποιεί και τα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου μ' ένα ισορροπημένο τρόπο. Καθώς μετέχουν και τα δύο μάτια, αυτιά, χέρια και πόδια, όπως επίσης και οι μύες και των δύο πλευρών του σώματος, ενεργοποιούνται και τα δύο ημισφαίρια και οι τέσσερις λοβοί του εγκεφάλου Αυτό σημαίνει ότι η γνωστική λειτουργία αυξάνεται και η μάθηση γίνεται ευκολότερη (Pica 1999, σελ.10).

Έρευνες στην μουσικοκινητική αγωγή και στη λεπτή κινητική δεξιότητα αποδεικνύουν τα θετικά αποτελέσματα της κίνησης στην ανάπτυξη των νηπίων. Πιο συγκεκριμένα οι Brown, Sherrill και Gench (1981) ερεύνησαν την επίδραση ενός μουσικοκινητικού προγράμματος με διαθεματική προσέγγιση, στην ανάπτυξη της αντιληπτικο-κινητικής απόδοσης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας 4-6 χρονών. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι η πειραματική ομάδα είχε στατιστικά σημαντική βελτίωση στην κινητική, ακουστική και γλωσσική πτυχή της αντιληπτικό-κινητικής απόδοσης καθώς και στη συνολική επίδοση, σε σχέση με την ομάδα ελέγχου. Παρέμβαση των Rule και Stewart (2002) σε παιδιά προσχολικής ηλικίας για την ανάπτυξη της λεπτής κινητικής δεξιότητας με αντικείμενα καθημερινής ζωής (π.χ. τσιμπιδάκια, λαβίδες και κουτάλια), έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην ομάδα παρέμβασης, παρ' όλο που η ομάδα ελέγχου υιοθέτησε τα αντικείμενα στην τάξη της.

Δύο από τους βασικούς στόχους της Φ.Α. στην προσχολική ηλικία αποτελούν η δημιουργικότητα μέσα από την κίνηση και η ανάπτυξη βασικών κινητικών δεξιοτήτων. Την προώθηση της δημιουργικότητας μέσω ενός προγράμματος Φ.Α. σε παιδιά προσχολικής ηλικίας μελέτησε η έρευνα των Zachoroulou, Trevlas και Konstantinidou (2006). Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι τα παιδιά βελτίωσαν τη δημιουργικότητα τους και τη φαντασία τους κατά τη συμμετοχή τους στο προτεινόμενο πρόγραμμα της Φ.Α. Την ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων μέσω της διδασκαλίας ενός Ελληνικού παραδοσιακού χορού σε 66 παιδιά προσχολικής ηλικίας μελέτησε η έρευνα των Venetsanou και Kampa (2004). Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι παρ' όλο που και οι δύο ομάδες βελτιώθηκαν, η πειραματική ομάδα υπερείχε στατιστικά σημαντικά έναντι της ομάδας ελέγχου.

Την σύγκριση των επιδράσεων των οργανωμένων προγραμμάτων Φ.Α. και του ελεύθερου παιχνιδιού μελέτησε η έρευνα των Deli, Bakle, και Zachoroulou (2006).

Εβδομήντα πέντε παιδιά ηλικίας $5, 4 \pm 0,5$ ετών χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες και παρακολούθησαν τρία διαφορετικά προγράμματα Φ.Α.. Η ομάδα Α ακολούθησε ένα πρόγραμμα βασισμένο σε κινητικές δεξιότητες μετακίνησης, η ομάδα Β ακολούθησε ένα πρόγραμμα μουσικοκινητικής αγωγής βασισμένο σε κινητικές δεξιότητες μετακίνησης, και η ομάδα Γ συμμετείχε μόνο σε ελεύθερο παιχνίδι. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι οι ομάδες Α και Β βελτίωσαν σημαντικά την απόδοσή τους στο τρέξιμο, στο πήδημα, το οριζόντιο άλμα και στο κουτσό έναντι της ομάδας Γ.

Την επίδραση διαφορετικών τύπων προγραμμάτων Φ.Α. σύγκρινε η μελέτη της Zachoroulou, Tsarakidou και Derri (2004), σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα σκοπός της έρευνας ήταν να συγκριθεί η επίδραση ενός κατάλληλου αναπτυξιακά προγράμματος μουσικοκινητικής αγωγής με ένα κατάλληλο αναπτυξιακό πρόγραμμα Φ.Α. για την ανάπτυξη του άλματος και της δυναμικής ισορροπίας. Το δείγμα αποτέλεσαν 90 παιδιά (42 κορίτσια και 48 αγόρια). Τα 50 από αυτά τα παιδιά αποτέλεσαν την πειραματική ομάδα και ακολούθησαν το πρόγραμμα της μουσικοκινητικής αγωγής, το οποίο διήρκεσε δύο μήνες, και τα υπόλοιπα παιδιά ήταν η ομάδα ελέγχου, που ακολούθησε το πρόγραμμα της Φ.Α. για την ίδια χρονική περίοδο. Από τα αποτελέσματα φάνηκε, ότι η πειραματική ομάδα βελτιώθηκε σημαντικά και στο άλμα και στη δυναμική ισορροπία. Το συμπέρασμα ήταν ότι ένα αναπτυξιακά κατάλληλο πρόγραμμα μουσικοκινητικής αγωγής μπορεί να έχει θετικές επιπτώσεις στο άλμα και στη δυναμική ισορροπία σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Σημαντική κρίνεται η συμβολή της άσκησης στην ομαλή σωματική ανάπτυξη του παιδιού και στην εξασφάλιση της μελλοντικής του υγείας. Θεωρώντας την απουσία σωματικής δραστηριότητας ως ένα από τους κυριότερους παράγοντες για την αύξηση της παιδικής παχυσαρκίας, η έρευνα των Pate, Pfeiffer, Trost, Ziegler και Dowda (2004) μελέτησε τα επίπεδα σωματικής δραστηριότητας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, προκειμένου να προσδιορίσει τους παράγοντες που σχετίζονται με τη φυσική δραστηριότητα και να καθορίσει το βαθμό στον οποίο η σωματική δραστηριότητα των παιδιών αυτών ποικίλει μεταξύ των παιδικών σταθμών. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι τα επίπεδα σωματικής δραστηριότητας ήταν ιδιαίτερα μεταβλητά μεταξύ των παιδικών σταθμών, γεγονός που δείχνει ότι τα διαφορετικά προγράμματα που ακολουθούν οι παιδικοί σταθμοί έχουν σημαντική επιρροή στα γενικά επίπεδα δραστηριότητας των παιδιών.

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και η έρευνα του Benham-Deal (2005), που μελέτησε τη σωματική δραστηριότητα παιδιών 3-5 ετών με καρδιο-συχνόμετρα για τρεις

συνεχόμενες μέρες. Οι υψηλότερες τιμές καταγράφηκαν τις εργάσιμες μέρες (38,6 min) και τα απογεύματα του Σαββατοκύριακου (31,4 min), χρονικό διάστημα κατά το οποίο τα παιδιά βρίσκονταν περισσότερο σε υπαίθριες δραστηριότητες. Μελετώντας τους παράγοντες κινδύνου υγείας, οι οποίοι συνδέονται με τη έλλειψη φυσικής δραστηριότητας, οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής θα πρέπει να σκεφτούν τη σπουδαιότητα της φυσικής δραστηριότητας των νηπίων στο σχεδιασμό των προγραμμάτων τους.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα περισσότερα αναλυτικά προγράμματα δίνουν έμφαση στις λεπτές κινητικές δεξιότητες, στις κοινωνικές επιστήμες και στις ακαδημαϊκές έννοιες, ενώ η φυσική δραστηριότητα των παιδιών περιορίζεται εντελώς στο καθημερινό πρόγραμμα, οι Poest, Williams, Witt και Atwood (1989), μελέτησαν την φυσική δραστηριότητα 514 νηπίων μέσα από τις αντιλήψεις των γονέων και των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής. Η έρευνα απάντησε στο ερώτημα αν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας συμμετέχουν για επαρκή χρονικό διάστημα σε προγράμματα φυσικής δραστηριότητας προκειμένου ν' αναπτύξουν τη μυϊκή τους δύναμη, αντοχή, ευκινησία, καρδιαγγειακή αντοχή, καθώς επίσης και τις βασικές κινητικές δεξιότητες. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι: α) τα παιδιά δεν συμμετέχουν για επαρκή χρονικό διάστημα σε προγράμματα φυσικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, β) τα αγόρια ήταν περισσότερο ενεργά από τα κορίτσια, γ) γονείς που συμμετείχαν σε φυσικές δραστηριότητες είχαν περισσότερες πιθανότητες να έχουν παιδιά φυσικά δραστήρια, και δ) εκπαιδευτικοί που ήταν εξειδικευμένοι στην προσχολική ηλικία αφιέρωναν περισσότερο χρόνο στη σωματική δραστηριότητα.

Ο Gallahue (1976) και ο Hanson (1980) υποστηρίζουν ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής έχει ελλιπή ενημέρωση σχετικά με την ανάπτυξη των βασικών κινητικών δεξιοτήτων και τον τρόπο ενσωμάτωσης των σχετικών δραστηριοτήτων στο πρόγραμμά τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η φυσική δραστηριότητα να λαμβάνει μέρος μόνο ως εποπτευόμενο ελεύθερο παιχνίδι ή να αγνοείται τελείως. Αυτό φάνηκε και από τις αιτήσεις των εκπαιδευτικών για εξοπλισμό, ο οποίος κατά το 70% αφορούσε το ελεύθερο παιχνίδι, και μόνο ένα 28,7% των αιτήσεων αναφερόταν σε υλικό για φυσικές δραστηριότητες, που θα διευκόλυνε την οργάνωση κινητικών προγραμμάτων (στεφάνια, φασουλοσάκουλα, μπάλες, σανίδες ισορροπίες). Στη διαμόρφωση συγκεκριμένων χώρων, στην εξασφάλιση αθλητικού υλικού ειδικά προσαρμοσμένο στη συγκεκριμένη ηλικία, αναφέρεται και η έρευνα των Dowda, Pate, Trost, Almeida και Sirard (2004), τα αποτελέσματα της οποίας ευελπιστούν στην αναβάθμιση της προσχολικής εκπαίδευσης.

Τα ευεργετικά αποτελέσματα της εφαρμογής αναλυτικών προγραμμάτων που περιλαμβάνουν τη Φ.Α. διαφαίνονται σε μακροπρόθεσμες μελέτες που κατέγραψαν την πορεία των νηπίων στην μετέπειτα ακαδημαϊκή τους σταδιοδρομία. Έρευνα των Schweinhart, Weikart και Lerner (1986), έδειξε ότι ένα ποιοτικό αναλυτικό πρόγραμμα όπως είναι αυτό των Υψηλών Στόχων (το οποίο στηρίζεται στη θεωρία του δομισμού), είχε καλύτερα αποτελέσματα όχι τόσο στον ακαδημαϊκό τομέα, όσο στο κοινωνικό τομέα και στη δια βίου άσκηση, συγκρινόμενο με άλλα δύο αναλυτικά προγράμματα: άμεσης διδασκαλίας ή Distar (συμπεριφοριστικό πρόγραμμα δίνοντας έμφαση στη νοητική ανάπτυξη), και ενός παραδοσιακού προγράμματος ενός παιδικού σταθμού.

III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα.

Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένα δείγμα 150 νηπιαγωγών (γυναίκες). Η μέση ηλικία του δείγματος ήταν 37,6 έτη (22-53) με τυπική απόκλιση Τ.Α.= 7,6. Ήταν όλες απόφοιτοι πανεπιστημιακών τμημάτων, εργάζονταν σε δημόσια νηπιαγωγεία που εφάρμοζαν το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας και συμμετείχαν στην έρευνα εθελοντικά. Το 48% του δείγματος είχε κάποια ενασχόληση με τον αθλητισμό, ενώ το 45% είχε λάβει κάποιου είδους επιμόρφωση από την αποφοίτηση του μέχρι την διεξαγωγή της έρευνας.

Το παραπάνω δείγμα επιλέχτηκε από όλους τους νηπιαγωγούς της Ελλάδας μέσω αναλογικής στρωσιγενούς δειγματοληψίας. Ο πληθυσμός χωρίστηκε σε στρώματα έτσι ώστε να είναι αντιπροσωπευτικός από όλες τις περιοχές της Ελλάδας και καθορίστηκε το μέγεθος του δείγματος ανάλογα με το αριθμό των νηπιαγωγών στην Ελλάδα. Επίσης, οι αναλογίες των διαφόρων στρωμάτων στο δείγμα ήταν ίδιες με τις αναλογίες των στρωμάτων στο πληθυσμό. Με αίτηση προς το Υπουργείο Παιδείας ζητήθηκε ο ακριβής αριθμός των εκπαιδευτικών στην προσχολική εκπαίδευση και ανάλογα με τον πληθυσμό που υπήρχε, λήφθηκε ποσοστιαίο αντιπροσωπευτικό δείγμα.

Περιγραφή των Δοκιμασιών

Για την αξιολόγηση των γνώσεων και της εφαρμογής της Φ.Α. στην προσχολική εκπαίδευση, κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο που βασίστηκε στους σκοπούς και τους στόχους του ισχύοντος αναλυτικού προγράμματος (Φ.Ε.Κ. 208 Α' 1989). Πιο συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο επεξεργάστηκε ερωτήσεις που αναφέρονταν: α) στην γνώση των στοιχείων της κίνησης, όπως γνώση του σώματος, αντίληψη και γνώση του χώρου, ποιότητα της κίνησης και των σχέσεων που δημιουργούνται κατά την κίνηση, β) στην αμφιπλευρικότητα, στη λεπτή κινητικότητα, γ) στην γνώση των βασικών κινητικών δεξιοτήτων, και δ) στην γνώση του περιεχομένου των στόχων που αναφέρονται στην δημιουργικότητα, υγιεινή, διατροφή του μικρού παιδιού και στην κοινωνικοποίησή του.

Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε δύο μέρη: το πρώτο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις που αφορούσαν το γνωστικό τομέα της Φ.Α. και το δεύτερο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις που αφορούσαν την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα των νηπιαγωγείων, σύμφωνα με το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα. Ο βαθμός γνώσης του γνωστικού αντικείμενου της Φ.Α., όπως αυτό περιγράφεται στο αναλυτικό πρόγραμμα, αξιολογήθηκε με εξαβάθμια κλίμακα Likert (λάθος, σχεδόν λάθος, ικανοποιητικά, καλά, πολύ καλά, σωστά) και πενταβάθμια κλίμακα (1 φορά/ εβδομάδα, 2 φορές/ εβδομάδα, 3 φορές/ εβδομάδα, 4 φορές/ εβδομάδα, καθημερινά) και (σε πολύ μεγάλο βαθμό /σε μεγάλο βαθμό/ σε μέτριο βαθμό/ σε μικρό βαθμό/ καθόλου), για το δεύτερο μέρος που αφορούσε την συχνότητα εφαρμογής προγραμμάτων φυσικής αγωγής. Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 8 ερωτήσεις που αφορούσαν πληροφορίες του δείγματος (ηλικία, τίτλους σπουδών κ.τ.λ.), 14 ερωτήσεις που αφορούσαν το γνωστικό μέρος και 12 ερωτήσεις που αφορούσαν την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στην τάξη τους.

Προηγήθηκε προκαταρκτική έρευνα για την κατανόηση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου σε ενδεικτικά νηπιαγωγεία της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Τα ερωτηματολόγια ήταν ανώνυμα και δεν αναγράφονταν ούτε το όνομα του σχολείου που εργάζονταν η νηπιαγωγός, για αποφυγή υπόνοιαις αξιολόγησή τους.

Οι νηπιαγωγοί αρχικά συμπλήρωναν κάποια προσωπικά στοιχεία (φύλο, ηλικία, προϋπηρεσία, σπουδές, επιμόρφωση και σχέση με τον αθλητισμό). Κατόπιν στο πρώτο μέρος που αφορούσε τη γνώση απαντούσαν με ένα *ΝΑΙ* ή *ΟΧΙ*. Σε όσους απαντούσαν *ΝΑΙ*, ζητούνταν η περιγραφή μίας δραστηριότητας για το συγκεκριμένο στόχο κάθε φορά π.χ. «*Η γνώση του σώματος αποτελεί στοιχείο της κίνησης. Γνωρίζετε με ποιο τρόπο θα διδάξετε αυτό το στοιχείο της κίνησης στα νήπια;*» *ΝΑΙ - ΟΧΙ. Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα: .....*». Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου, που αφορούσε την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α., συμπλήρωναν με ένα «*X*» την συχνότητα, την διάρκεια, την εφαρμογή δραστηριοτήτων Φ.Α. τη τελευταία εβδομάδα, τις συγκεκριμένες απαντήσεις: «*1φορά/εβδομάδα, 2φορές/εβδομάδα, 3 φορές /εβδομάδα, 4 φορές /εβδομάδα, καθημερινά*». Το ίδιο συνέβαινε και για τις ερωτήσεις που αφορούσαν τον εξοπλισμό, το χώρο, την αίσθηση ικανότητας οργάνωσης προγραμμάτων Φ.Α. και την αίσθηση επάρκειας της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης: «*Σε πολύ μεγάλο βαθμό, Σε μεγάλο βαθμό, Σε μέτριο βαθμό, Σε μικρό βαθμό, Καθόλου*». Τέλος οι νηπιαγωγοί ανέφεραν λόγους αδυναμίας προγραμμάτων Φ.Α. σε περίπτωση που η απάντησή τους ήταν «*ΟΧΙ*» και την

εφαρμογή ή όχι του προγράμματος από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α. και αιτιολόγηση της απάντησης τους.

Διαδικασία Μετρήσεων

Μετά από τηλεφωνική επικοινωνία με τη νηπιαγωγό, πραγματοποιούνταν συνάντηση του ερευνητή με την εκπαιδευτικό, και η εκπαιδευτικός συμπλήρωνε το ερωτηματολόγιο, παρουσία του ερευνητή. Η έρευνα διήρκησε 5 μήνες από το Νοέμβριο έως τον Απρίλιο του 2006.

Κατόπιν τα ερωτηματολόγια συλλέχθηκαν και οι απαντήσεις στο γνωστικό μέρος αξιολογήθηκαν από δύο εξειδικευμένους επιστήμονες (experts) στον τομέα της φυσικής αγωγής στην προσχολική ηλικία. Στη συνέχεια λήφθηκε υπόψη ο μέσος όρος της αξιολόγησης των δύο εξειδικευμένων επιστημόνων.

Σχεδιασμός έρευνας

Για την επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS 13 for windows.

Για την περιγραφή των απαντήσεων των εκπαιδευτικών, με τη βοήθεια ποσοστών ατόμων που επιλέγουν κάθε κατηγορία απάντησης, δημιουργήθηκαν κατανομές συχνοτήτων.

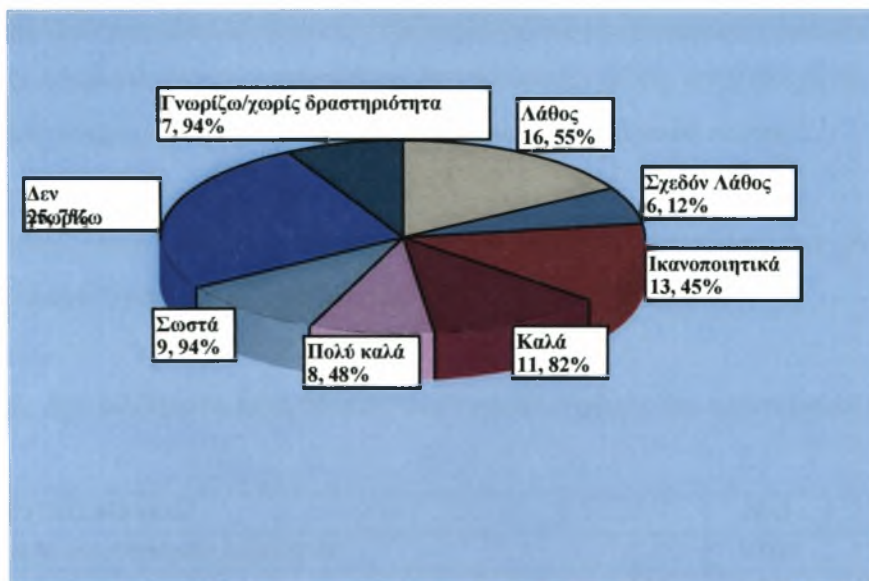
Για την διερεύνηση της σχέσης μεταξύ κατηγορικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση χ^2 , αφού πρώτα εφαρμόστηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση κύριων συνιστωσών.

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

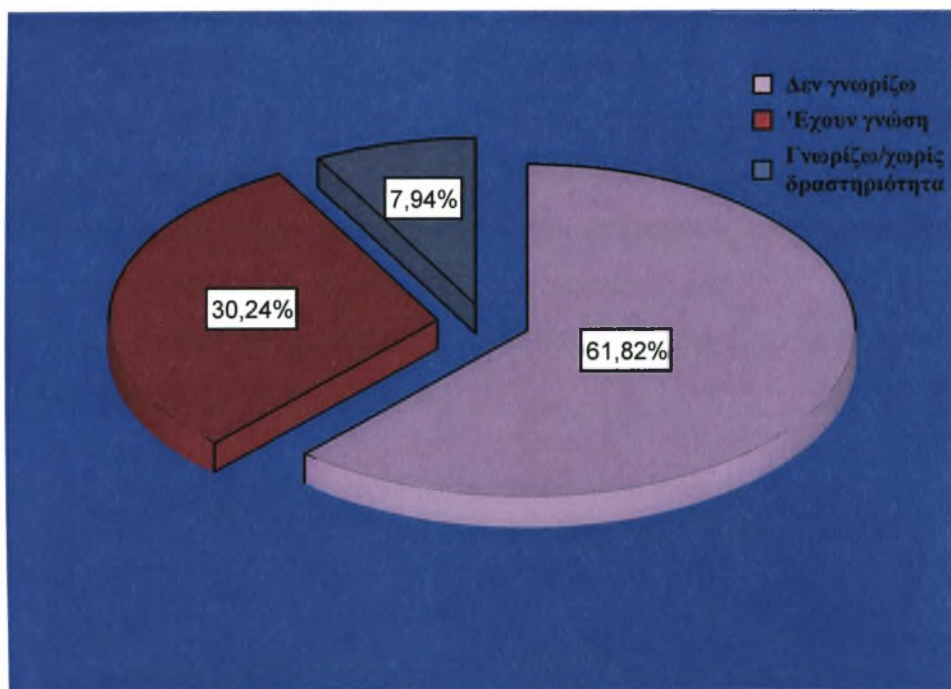
1. Γνώσεις των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής

Όσον αφορά το πρώτο μέρος που ερευνά τη γνώση των νηπιαγωγών στο γνωστικό αντικείμενο της φυσικής αγωγής, όπως αυτό περιγράφεται στο αναλυτικό πρόγραμμα (Φ.Ε.Κ. 208 Α΄ 1989), που ίσχυε την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, δημιουργήθηκαν κατανομές συχνοτήτων όπως φαίνεται στο σχήμα 1. Πιο αναλυτικά, στο σύνολο των απαντήσεων, 25,7% από τους ερωτηθέντες δεν γνώριζαν την απάντηση σε καμία από τις ερωτήσεις στο γνωστικό μέρος, 7,94% απάντησαν ότι γνωρίζουν (*ΝΑΙ*), αλλά δεν δικαιολόγησαν την απάντηση τους με περιγραφή δραστηριότητας, 16,55% απάντησαν λάθος, 6,12% απάντησαν σχεδόν λάθος, 13,45% ικανοποιητικά, 11,82% καλά, 8,48% πολύ καλά και 9,94% σωστά. Τα ποσοστά αυτά προέκυψαν προσθέτοντας τον αριθμό των ατόμων, για την αντίστοιχη αξιολόγηση π.χ. λάθος, σχεδόν λάθος, ικανοποιητικά, καλά, πολύ καλά και σωστά, σε κάθε μία από τις ερωτήσεις στο γνωστικό μέρος και διαιρέθηκαν με το σύνολο των ατόμων που απάντησαν σε κάθε μία από τις ερωτήσεις στο γνωστικό μέρος του ερωτηματολογίου. Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και για τις υπόλοιπες κατανομές συχνοτήτων.

Σχήμα 1: Ποσοστά απαντήσεων στο γνωστικό μέρος

Συνοψίζοντας τις απαντήσεις των ερωτηθέντων που περιέγραψαν μία δραστηριότητα για τον αντίστοιχο στόχο διδασκαλίας και αξιολογήθηκαν με *καλά, πολύ καλά και σωστά*, δημιουργήθηκε μια κατηγορία εκπαιδευτικών (30,24% του δείγματος) που κατέχουν τη γνώση για τη διδασκαλία των αντίστοιχων στόχων και μια κατηγορία εκπαιδευτικών (61,82% του δείγματος) που απάντησαν *όχι, λάθος, σχεδόν λάθος και ικανοποιητικά*, οι οποίοι δεν κατέχουν τη γνώση για διδασκαλία. Τέλος μια τρίτη κατηγορία αποτέλεσαν οι υπόλοιποι (7,94%), που απάντησαν *ναι*, χωρίς όμως να περιγράψουν δραστηριότητα όπως φαίνεται στο σχήμα 2.

Σχήμα 2: Αξιολόγηση των απαντήσεων στο γνωστικό μέρος, αντιστοιχώντας στο «έχουν γνώση» όσους αξιολογήθηκαν με (*καλά-πολύ καλά-σωστά*).

Αναλυτικότερα στον πίνακα 3 παρουσιάζονται όλες οι απαντήσεις στο γνωστικό μέρος του ερωτηματολογίου για την κάθε ερώτηση (στόχοι της Φ.Α.).

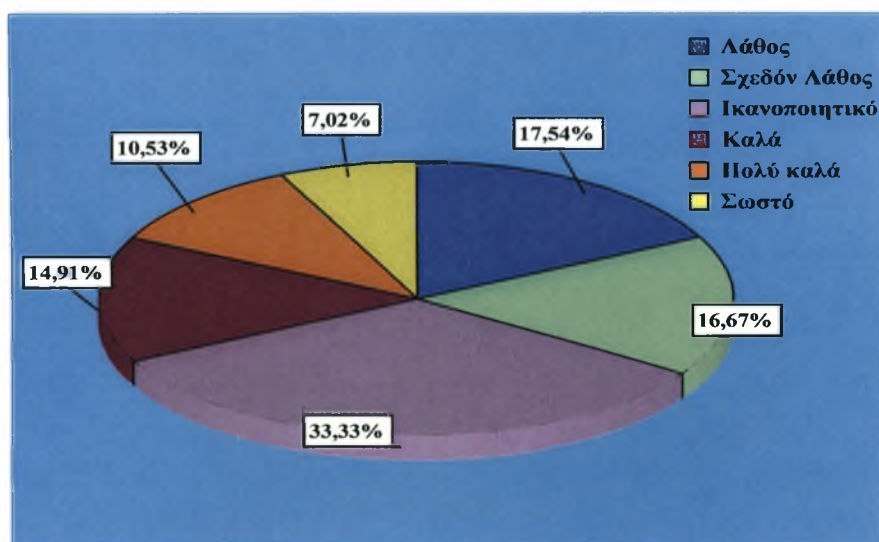
Πίνακας 1. Αποτελέσματα απαντήσεων στο γνωστικό μέρος του ερωτηματολογίου

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	ΝΑΙ	όχι
Η γνώση αντιληπτικό-κινητικών δεξιοτήτων	100%	-
Η γνώση του σώματος	90%	10%
Η γνώση και αντίληψη του χώρου	90%	10%

Η γνώση δραστηριοτήτων μουσικοκινητικής αγωγής	90%	10%
Η γνώση ανάπτυξης της κοινωνικότητας μέσω της φυσικής αγωγής	90%	10%
Η γνώση του περιεχομένου της φυσικής αγωγής στο αναλυτικό πρόγραμμα	80%	20%
Η γνώση ανάπτυξης των σχέσεων που αναπτύσσονται κατά την κίνηση	70%	30%
Η γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μετακίνησης	70%	30%
Η γνώση συνδυασμού φυσικής αγωγής και θέματα υγιεινής και διατροφής	68%	32%
Εφαρμογή στοιχείων του Δ.Ε.Π.Π.Σ. για το νηπιαγωγείο.	67,33%	32,67%
Η γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μη μετακίνησης	65%	35%
Η γνώση ανάπτυξης δημιουργικής σκέψης με προγράμματα φυσικής αγωγής	65%	35%
Η γνώση οργάνωσης υπαιθριων δραστηριοτήτων	60%	40%
Η γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων χειρισμού	35%	65%

Αξιολογώντας τις δραστηριότητες που περιέγραψαν, όσοι απάντησαν «ναι γνωρίζω να διδάξω τον αντίστοιχο στόχο» για κάθε ερώτηση στο γνωστικό μέρος του ερωτηματολογίου, με λάθος, σχεδόν λάθος, ικανοποιητικά, καλά, πολύ καλά και σωστά τα αποτελέσματα που προέκυψαν έχουν ως εξής (στα γραφήματα όταν μία κατηγορία απουσιάζει αυτό οφείλεται στο ότι κανένας νηπιαγωγός δεν επέλεξε αυτή την απάντηση):

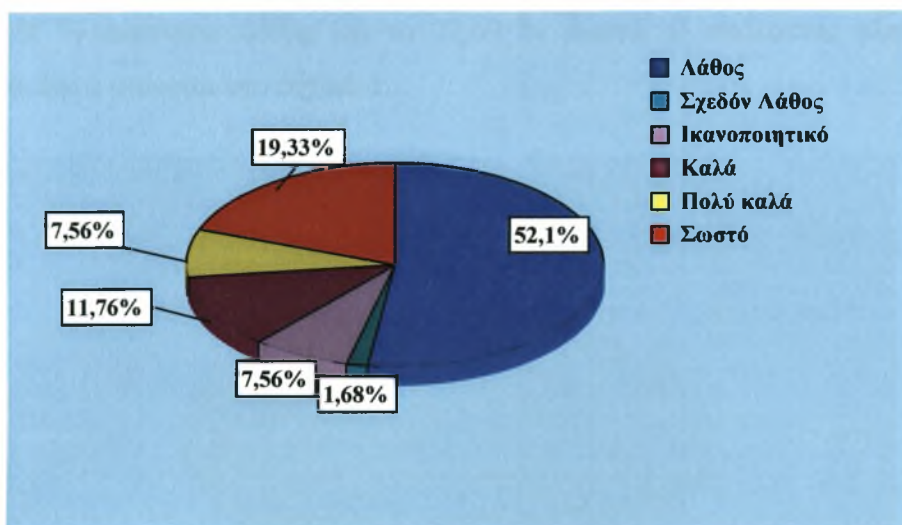
Στην ερώτηση εάν έχουν γνώση του περιεχομένου της Φ.Α. στο αναλυτικό πρόγραμμα, οι αξιολογήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 3 με το 33% να απαντά ικανοποιητικά και μόνο το 7,02% σωστά.

Σχήμα 3: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση του Αναλυτικού Προγράμματος

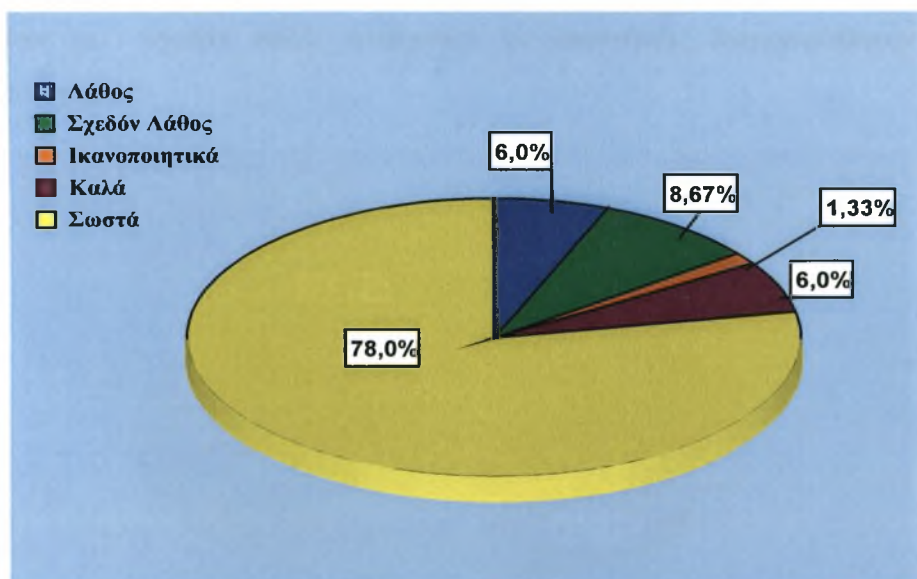
Αντίστοιχα στη αξιολόγηση των δραστηριοτήτων για τη γνώση του σώματος ένα μεγάλο ποσοστό 52,1% απαντά λάθος, παρόλο που 90% των ερωτηθέντων απάντησε ότι γνωρίζει να διδάξει το συγκεκριμένο στόχο του αναλυτικού προγράμματος. Ένα 19,33%

απάντησε σωστά, ενώ οι υπόλοιπες απαντήσεις διαμορφώνονται όπως φαίνονται στο σχήμα 4:

Σχήμα 4: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση του σώματος

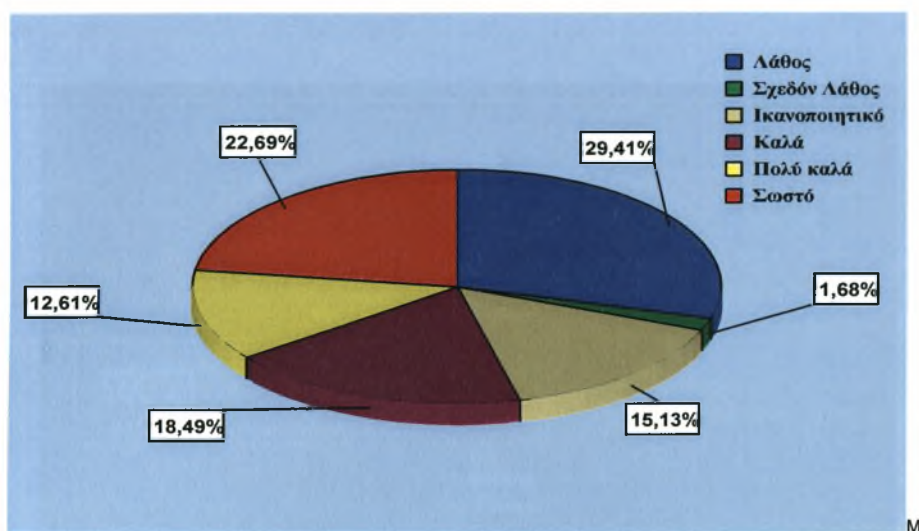
Στην ερώτηση «τι είναι αντιληπτικό-κινητικές δεξιότητες για τα παιδιά του νηπιαγωγείου», οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 5. Η συγκεκριμένη ερώτηση ήταν πολλαπλών επιλογών και αξιολογήθηκε σε πενταβάθμια κλίμακα (λάθος, σχεδόν λάθος, ικανοποιητικά, καλά και σωστά), με το 78% να απαντάει σωστά.

Σχήμα 5: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση των αντιληπτικο-κινητικών δεξιοτήτων

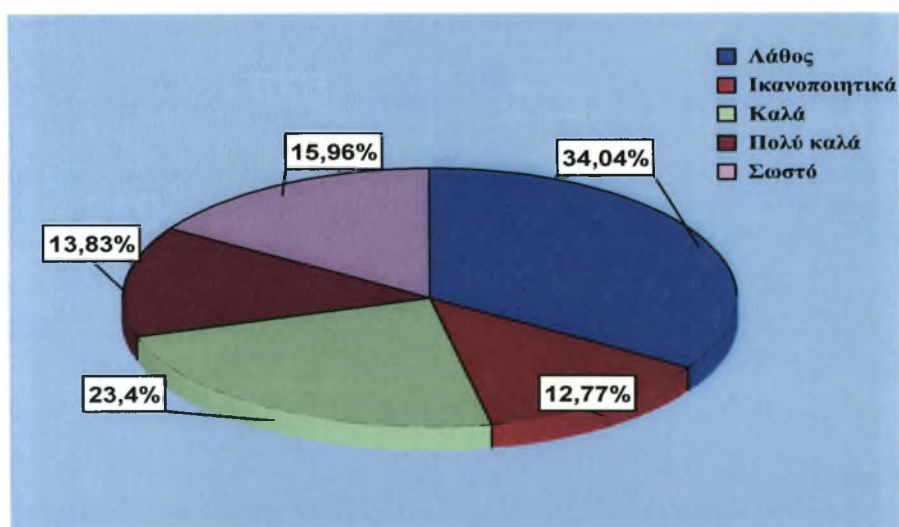
Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τη γνώση του χώρου. Οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως εξής:

Το 29,41 % απάντησε λάθος και το 22,69 % σωστά. Ο υπόλοιπος πληθυσμός κατανεμήθηκε όπως φαίνεται στο σχήμα 6:

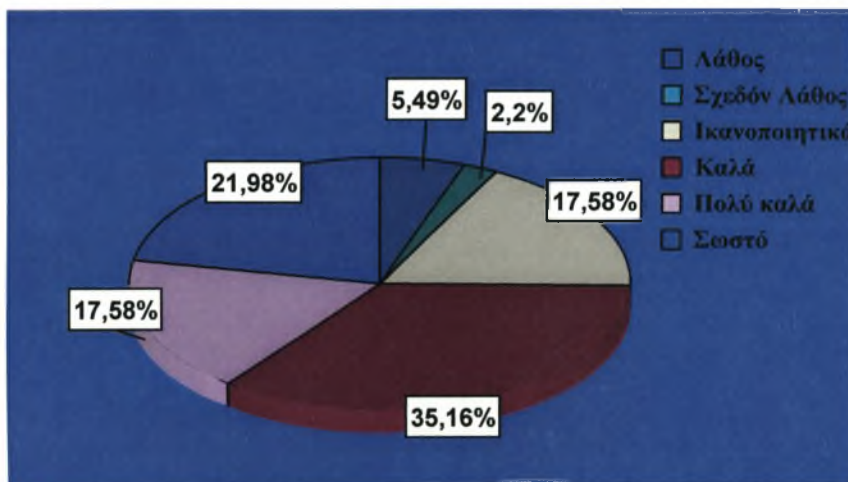
Σχήμα 6: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση και αντίληψη του χώρου

Στην ερώτηση «με ποιόν τρόπο αναπτύσσονται οι σχέσεις που δημιουργούνται κατά την κίνηση στα νήπια», το 50% κυμάνθηκε από καλά έως σωστά και το υπόλοιπο δείγμα αξιολογήθηκε με λάθος και ικανοποιητικά, απουσιάζουν εντελώς απαντήσεις που αξιολογήθηκαν με σχεδόν καλά. Αναλυτικά οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 7:

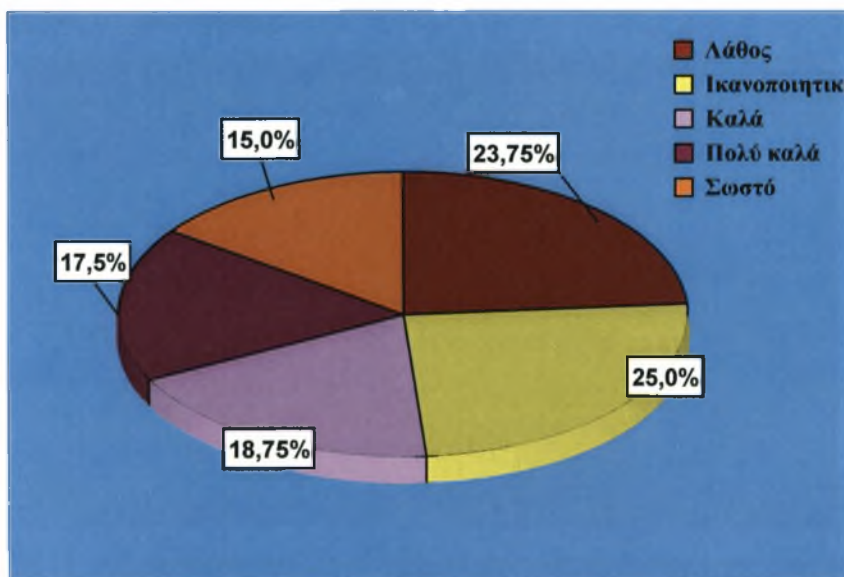
Σχήμα 7: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των σχέσεων που δημιουργούνται κατά την κίνηση

Το 70% των ερωτηθέντων που απάντησε «ΝΑΙ» στην ερώτηση για τη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μετακίνησης, αξιολογήθηκε στην περιγραφή της δραστηριότητας με το 21,98 % να απαντά σωστά, το 17,58% , πολύ καλά και το 35,16% καλά. Οι υπόλοιπες απαντήσεις διακυμάνθηκαν όπως φαίνεται στο σχήμα 8:

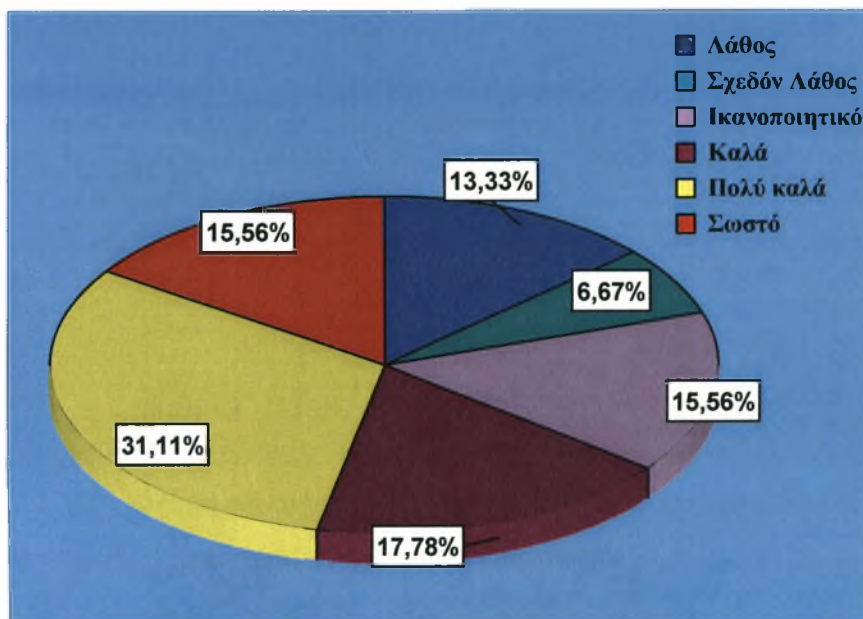
Σχήμα 8: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μετακίνησης

Αντίστοιχα, στην ερώτηση που αφορούσε τις βασικές κινητικές δεξιότητες μη μετακίνησης το σχήμα 9 παρουσιάζει τις απαντήσεις, με το 32,5% να αξιολογείται από πολύ καλά έως σωστά.

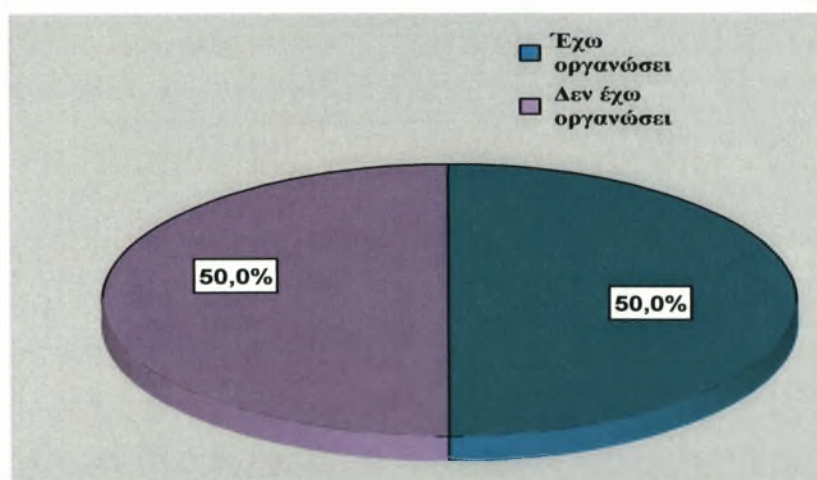
Σχήμα 9: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων μη μετακίνησης

Το τρίτο μέρος των βασικών κινητικών δεξιοτήτων επεξεργάστηκε η επόμενη ερώτηση και αφορούσε τις δεξιότητες χειρισμού. Οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 10 με μόνο το 20% να απαντάει λάθος –σχεδόν λάθος.

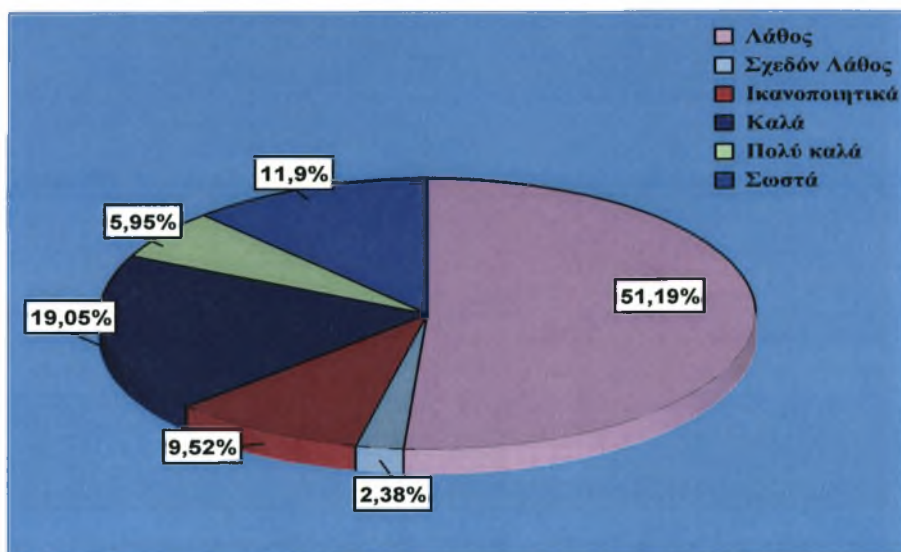
Σχήμα 10: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης των βασικών κινητικών δεξιοτήτων χειρισμού

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε το ποσοστό των νηπιαγωγών που έχει οργανώσει υπαίθριες δραστηριότητες σύμφωνα με τις οδηγίες του αναλυτικού προγράμματος. Το σχήμα 11 περιγράφει τις απαντήσεις:

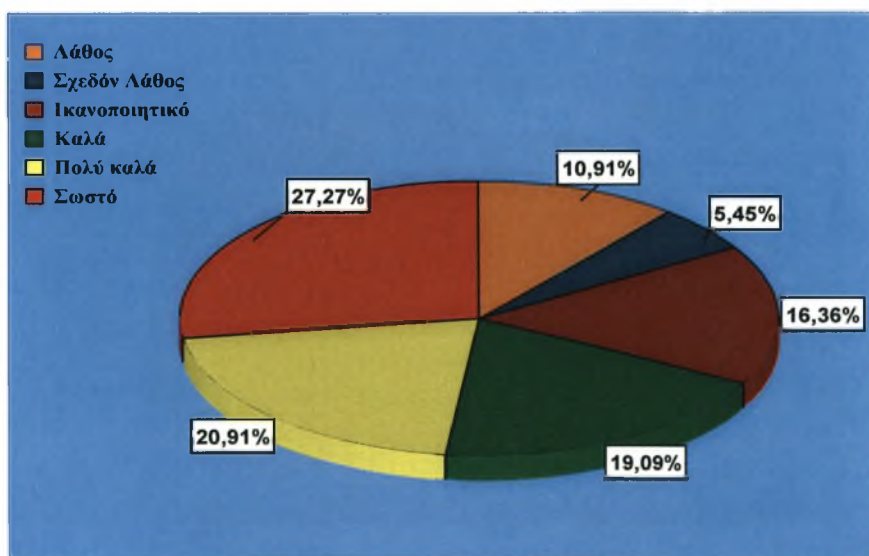
Σχήμα 11: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση οργάνωσης υπαίθριων δραστηριοτήτων

Οι απαντήσεις που αφορούσαν στο «αν γνωρίζουν να συνδυάσουν τη Φ.Α. με θέματα υγιεινής και διατροφής», διαμορφώθηκαν όπως περιγράφονται στο σχήμα 12, με το 51,19% να αξιολογείται λάθος.

Σχήμα 12: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση συνδυασμού φυσικής αγωγής και θέματα υγιεινής και διατροφής

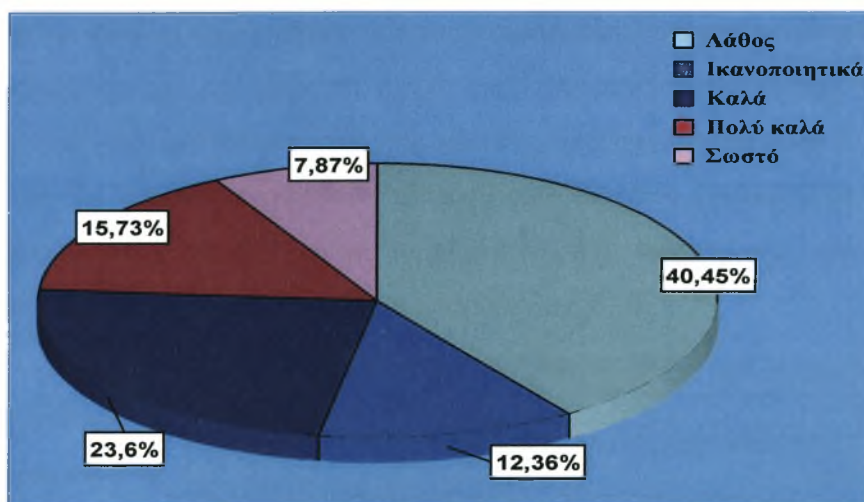
Η επόμενη ερώτηση αφορούσε στη γνώση οργάνωσης δραστηριοτήτων μουσικοκινητικής αγωγής. Η αξιολόγηση των δραστηριοτήτων που περιγράφηκαν παρουσιάζεται στο σχήμα 13, με το 48,18% να αξιολογείται από πολύ καλά έως σωστά:

Σχήμα 13: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης δραστηριοτήτων μουσικοκινητικής αγωγής

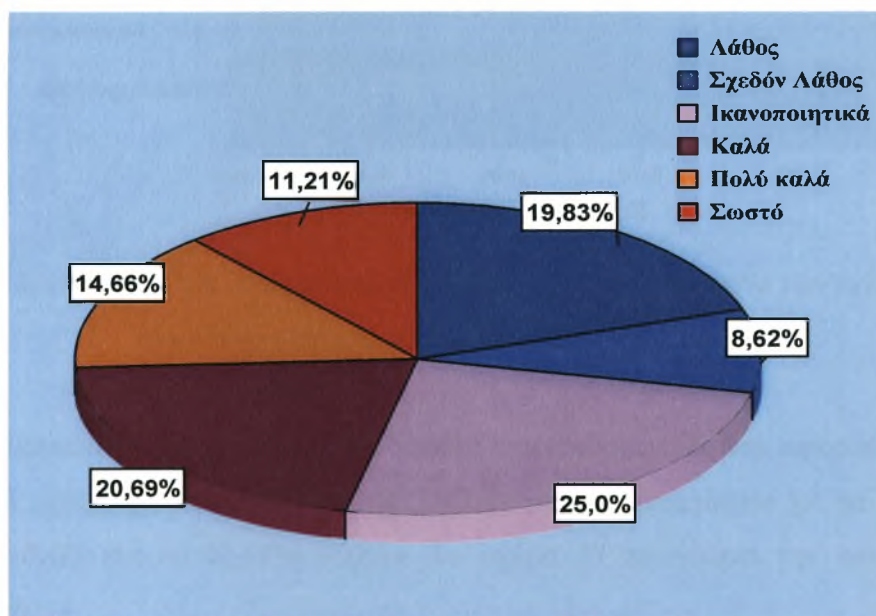

Την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης σε προγράμματα Φ.Α. στο νηπιαγωγείο αξιολόγησε η επόμενη ερώτηση του γνωστικού μέρους του ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο σχήμα 14, με το 40,45% να αξιολογείται λάθος:

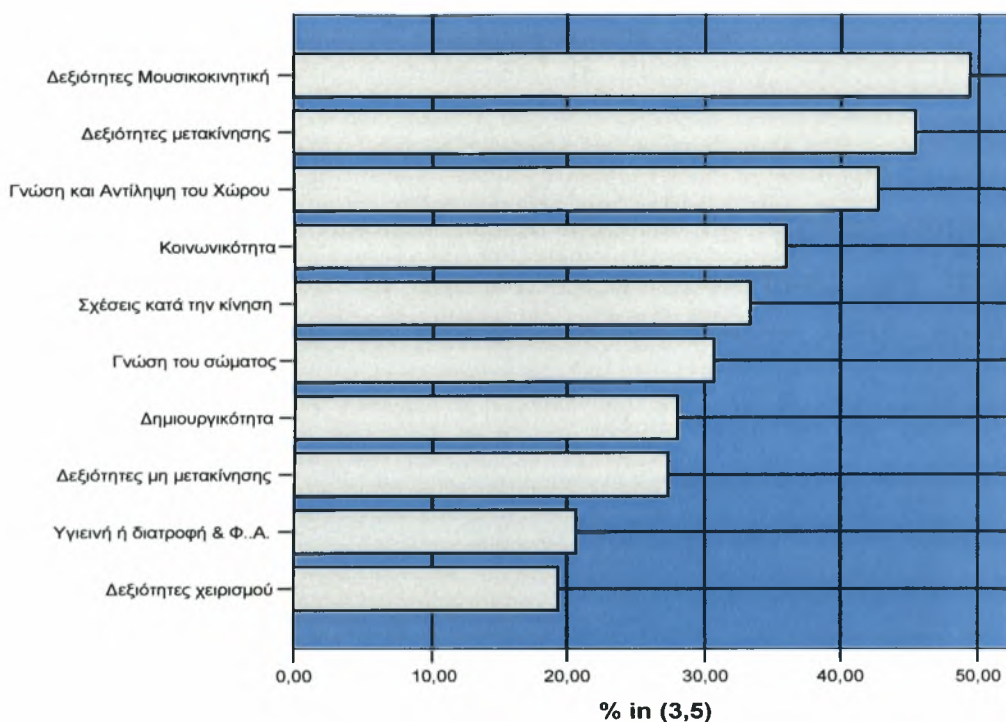
Σχήμα 14: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης της δημιουργικής σκέψης μέσω της φυσικής αγωγής

Την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη της κοινωνικότητας των νηπίων, αφορούσε η τελευταία ερώτηση του 1ου μέρους, που αφορούσε το γνωστικό μέρος. Οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 15:

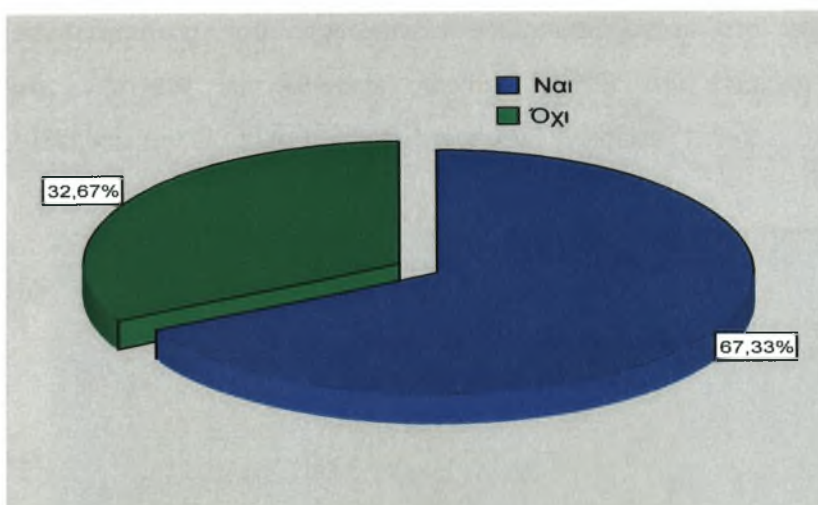
Σχήμα 15: Αξιολόγηση των απαντήσεων στη γνώση ανάπτυξης της κοινωνικότητας μέσω της φυσικής αγωγής

Στον επόμενο σχήμα (16), παρουσιάζονται όλοι οι στόχοι του αναλυτικού προγράμματος, όπως αυτοί δημιουργήθηκαν, αφού προστέθηκαν οι απαντήσεις ‘καλά / πολύ καλά / σωστά’ ως προς τις γνώσεις τους στις αντίστοιχες δραστηριότητες και διαιρέθηκαν με το σύνολο των ατόμων που απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση. Ο στόχοι παρουσιάζονται με προοδευτική σειρά από την μεγαλύτερη γνώση προς την λιγότερη, όπως αυτοί αξιολογήθηκαν από τους ειδικούς. Την υψηλότερη θέση σ’ αυτή την αξιολόγηση έχουν οι μουσικοκινητικές δεξιότητες, οι δεξιότητες μετακίνησης, ενώ στη χαμηλότερη αξιολογική θέση βρίσκονται οι δεξιότητες που συνδυάζουν την Φ.Α. με θέματα υγείας-διατροφής και οι δεξιότητες χειρισμού.

Σχήμα 16: Οι στόχοι του Αναλυτικού προγράμματος και το ποσοστό των εκπαιδευτικών που αξιολογήθηκαν με *καλά ή πολύ καλά ή σωστά*

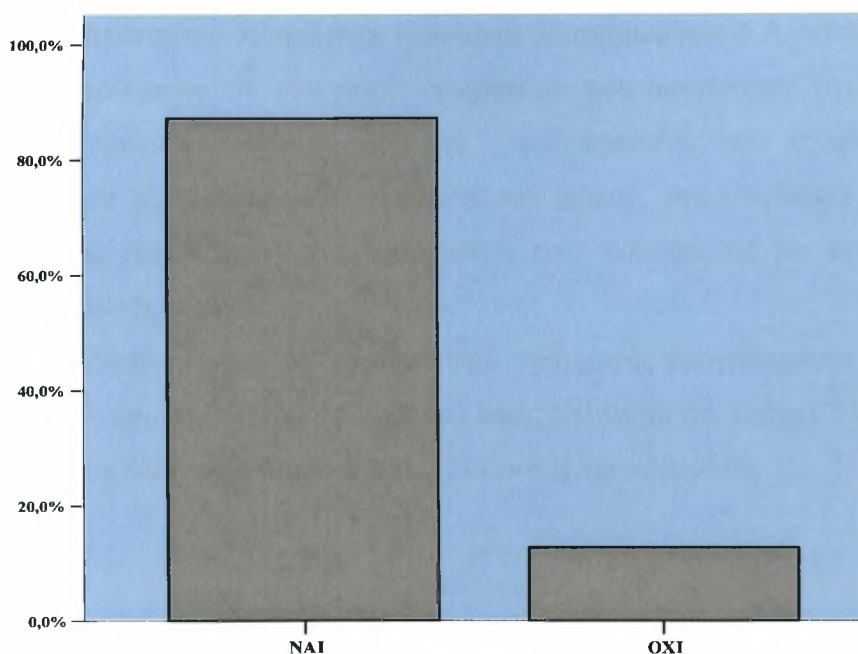
Η τελευταία ερώτηση του πρώτου μέρους του ερωτηματολογίου αφορούσε το αν οι νηπιαγωγοί εφάρμοζαν στοιχεία του Δ.Ε.Π.Π.Σ. για το νηπιαγωγείο με το 67,33% να απαντάει «*ΝΑΙ*» και το 32,67% «*ΟΧΙ*». Το σχήμα 17 περιγράφει την κατανομή των απαντήσεων.

Σχήμα 17: Εφαρμογή του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

2.Εφαρμογή προγραμμάτων φυσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο.

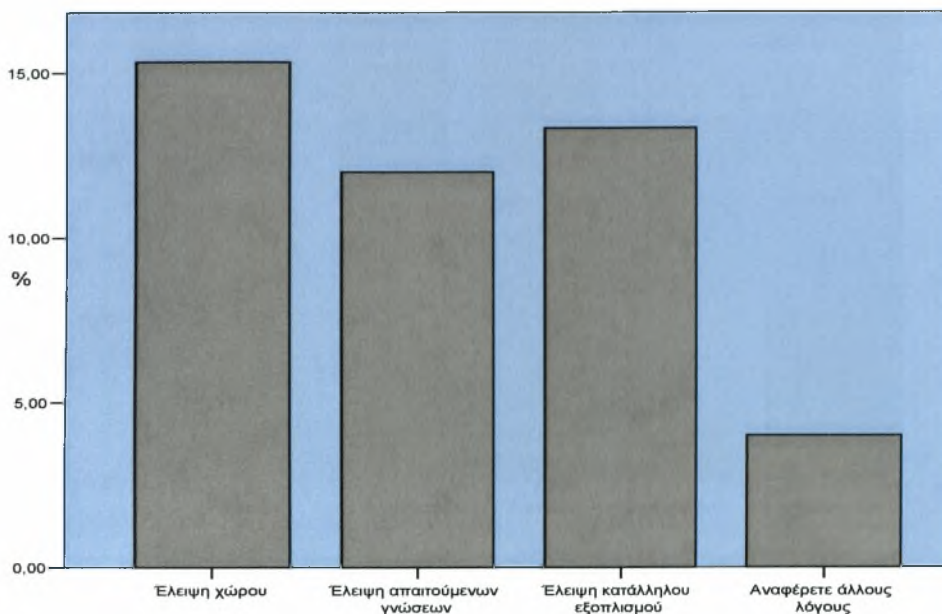
Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αφορούσε την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στο νηπιαγωγείο. Στην 1η ερώτηση του ερωτηματολογίου, «εάν εφαρμόζετε προγράμματα φυσικής αγωγής στην τάξη σας», το 90% απάντησε «ΝΑΙ» και το 10% «ΟΧΙ», (σχήμα 18).

Σχήμα 18: Εφαρμογή Φυσικής Αγωγής στην τάξη

Από όσους απάντησαν αρνητικά, οι επικρατέστεροι λόγοι αδυναμίας οργάνωσης προγραμμάτων Φ.Α., που να ανταποκρίνονται στους καθορισμένους στόχους του

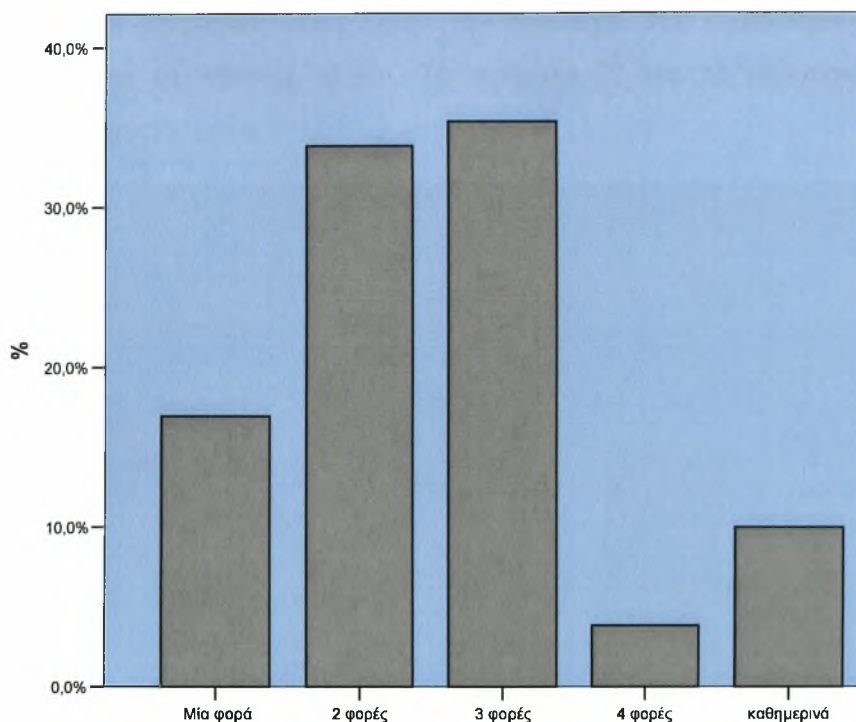
αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου παρουσιάζονται στο σχήμα 19, με επικρατέστερους λόγους την έλλειψη χώρου (15,5%) την έλλειψη κατάλληλου εξοπλισμού (14%), και την έλλειψη των απαιτούμενων γνώσεων (13%).

Σχήμα 19: Επικρατέστεροι λόγοι μη εφαρμογής προγραμμάτων Φ.Α.

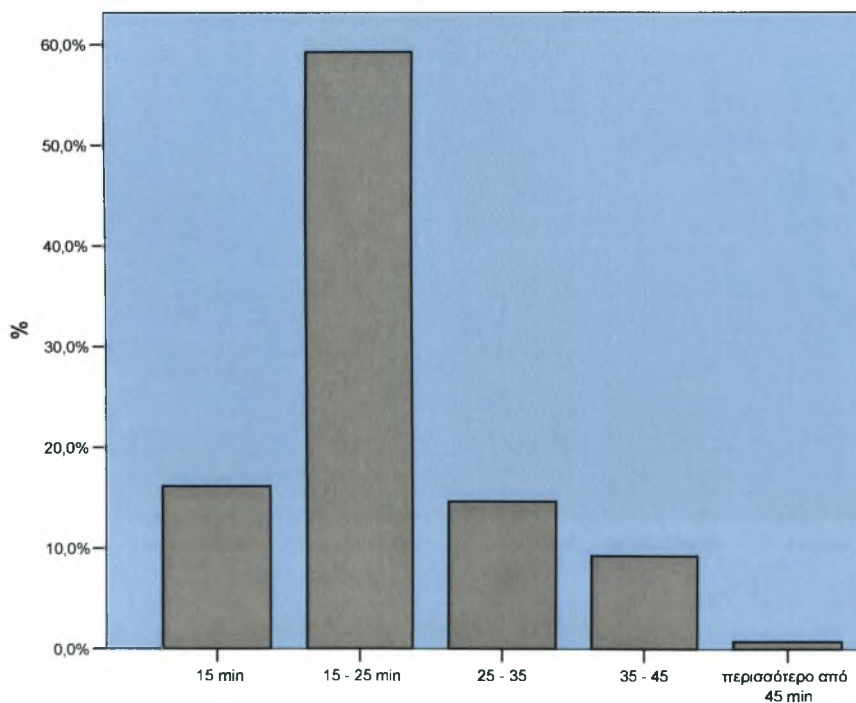
Από όσους απάντησαν θετικά στην εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στην τάξη τους, κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά ερωτήσεων που αφορούσαν την συχνότητα εφαρμογής των προγραμμάτων, τη διάρκεια, την ποσότητα του εξοπλισμού, την καταλληλότητα του εξοπλισμού, την ασφάλεια του χώρου, την ικανότητα οργάνωσης προγραμμάτων και την επάρκεια της ακαδημαϊκή τους εκπαίδευσης για την εφαρμογή προγραμμάτων φυσικής αγωγής.

Η πρώτη ερώτηση αφορούσε τη συχνότητα εφαρμογής προγραμμάτων Φ.Α. μέσα στην εβδομάδα. Οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 20, με το 70% να απαντά ότι εφαρμόζει προγράμματα Φ.Α., 2-3 φορές την εβδομάδα.

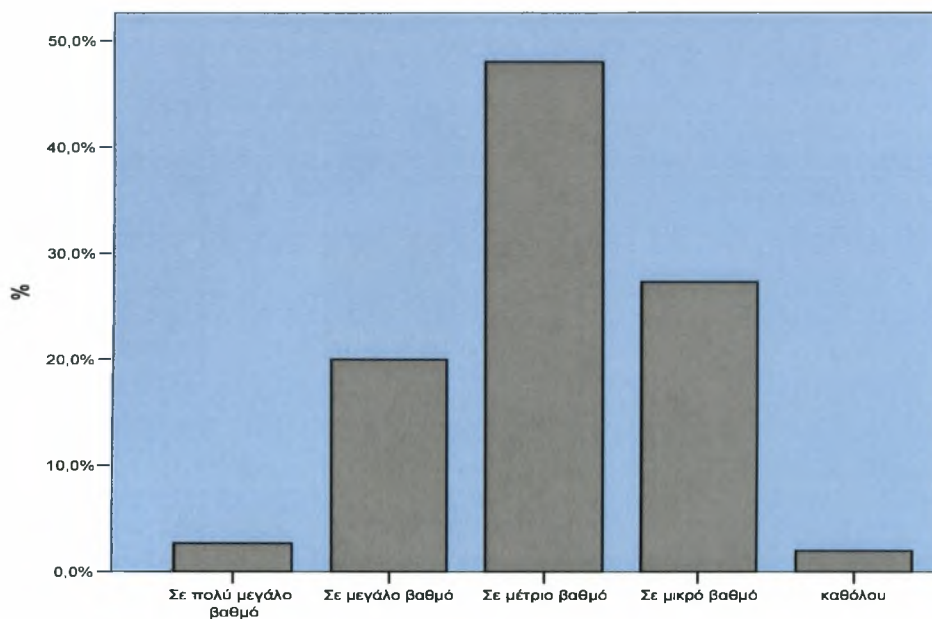
Σχήμα 20: Εβδομαδιαία εφαρμογή Φ.Α.

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος Φ.Α. Το σχήμα 21 παρουσιάζει τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, με το 60% να εφαρμόζει πρόγραμμα Φ.Α. διάρκειας από 15 έως 25 λεπτά.

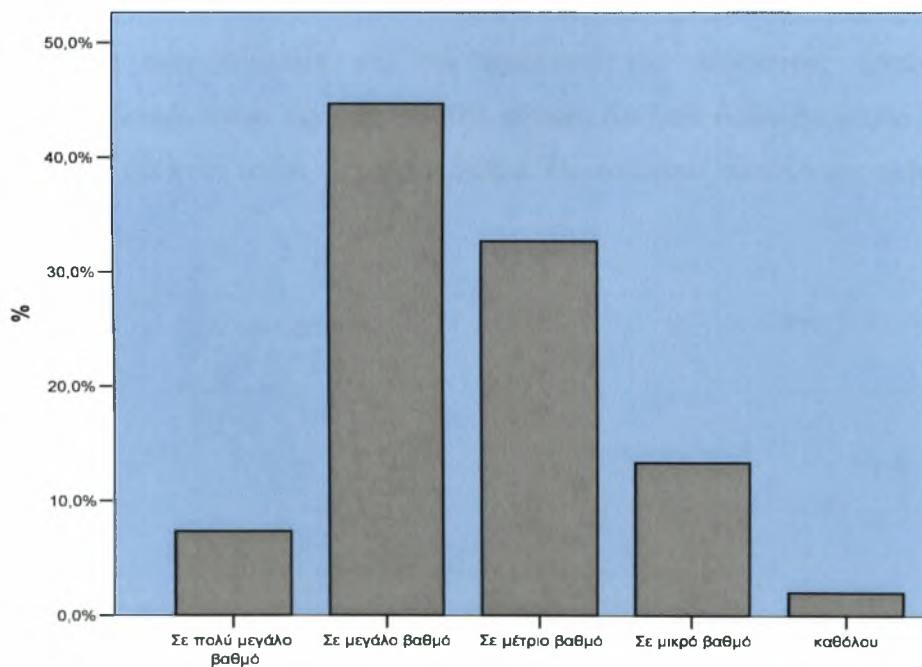

Σχήμα 21: Διάρκεια ημερήσιου προγράμματος Φ.Α.

Οι επόμενες δύο ερωτήσεις αφορούσαν την ποσότητα του εξοπλισμού και την καταλληλότητα του για τη νηπιακή ηλικία. Τα σχήματα 22 και 23 παρουσιάζουν τις απαντήσεις του δείγματος.

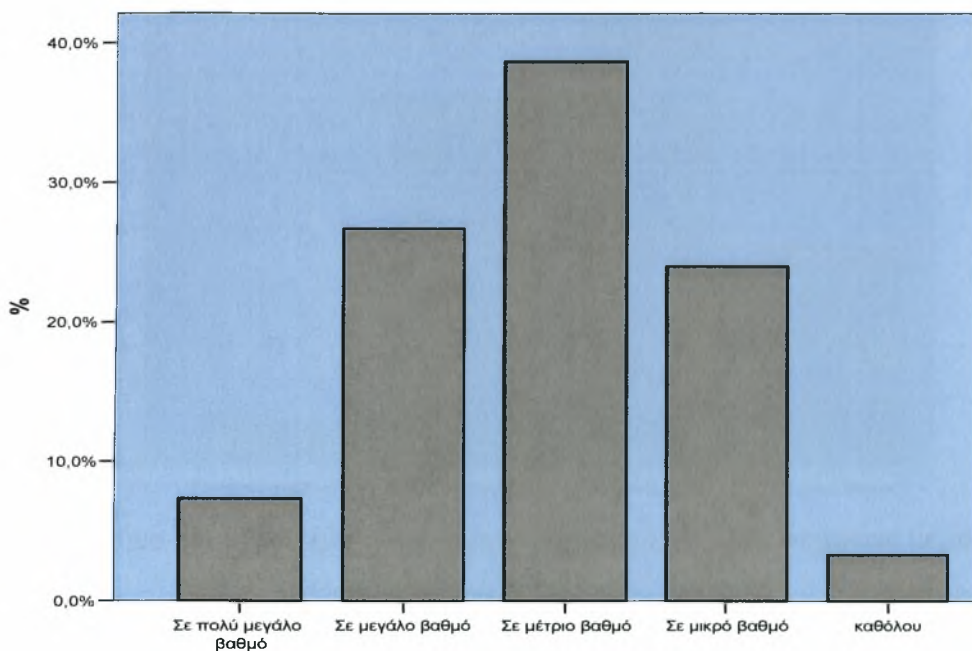

Σχήμα 22: Επάρκεια αθλητικού εξοπλισμού (ποσότητα)

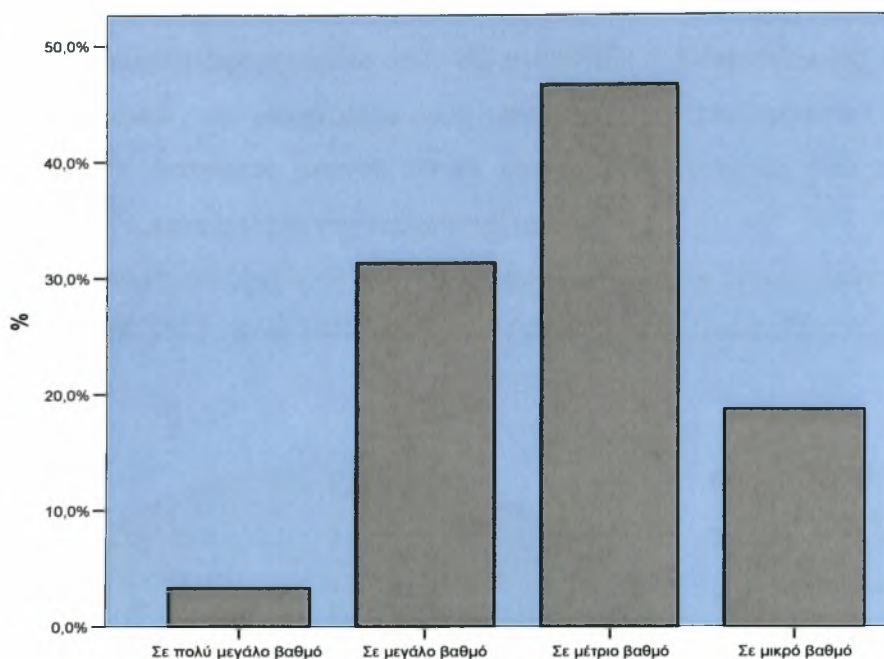
Σχήμα 23: Καταλληλότητα εξοπλισμού

Την οργάνωση προγραμμάτων Φ.Α. σε ασφαλή χώρο για τα νήπια αφορούσε η επόμενη ερώτηση. Το σχήμα 24 παρουσιάζει τις απαντήσεις του δείγματος, με το 39% να πιστεύει ότι ο χώρος ήταν ασφαλής σε μέτριο βαθμό.

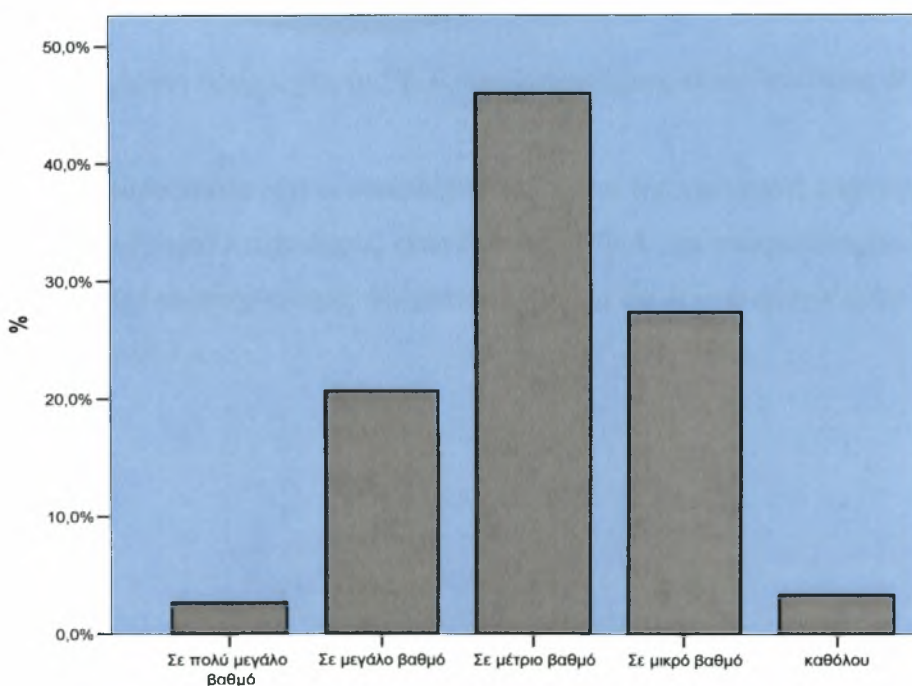
Σχήμα 24: Ασφάλεια χώρου

Οι απαντήσεις που δόθηκαν για την ερώτηση της ικανότητας οργάνωσης προγραμμάτων Φ.Α. κυμάνθηκαν ως εξής: το 50% πίστευε ότι ήταν ικανό σε μέτριο βαθμό και ένα 30% πίστευε ότι ήταν ικανό σε μεγάλο βαθμό. Οι υπόλοιπες απαντήσεις φαίνονται στο σχήμα 25.

Σχήμα 25: Ικανότητα οργάνωσης προγραμμάτων Φ.Α. σύμφωνα με τους στόχους του Α.Π.

Στο ερώτημα «εάν είναι επαρκής η ακαδημαϊκή εκπαίδευση για οργάνωση προγραμμάτων Φ.Α. από νηπιαγωγούς», το 45% απάντησε ότι η ακαδημαϊκή τους εκπαίδευση επαρκεί σε *μέτριο βαθμό*, το 30% σε *μικρό βαθμό*, ενώ το 20% σε *μεγάλο βαθμό*. Πιο αναλυτικά οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν όπως φαίνονται στο σχήμα 26.

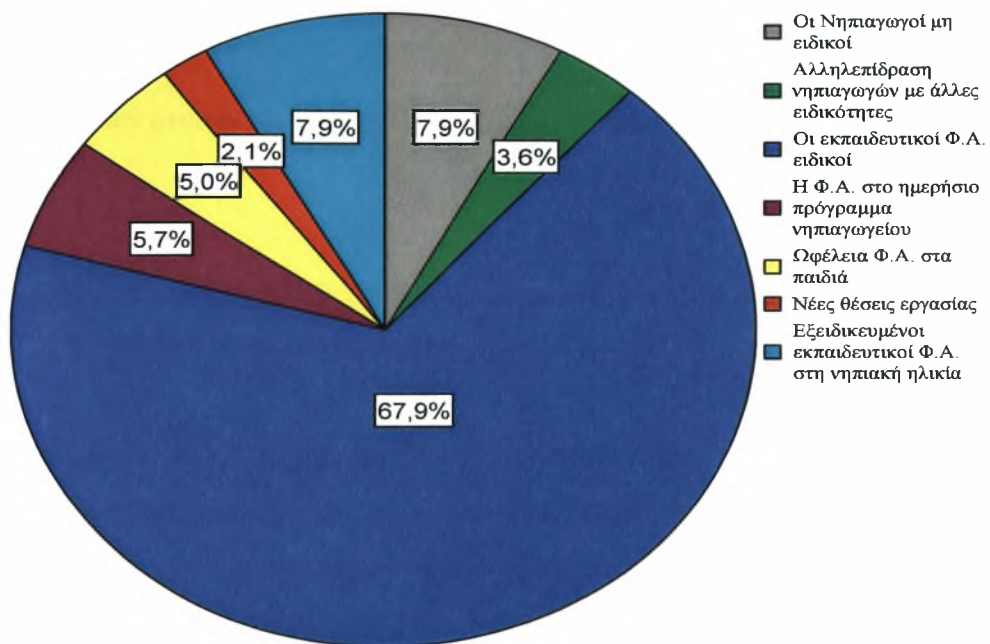

Σχήμα 26: Επάρκεια ακαδημαϊκής εκπαίδευσης για εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α.

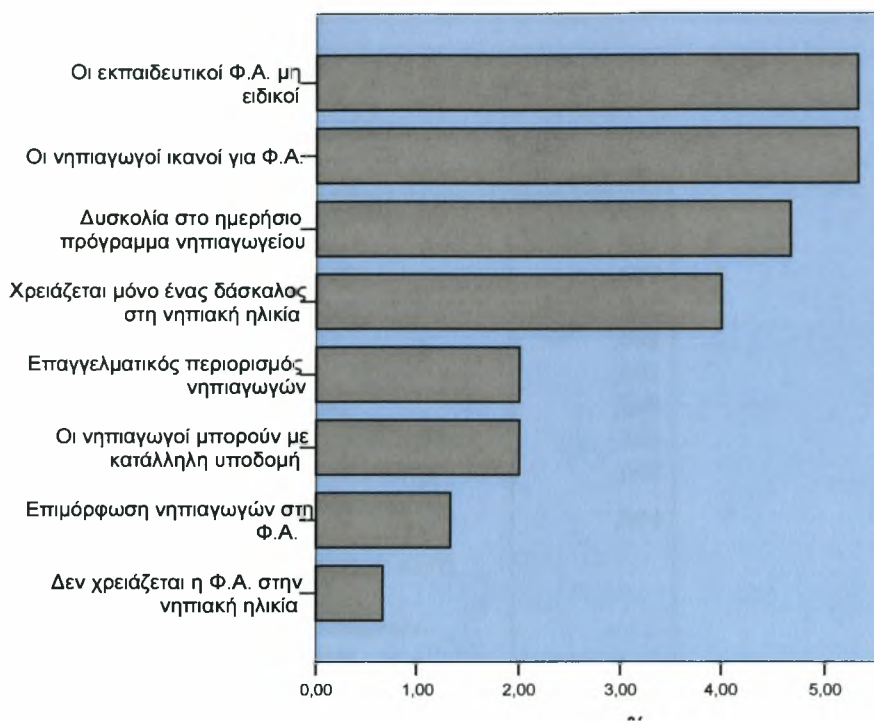
Η τελευταία ερώτηση αφορούσε το «*εάν θα προτείνατε η διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής στο νηπιαγωγείο να εφαρμόζεται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής*». Το 80% του δείγματος απαντά θετικά και το 20% αρνητικά. Και στις δύο περιπτώσεις ζητήθηκε η αιτιολόγηση της απάντησης τους.

Στο σχήμα 27 παρουσιάζονται οι επικρατέστεροι λόγοι για τη θετική απάντηση, με επικρατέστερο λόγο (67,9%) το ότι «*οι εκπαιδευτικοί Φ.Α. είναι πιο ειδικοί*».

Σχήμα 27: Λόγοι εφαρμογής της Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.

Στο σχήμα 28 παρουσιάζονται οι επικρατέστεροι λόγοι της αρνητικής απάντησης για τη διδασκαλία της Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α., με επικρατέστερους λόγο το ότι «*οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής δεν είναι ειδικοί και ότι οι νηπιαγωγοί είναι αρκετά ικανοί για διδασκαλία Φ.Α.*».

Σχήμα 28: Λόγοι μη εφαρμογής της Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.

3. Σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών

Εφαρμόστηκε διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση Κύριων Συνιστωσών για τις ερωτήσεις του 1^{ου} μέρους του ερωτηματολογίου, που αφορούσαν τις γνώσεις των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για την Φ.Α. Η ανάλυση έδειξε ότι ένας παράγοντας περιγράφει και τις 13 μεταβλητές γνώσης της φυσικής αγωγής. Οι περισσότερες μεταβλητές φόρτισαν με τιμές μεγαλύτερες του 0.50, όπως περιγράφεται στον πίνακα των φορτίσεων (πίνακας 2).

Πίνακας 2. Φορτίσεις των μεταβλητών στον παράγοντα «Γνώση»

Μεταβλητές	Φορτίσεις
Δεξιότητες Χειρισμού	,684
Κοινωνικότητα	,683
Μουσικοκινητική	,677
Δημιουργικότητα	,664
Υγιεινή & Φ.Α.	,599
Γνώση χώρου	,598
Γνώση σώματος	,569
Δεξιότητες μη μετακίνησης	,566
Δεξιότητες μετακίνησης	,549
Γνώση των στόχων του Α.Π.	,544
Ανάπτυξη σχέσεων κατά την κίνηση	
Οργάνωση υπαίθριων δραστηριοτήτων	
Γνώση αντιληπτικοκινητικών δεξιοτήτων	

Σημείωση: Εμφανίζονται οι φορτίσεις με τιμή μεγαλύτερη του ,5.

Στη συνέχεια, βρέθηκε για κάθε εκπαιδευτικό η μέση τιμή των απαντήσεών του στις 13 αυτές μεταβλητές. Δημιουργήθηκε, δηλαδή, μια κατηγορική μεταβλητή «γνώση», με δυο κατηγορίες, τοποθετώντας τις τιμές που ήταν μεγαλύτερες ή ίσες του 2,5 στην κατηγορία «επαρκούς γνώσης» και τις υπόλοιπες στην κατηγορία «μη επαρκούς γνώσης». Αυτή η μεταβλητή «Γνώση» χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια για τον έλεγχο των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών.

Για την διερεύνηση της σχέσης μεταξύ «επίπεδου γνώσης» και της άποψης για το κατά πόσον η διδασκαλία της Φ.Α. πρέπει να γίνεται από εκπαιδευτικούς Φ.Α. εφαρμόστηκε η ανάλυση χ^2 . Από τον πίνακα 3 διαπιστώνουμε ότι $p < .05$, γεγονός που οδηγεί στην παραδοχή της σχέσης μεταξύ «επίπεδου γνώσης» και της άποψης για το κατά πόσον η διδασκαλία της Φ.Α. πρέπει να γίνεται από εκπαιδευτικούς Φ.Α. $\chi^2(N= 150,df = 1) = 4.52, p = .033$.

Πίνακας 3. Σχέση του παράγοντα « επίπεδο γνώσης» με την άποψη για το κατά πόσον η διδασκαλία της Φ.Α. πρέπει να γίνεται από εκπαιδευτικούς Φ.Α.

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,527 ^b	1	,033		
Continuity Correction ^a	3,735	1	,053		
Likelihood Ratio	4,572	1	,032		
Fisher's Exact Test				,050	,026
Linear-by-Linear Association	4,497	1	,034		
N of Valid Cases	150				

a. Computed only for a 2x2 table

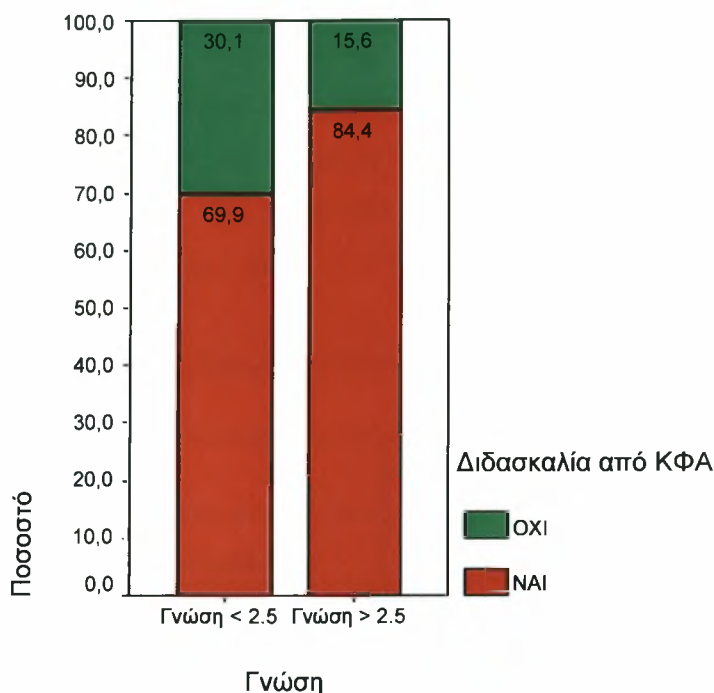
b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,55.

Από τον πίνακα 4 διαπιστώνεται ότι οι καθηγητές που ανήκουν στην κατηγορία «επαρκής γνώση» υιοθετούν σε μεγαλύτερο ποσοστό (84,4%) την άποψη ότι «η διδασκαλία ΦΑ πρέπει να γίνεται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς της ΦΑ», από ότι οι συνάδελφοί τους, που ανήκουν στη κατηγορία με «μη επαρκής γνώση» (69,9%).

Πίνακας 4. Σχέση «επαρκούς γνώσης» και διδασκαλίας της Φ.Α. από πτυχιούχους Φ.Α.

			Γνώση		Σύνολο
			<2,5	>=2,5	
Διδασκαλία Φ.Α. από εκπαιδευτικούς της Φ.Α.	Ναι	Count	51	65	116
		% within Knowledg_n	69,9%	84,4%	77,3%
	Όχι	Count	22	12	34
		% within Knowledg_n	30,1%	15,6%	22,7%
Σύνολο	Count	73	77	150	
	% within Knowledg_n	100,0%	100,0%	100,0%	

Το σχήμα 29 απεικονίζει γραφικά τη σχέση μεταξύ των δύο κατηγορικών μεταβλητών.

Σχήμα 29: Παράγοντας «γνώση» και διδασκαλία Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.

Από την εφαρμογή της ανάλυσης χ^2 για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του παράγοντα «γνώση» και των χρόνων εμπειρίας των εκπαιδευτικών, διαπιστώθηκε ότι το 45,7% των εκπαιδευτικών, που είχε εμπειρία 11-20 έτη, είχε επαρκή γνώση των στόχων της Φ.Α. του αναλυτικού προγράμματος, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 50,6% και 60% στις κατηγορίες 1-10 έτη και 21 – και πάνω, αντίστοιχα, (πίνακας 5), $\chi^2(N=149, df=2)=1,5, p=0,47$. Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση $p>0,05$.

Πίνακας 5: Σχέση του παράγοντα «γνώση» με τα χρόνια εμπειρίας των εκπαιδευτικών.

		Εμπειρία			Σύνολο
		1-10 έτη	11-20 έτη	21 και πάνω	
Γνώση <2,5	Count	39	19	14	72
	% within experien_n	49,4%	54,3%	40,0%	48,3%
>=2,5	Count	40	16	21	77
	% within experien_n	50,6%	45,7%	60,0%	51,7%
Σύνολο	Count	79	35	35	149
	% within experien_n	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Επίσης, εφαρμόστηκε η ανάλυση χ^2 για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του παράγοντα «γνώση» και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Το ποσοστό των εκπαιδευτικών με «επαρκή γνώση» ήταν ελάχιστα υψηλότερο (52,2%) για αυτούς που είχαν λάβει κάποια επιμόρφωση, σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς που δεν είχαν λάβει επιμόρφωση (50,6%), (πίνακας 6), $\chi^2(N=150, df=1)=0,04, p=0,842$. Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p > .05$)

Πίνακας 6. Σχέση του παράγοντα «γνώση» με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

			Επιμόρφωση		Σύνολο
			Ναι	Όχι	
Γνώση	<2,5	Count	32	41	73
		% within Επεμορφosi	47,8%	49,4%	48,7%
	>=2,5	Count	35	42	77
		% within Επεμορφosi	52,2%	50,6%	51,3%
Σύνολο		Count	67	83	150
		% within Επεμορφosi	100,0%	100,0%	100,0%

Με την εφαρμογή της ανάλυσης χ^2 διερευνήθηκε και η σχέση μεταξύ του παράγοντα «γνώση» και της ενασχόλησης με τον αθλητισμό. Βρέθηκε ότι το ποσοστό «επαρκούς γνώσης» ήταν ελαφρώς μεγαλύτερο (53,5%) αυτών που ασκούσαν, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους (46,5%) αλλά χωρίς να είναι στατιστικά σημαντική η διαφορά, $\chi^2(N=150, df=1)=0,26, p=0,61, p>0,05$, (πίνακας 7).

Πίνακας 7. Σχέση του παράγοντα «γνώση» με την ενασχόληση των εκπαιδευτικών με τον αθλητισμό.

			Άσκηση		Σύνολο
			Ναι	Όχι	
Γνώση	<2,5	Count	33	40	73
		% within Fitness	46,5%	50,6%	48,7%
	>=2,5	Count	38	39	77
		% within Fitness	53,5%	49,4%	51,3%
Σύνολο		Count	71	79	150
		% within Fitness	100,0%	100,0%	100,0%

V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν η καταγραφή της πορείας ένταξης του γνωστικού αντικειμένου της Φ.Α. στα αναλυτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης, όπως αυτά θεσπίστηκαν από την νομοθεσία του Ελληνικού Κράτους και να ερευνηθεί α) την γνώση του αντικειμένου της φυσικής αγωγής, όπως αυτό προτείνεται από το αναλυτικό πρόγραμμα, από τους εκπαιδευτικούς της προσχολικής αγωγής στα Ελληνικά νηπιαγωγεία, και β) να καταγράψει την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στα σύγχρονα προσχολικά κέντρα της Ελλάδος. Επίσης, μελετήθηκε η σχέση μεταξύ της γνώσης της Φ.Α. από τους νηπιαγωγούς και α) των χρόνων επαγγελματικής εμπειρίας τους, β) της ενασχόλησης τους με τον αθλητισμό και γ) την γενική επιμόρφωση που είχαν λάβει. Τέλος μελετήθηκε και η σχέση μεταξύ του επιπέδου γνώσης και της άποψης για το κατά πόσο η διδασκαλία της Φ.Α. θα πρέπει να γίνεται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α..

1. Ανασκόπηση των Αναλυτικών προγραμμάτων προσχολικής Αγωγής.

Στην Ελλάδα, από το 1895 έως το 2003, τα αναλυτικά προγράμματα διένυσαν μία μεγάλη εξελικτική διαδρομή. Μετά το φαινομενικό ενδιαφέρον του κράτους (1895-1929), παρουσιάστηκε ένα υποτονικό ενδιαφέρον για την προσχολική αγωγή (1929-1976), για να καταλήξει στο επίκεντρο του κρατικού και παιδαγωγικού ενδιαφέροντος (1979-2003). Σύμφωνα με τον Κιτσαρά (1998), τα τρία πρώτα προγράμματα που δημιουργήθηκαν για το Ελληνικό νηπιαγωγείο (κατά τα έτη 1896, 1962 και 1980), εντάσσονται στα καλούμενα παραδοσιακά, καθώς περιέχουν κατευθυντήριες γραμμές βάσει των οποίων θα έπρεπε να ασκηθεί η αγωγή των νηπίων, ενώ τα δύο τελευταία (κατά τα έτη 1989 και 2003) εντάσσονται στα σύγχρονα, ψυχολογικής κατεύθυνσης. Στο πρώτο επίσημο πρόγραμμα του 1896, καθώς και στο πρώτο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα του 1962, είναι εμφανής η επιρροή της Montessori και του Froebel, ενώ το αναλυτικό πρόγραμμα του 1980 και το προηγούμενο από αυτό, επηρεάζονται από τα γαλλικό και βελγικό πρόγραμμα, αντίστοιχα (Ντολιοπούλου, 2003). Το ίδιο και το πρόγραμμα του 1989, το οποίο και πάλι στηρίζεται στο βελγικό.

Το τελευταίο αναλυτικό πρόγραμμα χωρίς να είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο, περιλαμβάνει τις νεότερες θεωρίες για την προσχολική αγωγή του Piaget, Vygotsky, Bruner και Gardner (Ντολιοπούλου, 2003). Σε σύγκριση με την δημοτική εκπαίδευση, η πορεία της προσχολικής αγωγής αντιμετωπίστηκε από το Κράτος χωρίς την αξία που της αρμόζει. Η κοινωνία συμπεριφερόταν σαν να μην συμβαίνει τίποτα στην τάξη του νηπιαγωγείου και τούτο γιατί δεν είχε επικρατήσει η αντίληψη ότι αυτή η βαθμίδα της εκπαίδευσης είναι ίσως η πιο σημαντική, η πιο ουσιαστική, και η πιο κρίσιμη για την περαιτέρω εξέλιξη του ατόμου (Ντολιοπούλου, 2003).

Πιο συγκεκριμένα, δεν υπήρχε αρχικά καθορισμένο περιεχόμενο, μεθοδολογία, ούτε αναφερόταν ο σκοπός της προσχολικής εκπαίδευσης (1895). Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο πρώτος επίσημος σκοπός: «...στα νηπιαγωγεία επιδιώκεται η σωματική και η πνευματική ενίσχυση των παιδιών μέσα από ασκήσεις, παιχνίδια και σωστή διδασκαλία των μαθημάτων που θα ακολουθήσουν στο δημοτικό, χωρίς να διαταράσσεται η γαλήνη και η ψυχική ηρεμία των νηπίων...» (23 Μαΐου του 1896), όπου, η σωματική ανάπτυξη, μαζί με την πνευματική, ορίζονται ως οι πρωταρχικές επιδιώξεις του Υπουργείου Παιδείας. Δεν υπάρχει βέβαια καθορισμένη μεθοδολογία και το περιεχόμενο αναφέρεται απλώς σε ασκήσεις και παιχνίδια.

Το 1962, ως σκοπός της Φ.Α. αναφέρεται η πειθαρχία, η αυτοκυριαρχία και η σύμμετρη σωματική ανάπτυξη των νηπίων. Το περιεχόμενο είναι για πρώτη φορά συγκεκριμένο: αθλοπαιδιές, ρυθμική γυμναστική, μιμητική γυμναστική και ασκήσεις αναπνοής. Παρ' όλο που δίνεται έμφαση στην Φ.Α., η εφαρμογή της περιορίζεται στη μισή ώρα, εναλλακτικά με την κηπουρική και την ελεύθερη ώρα στον εξωτερικό χώρο.

Το 1980 διαπιστώνεται μία αλλαγή, όπου οι μέθοδοι διδασκαλίας γίνονται παιδοκεντρικοί, ακολουθώντας τις νέες παιδαγωγικές θεωρίες. Το περιεχόμενο συνίσταται στη γνώση του σώματος, στις βασικές κινητικές δεξιότητες μετακίνησης και στις κινητικές έννοιες του χώρου και της αντίληψης γενικότερα. Τέλος, στο αναλυτικό πρόγραμμα του 1989, η Φ.Α. εμπεριέχεται στους σκοπούς του προγράμματος και ειδικότερα στον τομέα της ψυχοκινητικής ανάπτυξης. Καταγράφεται πληθώρα στόχων, εννοιών, ορολογιών, γεγονόσ που προκαλεί σύγχυση στο τι διδάσκεται και πώς διδάσκεται. Εμπεριέχονται όλες οι βασικές κινητικές δεξιότητες, οι κινητικές έννοιες, ενδεικτικές ασκήσεις στο βιβλίο του νηπιαγωγού, χωρίς όμως να δίνεται το θεωρητικό υπόβαθρο των αναπτυξιακά κατάλληλων ασκήσεων της προσχολικής εκπαίδευσης.

Το 2003 διαμορφώνεται το Δ.Ε.Π.Π.Σ. για το νηπιαγωγείο, στηριγμένο στις νέες θεωρίες μάθησης. Βασική διαφορά με το αναλυτικό πρόγραμμα του 2003 είναι ότι στο

αναλυτικό πρόγραμμα του 1989 υπάρχουν οι τομείς (ψυχοκινητικός τομέας, κοινωνικο-συναισθηματικός τομέας, αισθητικός τομέας, νοητικός τομέας, και ο τομέας καλλιέργειας δεξιοτήτων, κινητικών και νοητικών), ενώ στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. καταργούνται και γίνεται πλέον αναφορά σε ξεκάθαρα γνωστικά αντικείμενα. Στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα του 2003 δεν υπάρχουν διακριτά όρια μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων και πολλά στοιχεία της Φ.Α. (χώρος, χρόνος) του αναλυτικού προγράμματος του 1989 απουσιάζουν ή δεν είναι ξεκάθαρα από το Δ.Ε.Π.Π.Σ., στοιχεία που θεωρούνται ουσιαστικά για την ολόπλευρη ανάπτυξη του νηπίου.

Στον Οδηγό του Νηπιαγωγού, που συνοδεύει το αναλυτικό πρόγραμμα, στις βασικές επιδιώξεις περιλαμβάνονται μόνο οι κινητικές έννοιες: α) η γνώση του σώματος, β) η αίσθηση της προσπάθειας, γ) η αίσθηση του χώρου και δ) η αίσθηση των σχέσεων που αναπτύσσονται κατά την κίνηση. Στο «χαρακτήρα των δραστηριοτήτων», καταλαμβάνουν περισσότερο χώρο τα μουσικοκινητικά παιχνίδια και απλώς αναφέρονται οι υπόλοιπες κινητικές δεξιότητες. Επίσης, δεν αναφέρονται καθόλου ποιες είναι οι αναπτυξιακά κατάλληλες κινητικές δραστηριότητες για την προσχολική ηλικία (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

Το Ενιαίο Πλαίσιο Γνωστικών αντικειμένων, Εννοιών, Δεξιοτήτων και Στάσεων, ακολουθεί τις προδιαγραφές για ένα σύγχρονο αναλυτικό πρόγραμμα (Χατζηγεωργίου, 1998), ταυτόχρονα όμως υπάρχουν επιφυλάξεις αν και κατά πόσο η παρουσία διακριτών επιστημονικών κλάδων (γνωστικά αντικείμενα) εξυπηρετεί καλύτερα τις διαθεματικές προσδοκίες (Χρυσυφίδης, 2006). Σύμφωνα με τον Χρυσυφίδη (2006), αυτή η εντατικοποίηση της γνώσης, προϋποθέτει αφ' ενός εμπειριστατωμένη μελέτη του αναλυτικού προγράμματος σε βάθος και σε πλάτος, ώστε να είναι γνωστοί όλοι οι χώροι δράσης, αλλά και οι μικρολεπτομέρειες ως προς την εφαρμογή του, και αφετέρου την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε πιο εξειδικευμένες γνώσεις (γνώση αθλημάτων, αθλητικών οργανώσεων, κ.λ.π.).

Συμπερασματικά, η Φ.Α. αντιμετωπίστηκε από την αρχή (1896), σχεδόν ως ένας τομέας πρωταρχικός για την ομαλή ανάπτυξη και περιλαμβάνονταν στους βασικούς σκοπούς των προγραμμάτων, αρχικά με την γενική και αφηρημένη έννοια της σωματικής ανάπτυξης, και εν συνεχεία με συγκεκριμένες επιδιώξεις και περιεχόμενο (1989). Δίνοντας έμφαση περισσότερο στο παιχνίδι, γεγονός που συμβαδίζει και με τις επιστημονικές θεωρίες του Piaget και των επιστημόνων που ακολούθησαν τις απόψεις του, οι οποίοι τονίζουν την σημασία του παιχνιδιού και των παιδοκεντρικών δραστηριοτήτων για την γνωστική ανάπτυξη (Kamii & DeVries, 1978), τα Ελληνικά αναλυτικά προγράμματα στην

ουσία παρέμειναν μακριά από την εφαρμογή των προτεινόμενων δραστηριοτήτων. Στο ημερήσιο πρόγραμμα παρέχονταν πολύ λίγη ώρα, σε συνδυασμό πάντοτε και με άλλα αντικείμενα.

2. Γνώσεις και εφαρμογή της Φ.Α.

Η παρούσα έρευνα κατέγραψε, με τη μορφή ανώνυμων ερωτηματολογίων, την κατάρτιση, τις γνώσεις και τις αντιλήψεις ενός αντιπροσωπευτικού αριθμού εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής στο γνωστικό αντικείμενο της Φ.Α. και τις πρακτικές συνθήκες εφαρμογής προγραμμάτων φυσικής αγωγής.

Στο σύνολο των απαντήσεων, 30,24% από τους ερωτηθέντες, που περιέγραψε μία δραστηριότητα για κάθε στόχο του αναλυτικού προγράμματος, αξιολογήθηκε με *σωστά, πολύ καλά και καλά*, ενώ 61,82% του δείγματος είτε δεν γνώριζε την απάντηση είτε αξιολογήθηκε με *λάθος, σχεδόν λάθος, και ικανοποιητικά*. Το υπόλοιπο 7,94% του δείγματος απάντησε ότι *ναι* γνωρίζει να διδάξει τους αντίστοιχους στόχους αλλά δεν αιτιολόγησε την απάντηση του με περιγραφή κάποιας δραστηριότητας. Το 80% του δείγματος προτείνει το αντικείμενο της Φ.Α. να γίνεται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α., με το 67,9% του 80% να αιτιολογεί την απάντηση του επειδή οι καθηγητές Φ.Α. έχουν πιο εξειδικευμένη γνώση. Από τα συγκεκριμένα στατιστικά αποτελέσματα συμπεραίνεται ότι η διδασκαλία του γνωστικού αντικείμενου της Φ.Α. προϋποθέτει εξειδικευμένη γνώση της επιστήμης. Την εξειδικευμένη γνώση για Φ.Α. στην προσχολική ηλικία επιβεβαιώνει και η έρευνα των Poest, Williams, Witt και Atwood, (1989), όπου η σωματική δραστηριότητα των νηπίων ήταν πολύ χαμηλότερη συγκρινόμενη με τη σωματική δραστηριότητα των νηπίων που είχαν εκπαιδευτικούς με επιμόρφωση στη Φ.Α.

Επομένως ο τομέας της Φ.Α. παραμένει μόνο σε θεωρητικό επίπεδο στο αναλυτικό πρόγραμμα ή εφαρμόζεται λάθος, όπως παρατηρείται από την περιγραφή των δραστηριοτήτων που αναλύονταν σε κάθε θετική απάντηση στο γνωστικό μέρος του ερωτηματολογίου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενασχόληση των νηπιαγωγών στα γνωστά μέρη της Φ.Α. του αναλυτικού προγράμματος, όπως είναι η μουσικοκινητική αγωγή, (ποσοστό σωστών απαντήσεων στη μουσικοκινητική, 48%) και στην παραγκώνιση των υπολοίπων (π.χ. χειρισμός οργάνων, ποσοστό σωστών απαντήσεων 35%). Συνεπώς, και στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής είναι επιτακτική ανάγκη.

Ειδικότερα, στην αξιολόγηση των δραστηριοτήτων για τη γνώση του σώματος, το 52% από το 90% του δείγματος, που απάντησε ότι γνωρίζει να διδάξει τον αντίστοιχο στόχο απάντησε λάθος, ενώ 19,33% απάντησε σωστά. Αντίθετα στην ερώτηση τι είναι αντιληπτικό-κινητικές δεξιότητες για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, το ποσοστό των σωστών απαντήσεων ήταν πολύ μεγάλο 78% , και μόνο ένα 6% απάντησε λάθος. Η συγκεκριμένη ερώτηση ήταν πολλαπλών επιλογών και αξιολογήθηκε σε πενταβάθμια κλίμακα (λάθος, σχεδόν λάθος, ικανοποιητικά, καλά και σωστά), γεγονός που πιθανόν να διευκόλυνε τη σωστή απάντηση. Στην ερώτηση για τη διδασκαλία των δεξιοτήτων χειρισμού, μόνο το 35% του δείγματος απάντησε ότι γνωρίζει να διδάξει το συγκεκριμένο στόχο, αλλά κατά την αξιολόγηση της δραστηριότητας, μόνο το 20% αξιολογήθηκε με *λάθος-σχεδόν λάθος*.

Στην ερώτηση που αφορούσε το συνδυασμό της Φ.Α. με θέματα υγιεινής και διατροφής, μόνο το 68% του δείγματος απάντησε ότι γνωρίζει και από το ποσοστό αυτό, το 51,19% απάντησε λάθος. Παρόμοια ήταν τα αποτελέσματα για την ερώτηση που αφορούσε την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης μέσα από την κίνηση, όπου το 65% του δείγματος απάντησε ότι γνωρίζει, και το 45,45% από αυτό περιέγραψε λανθασμένη δραστηριότητα. Και οι δύο ερωτήσεις αφορούσαν νέους τομείς της επιστήμης της Φ.Α., γεγονός που αποδεικνύει τη αναγκαιότητα της επιμόρφωσης και κατάρτισης των νηπιαγωγών.

Μεγάλο ποσοστό σωστών απαντήσεων συγκέντρωσε η ερώτηση που σχετιζονταν με τη μουσικοκινητική αγωγή. Από το 90% του δείγματος που δήλωσε ότι γνωρίζει το συγκεκριμένο στόχο, το 48% αξιολογήθηκε με *πολύ καλά –σωστά*. Η μουσικοκινητική αγωγή είναι το μόνο κομμάτι της Φ.Α. στο οποίο οι νηπιαγωγοί είναι καταρτισμένοι από το Πανεπιστήμιο, σε αντίθεση με δεξιότητες, που προϋποθέτουν εξειδικευμένη γνώση στο αντικείμενο της Φ.Α., όπως είναι οι δεξιότητες χειρισμού οργάνων, πράγμα που αποδεικνύεται και από τα ποσοστά των απαντήσεων στη συγκεκριμένες ερωτήσεις.

Παρ' όλο που οι απαντήσεις του δείγματος φανερώνουν ότι ένα μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών γνωρίζει πώς να διδάξει τους στόχους της Φ.Α., όπως αυτοί περιγράφονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, 90% αυτών δήλωσαν ότι εφαρμόζουν προγράμματα Φ.Α. στην τάξη τους. Συνεπώς, έχουμε περιορισμένη σωματική δραστηριότητα των νηπίων σε κάποιες δεξιότητες μόνο. Το γνωστικό αντικείμενο της Φ.Α. δεν αναπτύσσεται προς όλες τις κατευθύνσεις, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του 21ου αιώνα (NASPE, 1995).

Το 90% του δείγματος που εφαρμόζει προγράμματα Φ.Α. δήλωσε ότι η ποσότητα και η καταλληλότητα των οργάνων είναι ικανοποιητική, αλλά σε μέτριο βαθμό. Το ίδιο

και η ασφάλεια του χώρου όπου πραγματοποιούνται οι αθλητικές δραστηριότητες. Τα αποτελέσματα έρχονται σε αντίθεση με τα ευρήματα της έρευνας των Dowda, Pate, Frost, Almeida και Sirard, (2004), όπου παρουσιάζεται έλλειψη κατάλληλου υλικού και ειδικά προσαρμοσμένων χώρων, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι στην ελληνική προσχολική εκπαίδευση, μόνο η έλλειψη ειδικών γνώσεων στον τομέα της Φ.Α. δικαιολογεί την πιθανόν μειωμένη ή περιορισμένη σε εύρος σωματική δραστηριότητα

Αξιοσημείωτο είναι ότι παρά το μεγάλο ποσοστό των λανθασμένων απαντήσεων στο γνωστικό μέρος της Φ.Α., οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν, σε ποσοστό 80% περίπου, ότι είναι ικανοί να οργανώσουν προγράμματα Φ.Α. σε *μέτριο ή μεγάλο βαθμό*, γεγονός που αποδεικνύει άγνοια για το τι πραγματικά περιλαμβάνει και είναι η επιστήμη της Φ.Α. Σ' αυτό συνηγορούν και τα ποσοστά των απαντήσεων για το αν είναι επαρκής η ακαδημαϊκή τους εκπαίδευση για οργάνωση προγραμμάτων Φ.Α.. Ένα 70% του δείγματος δήλωσε ότι η ακαδημαϊκή τους εκπαίδευση είναι επαρκής σε μεγάλο ή μέτριο βαθμό και μόνο ένα 25% δήλωσε σε *μικρό βαθμό*. Παρ' όλα αυτά, το 80% του δείγματος πρότεινε η διδασκαλία της Φ.Α. να γίνεται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α., με επικρατέστερη αιτιολόγηση ότι είναι πιο ειδικοί για το συγκεκριμένο αντικείμενο. Το υπόλοιπο 20% αρνείται την αιτιολόγηση ότι οι εκπαιδευτικοί Φ.Α. είναι ειδικά καταρτισμένοι στην άσκηση των νηπίων, και ισχυρίζεται ότι οι νηπιαγωγοί είναι αρκετά καταρτισμένοι για την εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στην τάξη τους.

Είναι σημαντικό επίσης ν' αναφερθεί ότι νηπιαγωγοί που προτείνουν τη διδασκαλία του αντικειμένου της Φ.Α. από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς του κλάδου αυτού, ανήκουν στην κατηγορία της *επαρκούς γνώσης* των στόχων της Φ.Α., σε ποσοστό 84,4%. Αντίθετα, κατά τη διερεύνηση συνάφειας μεταξύ εμπειρίας και *«επαρκούς γνώσης»* των νηπιαγωγών δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση, με την ομάδα των νηπιαγωγών που είχαν εμπειρία πάνω από 21 χρόνια να προηγείται με ποσοστό 60%. Το ίδιο παρατηρήθηκε και στις διερευνήσεις συνάφειας μεταξύ επιμόρφωσης και *«επαρκούς γνώσης»* και ενασχόληση με τον αθλητισμό, και *«επαρκούς γνώσης»*, με την ομάδα των νηπιαγωγών *«επαρκούς γνώσης»* να προηγείται ελάχιστα έναντι της άλλης ομάδας *«μη επαρκούς γνώσης»* και στις δύο μεταβλητές.

Συνεπώς η κατάρτιση των νηπιαγωγών σε θέματα Φ.Α. δεν σχετίζεται ούτε με τα χρόνια δουλειάς ούτε με τη γενική επιμόρφωση, καθώς δεν αφορούσε θέματα Φ.Α. (εκτός της μουσικοκινητικής αγωγής), όπως διαπιστώνεται από τις περιγραφές των νηπιαγωγών στην αντίστοιχη ερώτηση. Τέλος, η σχέση που έχει κάποιος με τον αθλητισμό και την διαβίου άσκηση γενικότερα δεν μπορεί ν' αντικαταστήσει την εξειδικευμένη παροχή γνώσης

Φ.Α. στα νήπια όπως αυτή προτείνεται από το αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης.

Τα ευρήματα της έρευνας συμφωνούν με τις διαπιστώσεις που έχουν προκύψει από τις λίγες μελέτες και έρευνες στο διεθνή χώρο και υποστηρίζουν ότι: α) τα παιδιά δεν συμμετέχουν σε επαρκή σωματική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, β) εκπαιδευτικοί που είναι εξειδικευμένοι στη φυσική αγωγή της προσχολικής ηλικίας αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στη σωματική δραστηριότητα: ειδικότερα μόνο 17% των εκπαιδευτικών που ερευνήθηκαν ήταν εκπαιδευμένοι στην φυσική αγωγή παιδιών προσχολικής ηλικίας (Poest, Williams, Witt και Atwood, 1989). Έρχονται όμως σε αντίθεση με τα ευρήματα της έρευνας των Dowda, Pate, Trost, Almeida και Sirard, (2004), που αναφέρει ότι τα σχολεία δεν έχουν κατάλληλους χώρους για εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. και δεν υπάρχει σχολική μέριμνα για εξασφάλιση αθλητικού υλικού ειδικά προσαρμοσμένο στη συγκεκριμένη ηλικία.

Κατά συνέπεια τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής επισημαίνουν και στον Ελληνικό χώρο τη σπουδαιότητα εξειδικευμένης γνώσης στη Φ.Α. και τις δυσκολίες που προκύπτουν κατά την εφαρμογή της: επιμόρφωση, γνώση των στόχων των προγραμμάτων φυσικής αγωγής καθώς και των μεθόδων υλοποίησής τους.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κίνηση οφείλει να είναι αναπόσπαστο μέρος της ζωής και της μόρφωσης του παιδιού γιατί το βοηθά να ξεπερνά τη στατική αντίληψη του παθητικού αποδέκτη γνωστικών πληροφοριών και να μετασχηματίζει τη γνώση σε μια δυναμική αλληλεπίδραση φυσικής και πνευματικής δραστηριότητας. Για το λόγο αυτό, όποια μορφή οργάνωσης και να έχει το αναλυτικό πρόγραμμα, η φυσική αγωγή και γενικότερα η σωματική δραστηριότητα πρέπει να αποτελεί ένα από τα γνωστικά αντικείμενα της προσχολικής εκπαίδευσης. Η προσχολική εκπαίδευση είναι το πιο συναρπαστικό νοητικά πεδίο της εκπαίδευσης στο οποίο απαιτείται ο εκπαιδευτικός να είναι εξειδικευμένος σε βάθος. Το «μπόλιασμα» της εξειδικευμένης γνώσης με τη γενική γνώση της προσχολικής εκπαίδευσης αποτελεί ένα κρίσιμο καθήκον για όλους τους εκπαιδευτικούς, καθώς επιζητείται να αποφευχθεί η επικέντρωση μόνο στην επαγγελματική τους ενασχόληση (Roopnarine & Johnson, 2006).

Στην παρούσα έρευνα επιχειρήθηκε μία ιστορική αναδρομή της πορείας της Φ.Α. στα Ελληνικά αναλυτικά προγράμματα. Μελετήθηκε, επίσης, η καταγραφή των γνώσεων των νηπιαγωγών στον τομέα της Φ.Α., σύμφωνα με το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα ,καθώς επίσης και η εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. στη τάξη τους, μέσω ερωτηματολογίου γνώσεων.

Η καταγραφή της πορείας της φυσικής αγωγής στην προσχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα, από τη γέννηση της έως σήμερα, καταδεικνύει την επιτακτική ανάγκη να αναγνωρίσουν οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής τη Φ.Α. ως ισότιμο γνωστικό αντικείμενο και να προσπαθούν να μειώνουν τον χρόνο που τα παιδιά συμμετέχουν σε διάφορες καθιστικές δραστηριότητες, με την αύξηση των ευκαιριών για φυσική δραστηριότητα, που τα παιδιά έχουν κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας. Ένα ποιοτικό αναλυτικό πρόγραμμα, όπως είναι αυτό των Υψηλών Στόχων, που συμπεριλαμβάνει τη Φ.Α. στο ημερήσιο πρόγραμμα του, έχει καλύτερα αποτελέσματα, όχι τόσο στον ακαδημαϊκό τομέα, όσο στο κοινωνικό τομέα και στη δια βίου άσκηση, συγκρινόμενο με άλλα δύο αναλυτικά προγράμματα: άμεσης διδασκαλίας ή Distar, (συμπεριφοριστικό

πρόγραμμα δίνοντας έμφαση στη νοητική ανάπτυξη), και ενός παραδοσιακού προγράμματος ενός νηπιαγωγείου, (λιγότερο βίαια, υγιεινές στάσεις ζωής, καλύτερες σχέσεις με το οικογενειακό περιβάλλον).

Η γνώση της πορείας που διένυσε η Φ.Α., από τα πρώτα χρόνια εφαρμογής οργανωμένων προγραμμάτων στην προσχολική εκπαίδευση μέχρι σήμερα, θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση, αντίληψη και κριτική στάση της θέσης που κατέχει σήμερα η Φ.Α. στα νηπιαγωγεία. Παρ' όλα αυτά, δεν έχει μελετηθεί η έκταση, η μορφή και ο τρόπος εφαρμογής δραστηριοτήτων Φ.Α. στα ελληνικά προσχολικά κέντρα, για να διαπιστωθεί το αν ακολουθούνται οι προτάσεις και οι υποδείξεις των αναλυτικών προγραμμάτων. Αυτό επιδίωξε να κάνει το δεύτερο μέρος της παρούσης έρευνας, με τη διερεύνηση των γνώσεων των νηπιαγωγών πάνω στους στόχους που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα για το γνωστικό αντικείμενο της Φ.Α. καθώς και τη διερεύνηση για τη εφαρμογή προγραμμάτων Φ.Α. από αυτούς.

Από τα αποτελέσματα διαπιστώθηκε ότι ένα ελάχιστο ποσοστό εκπαιδευτικών κατέχει τις εξειδικευμένες γνώσεις για την Φ.Α., που χρειάζεται ο εκπαιδευτικός προκειμένου να εφαρμόσει τους στόχους που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα της προσχολικής εκπαίδευσης. Εντούτοις, φάνηκε ότι οι νηπιαγωγοί εφαρμόζουν προγράμματα Φ.Α. στην τάξη τους σε τακτά χρονικά διαστήματα. αποτελέσματα που συμπίπτουν με τα αποτελέσματα των Poest, Williams, Witt και Atwood, (1989), ως προς την ανάγκη για εξειδικευμένη γνώση στον τομέα της Φ.Α. από τους νηπιαγωγούς, όχι όμως και ως προς την επάρκεια αθλητικού υλικού και ειδικά διαμορφωμένου χώρου που κρίνεται ικανοποιητική από τους Έλληνες νηπιαγωγούς. Τίθεται όμως το ερώτημα το εάν τα προγράμματα που εφαρμόζονται συγκλίνουν προς το ελεύθερο παιχνίδι, με τη βοήθεια αθλητικού υλικού, και όχι στο οργανωμένο μάθημα Φ.Α. με τις αναπτυξιακά κατάλληλες ασκήσεις για τη συγκεκριμένη ηλικία. Στο ερώτημα αυτό καλούνται να απαντήσουν μελλοντικές έρευνες, που θα καταγράψουν με τη μέθοδο της παρατήρησης τι πραγματικά διαδραματίζεται στην τάξη της Φ.Α. ή μέσω παρεμβατικών προγραμμάτων, που θα μελετήσουν τα ευεργετικά αποτελέσματα οργανωμένων προγραμμάτων Φ.Α. από επιμορφωμένους νηπιαγωγούς στον τομέα αυτό ή πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φ.Α.

Η διεξαγωγή ερευνών που θα καταδεικνύουν και θα τεκμηριώνουν επιστημονικά την ευεργετική επίδραση ενός κατάλληλα οργανωμένου προγράμματος Φ.Α. στην ομαλή ψυχοσωματική και νοητική ανάπτυξη του νηπίου, αποκτά μείζονα σημασία στη σημερινή εποχή. Οι έρευνες αυτές θα αποτελέσουν τον ακρογωνιαίο λίθο για τον σχεδιασμό ενός σύγχρονου και ολοκληρωμένου αναλυτικού προγράμματος, στο οποίο θα παρουσιάζονται

και οι θεωρητικές, αλλά και οι πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή αναπτυξιακά κατάλληλων προγραμμάτων Φ.Α.. Επίσης, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της προσχολικής αγωγής στη Φ.Α. θα ήταν αρχικά ένα θετικό βήμα στην πραγματοποίηση των στόχων της Φ.Α.. Η εισαγωγή ειδικοτήτων και στη προσχολική εκπαίδευση όπως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πιθανόν να δώσει λύσεις για το συγκεκριμένο αναλυτικό πρόγραμμα ή κάποιο άλλο ποιοτικό αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε να έχει τα αποτελέσματα που του αρμόζουν, αλλά και η Φ.Α. να πετύχει το στόχο της. Σήμερα, περισσότερο ίσως από κάθε άλλη φορά, προβάλλει επιτακτική η ανάγκη να γίνει κατανοητό, από όλους τους μετέχοντες στην προσχολική εκπαιδευτική διαδικασία, ότι η φυσική ανάπτυξη αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ομαλής γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης του νηπίου και πρέπει να εντάσσεται αρμονικά και ισότιμα στο σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης.

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Altman, L. (1992). Movement in early childhood. In Mitchell & David (Eds), *Explorations with young children: A curriculum guide from the Bank Street College of Education* (pp.67) . Mt. Rainer, MD: Gryphon House.
- Βασιλικό Διάταγμα 30.4.1896: «Περί συστάσεως νηπιαγωγείων». Φ.Ε.Κ.68/23.5.1896.
- Βασιλικό Διάταγμα 494/1962: «Περί του Αναλυτικού Προγράμματος των Νηπιαγωγείων του Κράτους». Αθήναι, Φ.Ε.Κ.124/6.8.1962, τεύχ. Α΄.
- Begley, S. (1995). Do you hear what I hear. In E.N. Junn and C.J. Boyatzis (Eds), *Child growth and development: Annual editions*. London: Duskin Publishing Group.
- Biber, B. (1996). *Η προσέγγιση της Παιδαγωγικής Σχολής Bank Street στην Προσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Bloom, B. (1964). *Stability and change in human characteristics*. New York: John Wiley & Sons.
- Βρεττός Γ. & Καψάλης Α. (1997). *Αναλυτικό Πρόγραμμα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Bredenkamp, S. & Copple, C. (1998). *Καινοτομίες στην προσχολική εκπαίδευση: Αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές στα προσχολικά προγράμματα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Brown, J., Sherril, C. & Gench, B. (1981). Effects of an integrated physical education/music program in changing early childhood perceptual-motor performance. *Perceptual and Motor Skills*, 53, 151-154.
- Boreham, C. & Riddoch, C. 2001. The physical activity, fitness and health of children. *Journal of Sports Science*, 19, 915-929.
- Γώτη, Ε., Δέρρη Β., & Κιουμουρτζόγλου Ε. (2006). Γλωσσική Ανάπτυξη Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας μέσω της Φυσικής Αγωγής. Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό 4 (3), 371-378. www.hape.gr/emag.asp.

- Campell, F. A. & Ramey, C. T. (1994). Effects of early intervention on intellectual and academic achievement: A follow-up study of children from low-income families. *Child Development*, 65, 684-698.
- Carson, L. (1994). Preschool Physical Education: Expanding the Role of Teacher Preparation. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 65, 50-52.
- Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π. & Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί Σχεδιασμοί. Δημιουργικά Περιβάλλοντα Μάθησης*. Υ.Π.Ε.Π.Θ. Π.Ι. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Dale, E. (1972). *Building a learning environment*. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Benham-Deal, T. (2005). Preschool children's accumulated and sustained physical activity *Percept. Mot. Skills*, 100 (2), 443-450.
- Deli, E., Bakle, I. & Zachopoulou, E. (2006). Implementing intervention movement programs for kindergarten children. *Journal of Early Childhood Research*, 4,(1), 5-18
- Δέρρη, Β. (2004). Η Φυσική Αγωγή στην Αρχή του 21ου Αιώνα. Νηπιαγωγείο. http://www.hape.gr/ebooks/book3_intro.asp
- Decker, C. & Decker, J., (1997). *Planning and administering early childhood programs*. Upper Saddle River, NJ: Prentice – Hall.
- Διακίδου, Ε. Α. & Φτιάκα, Ε. (1998). Νηπιακή εκπαίδευση ή φροντίδα; Ένα παιδαγωγικό δίλημμα. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 27, 7-30.
- Dowda, M., Pate, R., Trost, S., Almeida, J. & Sirard, J. (2004). Influences of preschool policies and practices on children's physical activity. *Journal of Community Health*, 29, (3), 183-196.
- Elliott, E. & Sanders, S. (2005). Keep Children Moving: Promoting Physical Activity throughout the Curriculum. <http://www.pbs.org/teachersource>
- Elkind, D., (1998). *Reinventing Childhood: Raising and educating children in a changing world*. Rosemont, N.J.: Modern Learning Press.
- Evans, E. D. (1982). *Handbook of research in early childhood education*. New York: The Free Press.
- Evans E. D. (1975). *Contemporary influences in early childhood education*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Fauth, B. (1990). Linking the visual arts with drama, movement and dance for the young child. In W.J. Stinson (Ed.), *Moving and learning for the young*

- child* (pp. 159-187). Reston, VA: American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance.
- Flaherty, G. (1992). The learning curve: Why textbook teaching doesn't work for all kids. *Teaching Today*, 67(6), 32-33.
- Gallahue, D. (1995). Transforming physical education curriculum. In S. Bredecamp & T. Rosegrant (Eds.), *In Reaching potentials: Transforming early childhood curriculum and assessment*, volume 2, (pp. 125-144). Washington, DC: NAEYC.
- Gallahue, D. (1976). *Motor development and movement experiences for young children*. New York: Wiley.
- Gallahue, D. & Donnelly, F. (2003). *Developmental Physical Education for All Children*. Human Kinetics.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.
- Hanson, M. (1980). *Panel reaction: Preschool children. Proceedings of the National Conference on Physical Fitness and Sports for All*. Washington, DC: President's Council on Physical Fitness and Sports, 22.
- Hohmann, M. & Weikart, D. (1995). *Educating Young Children*. MI: High/Scope Press.
- Jersild, A. (1960). *Child Psychology*. Englewood Cliffs, NJ.: Prentice Hall
- Kagan, S. L. (1999). Going Beyond "z". *Young Children*, 52(2), 1-5.
- Kamii C. & DeVries R. (1978). *Physical Knowledge in preschool education: Implications of Piaget's Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Katz, L. (1990). What should young children be learned? *Child Care Information Exchange*, 76, 12-14.
- Κιτσαράς Γ. (1998). *Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Έκδοση του συγγραφέα.
- Κιτσαράς Γ. (1991). *Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κουτσοβάνου, Ε. (1993). *Η Μέθοδος Montessori και η Προσχολική Εκπαίδευση. Σύγχρονες Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Κουτσοβάνου, Ε. και Ομάδα Εργασίας (2003). *Προγράμματα Προσχολικής Εκπαίδευσης και η Διαθεματική Διδακτική Προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.

- Κυριαζοπούλου –Βαληνάκη (1977). *Νηπιαγωγική*, Τόμοι 1,2,3. Αθήνα: Εκδόσεις Αδελφοί Βλάσση.
- Kuhl, P. (1994). Learning and representation in speech and language. *Current Opinion in Neurobiology* 4, 812-822.
- Melograno, V.J. (1997). *Designing the physical education curriculum*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Miller J. & Sellar J. (1985). *Curriculum perspectives and practice*. New York: Longman.
- Μόττη-Στεφανίδη, Φ. (1999). *Αξιολόγηση της Νοημοσύνης Παιδιών Σχολικής Ηλικίας και Εφήβων. Εγχειρίδιο για Ψυχολόγους*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- National Association for Sport and Physical Education (NASPE) (2000). *Appropriate practices in movement programs for young children ages 3-5*. Washington, DC: AAHPERD
- National Association for Sport and Physical Education (NASPE) (1995). Developmentally appropriate practice in early childhood programs from birth through age 8. <http://www.naepc.org>
- Νόμος ΒΤΜΘ' : «Περί στοιχειώδους ή δημοτικής εκπαίδευσεως». Αθήναι, Φ.Ε.Κ.37/5.10.1895, τεύχ. Α'.
- Νόμος 1242/1919: «Περί Δημοτικής Εκπαίδευσεως» Αθήναι, Φ.Ε.Κ.190/28-08-1919.
- Νόμος 4397/16-24.8.1929: «Περί στοιχειώδους εκπαίδευσεως». Αθήναι, Φ.Ε.Κ.309/1929, τεύχ. Α'.
- Νόμος 309/1976: «Περί οργανώσεως και διοικήσεως της γενικής εκπαίδευσεως». Αθήναι, Φ.Ε.Κ.100/30.4.1976, τεύχ. Α'.
- Νόμος 1566/1985: «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας κα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις». Φ.Ε.Κ.167/30.9.1985. Αθήνα, τεύχ. Α'.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2003). *Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθύτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Ξηροτύρη, Η. (1975). *Το σύγχρονο νηπιαγωγείο και η ιστορία του*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεχλιβανίδης.
- Προεδρικό Διάταγμα 476/1980: «Περί του Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος του Νηπιαγωγείου». Φ.Ε.Κ.132/22.5.1980, τεύχ. Α'.

- Προεδρικό Διάταγμα 486/1989: «Αναλυτικό κα Ημερήσιο Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου». Φ.Ε.Κ.208/1989, τεύχ. Α΄.
- Pate, R., Pfeiffer, K., Trost, S., Ziegler, P. & Dowda, M. (2004). Physical Activity Among Children Attending Preschools. *Pediatrics*, 114 (5), 1258-1263.
- Pica, R. (1999). *Moving & Learning Across the Curriculum. 315 Activities & Games to Make Learning Fun*. New York: Delmar Publishers.
- Pica, R. & Short, K. (1999). Moving and Learning Across the Curriculum. *Teaching Elementary Physical Education*, 10, 15-17, 23.
- Poest, C., Williams, J., Witt, D. & Atwood, M. E. (1989). Physical Activity Patterns of Preschool Children. *Early Childhood Research Quarterly*, 4, 367-376.
- Roornagine, J. & Johnson, J. (2006). *Ποιοτικά Προγράμματα Προσχολικής Εκπαίδευσης. Παραδείγματα από τη Διεθνή Πρακτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Rule, A. & Stewart, R. (2002). Effects of Practical Life Materials on Kindergartners Fine Motor Skills. *Early Childhood Education Journal*, 30 (1), 9-13.
- Schweinhart, L., Weikart, D. & Larner, M. (1986). Consequences of Three Preschool Curriculum Models through Age 15, *Early Childhood Research Quarterly* 1, 15-45.
- Spodek, B. (1973). Curriculum models in early childhood education. In B. Spodek (Ed). *Early childhood education*, (pp. 32-33). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Stinson, W. J. (1990). *Moving and learning for the young children*. Reston, VA: National Association for Sport and Physical Education.
- Venetsanou, F., & Kambas, A. (2004). How can a traditional Greek dances programme affect the motor proficiency of pre-school children? *Research in Dance Education*, 5, 127-138.
- Werner, P. (1999). The future of the integrated curriculum in physical education: Guarded optimism. *Teaching Elementary Physical Education*, 10, 11-13.
- Werner, P. (1994). Whole physical education. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 65, 40-44.
- Υπουργική Απόφαση 21072β/Γ2: «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα

Σπουδών (Α.Π.Σ.) Προσχολικής Αγωγής». Φ.Ε.Κ.304/13.03.2003, τεύχ. Β΄.

Χατζηγεωργίου, Γ. (1998). *Γνώθι τι Curriculum*. Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός.

Χρυσοφίδης, Κ. (2006). Το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Ελληνικού Νηπιαγωγείου. Καινοτομίες στην Υπηρεσία του ΔΕΠΠΣ. *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 53, 108-115.

Zachopoulou, E., Trevlas, E., Konstadinidou E. & Archimedes Project Research Group (2006). The design and implementation of physical education program to promote children's creativity in the early years. *International Journal of Early Years Education*, 14, 279-294.

Zachopoulou, E. Tsapakidou, A. & Derri, B. (2004). The effects of developmentally appropriate music and movement program on motor performance. *Early Childhood Research Quarterly*, 19, 631-642.

VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

*Παράρτημα: Ερωτηματολόγιο γνώσεων και εφαρμογής προγραμμάτων
Φυσικής Αγωγής στην Προσχολική Εκπαίδευση*

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ – ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**
Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΑΣΚΗΣΗ & ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ»

Ερωτηματολόγιο γνώσεων και εφαρμογής προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής στην
Προσχολική Εκπαίδευση

Πριν απαντήσετε στις ερωτήσεις, παρακαλώ διαβάστε προσεκτικά τις παρακάτω οδηγίες:

- 1) Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς
- 2) Απαντήστε σε όλες τις ερωτήσεις
- 3) Να είστε ειλικρινείς στις απαντήσεις σας

Αν επιθυμείτε να βοηθείστε στην διεξαγωγή της έρευνας, προχωρήστε παρακάτω.

• **ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ:**

.....

• **ΑΝΔΡΑΣ** **ΓΥΝΑΙΚΑ**

• **ΗΛΙΚΙΑ**

• **ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΑΕΙ **ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΙΤΛΟ** **ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ ΤΙΤΛΟ**

- ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑΣ: ΕΤΗ ΜΗΝΕΣ

- **ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ**

.....
.....
.....

- Συμμετέχετε σε αθλητικές – κινητικές δραστηριότητες; (π.χ. γυμναστήριο, χορός, τένις, jogging, κλπ)

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Εάν ΝΑΙ αναφέρετε

.....
.....
.....

1^ο ΜΕΡΟΣ

- Γνωρίζετε τι περιλαμβάνει η ενότητα της φυσικής αγωγής του αναλυτικού προγράμματος για το νηπιαγωγείο;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, αναφέρετε συνοπτικά:

- Η γνώση του σώματος αποτελεί στοιχείο της κίνησης. Γνωρίζετε με ποιον τρόπο θα διδάξετε αυτό το στοιχείο της κίνησης στα νήπια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα:

- Τι είναι αντιληπτικο-κινητικές δεξιότητες για τα παιδιά του νηπιαγωγείου;
  - α) Να εκτελούν με επιτυχία καθημερινές δραστηριότητες αυτοεξυπηρέτησης;
  - β) Να αναγνωρίζουν την αριστερή και τη δεξιά πλευρά;
  - γ) Να εκτελούν δραστηριότητες που απαιτούν συντονισμό ματιού-χειριού και ματιού-ποδιού;
  - δ) Να αντιδρούν κινητικά σε διάφορα ερεθίσματα ηχητικά ή οπτικά;
  - ε) Όλα τα παραπάνω

- Γνωρίζετε με ποιόν τρόπο αναπτύσσεται η γνώση και η αντίληψη του χώρου στα νήπια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα:

- Γνωρίζετε με ποιόν τρόπο αναπτύσσονται οι σχέσεις που δημιουργούνται κατά την κίνηση (σχέσεις με άτομα και σχέσεις με αντικείμενα) στα νήπια;

ΝΑΙ   **ΟΧΙ**

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα που στοχεύει στην γνώση των σχέσεων με αντικείμενα που δημιουργούνται κατά την κίνηση:

- Γνωρίζετε πως αναπτύσσονται οι βασικές κινητικές δεξιότητες μετακίνησης;

ΝΑΙ   **ΟΧΙ**

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα που στοχεύει στην ανάπτυξη του τρεξίματος:

- Γνωρίζετε πως αναπτύσσονται οι βασικές κινητικές δεξιότητες μη μετακίνησης; (κάμψεις, αιωρήσεις, ταλαντεύσεις, ισορροπίες,);

ΝΑΙ   **ΟΧΙ**

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα:

- Γνωρίζετε πως αναπτύσσονται οι βασικές κινητικές δεξιότητες χειρισμού που περιέχονται στις διάφορες αθλοπαιδιές (μπάσκετ, ποδόσφαιρο, βόλεϊ κ.τλ...), έτσι ώστε να είναι αναπτυξιακά κατάλληλες για τα νήπια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα:

- Υπαίθριες δραστηριότητες όπως: περίπατοι, αναβάσεις κλπ. περιλαμβάνονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα στην Ενότητα της Φυσικής Αγωγής. Γνωρίζετε τον τρόπο που θα οργανώσετε τις δραστηριότητες αυτές καθώς και τους κανόνες ασφαλείας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- Αν ΝΑΙ έχετε οργανώσει ποτέ τέτοιου είδους δραστηριότητες;

ΕΧΩ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙ

ΔΕΝ ΕΧΩ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙ

- Γνωρίζετε πως θα συνδυάσετε την φυσική αγωγή με θέματα υγιεινής και διατροφής;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα που συνδυάζει την φυσική αγωγή με ένα θέμα υγιεινής ή διατροφής:

- Γνωρίζετε πως οργανώνονται και αναπτύσσονται οι δραστηριότητες μουσικοκινητικής αγωγής (που περιλαμβάνουν ρυθμικές αξίες, ρυθμικές μετακινήσεις, αναγνώριση ήχων, σύνθετες ρυθμικές κινήσεις) για τα νήπια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα μουσικοκινητικής αγωγής:

- Γνωρίζετε πως αναπτύσσεται η δημιουργική σκέψη σε προγράμματα φυσικής αγωγής για το νηπιαγωγείο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα που ευνοεί την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης:

- Γνωρίζετε πως αναπτύσσεται η κοινωνικότητα (συνεργασία, αυτογνωσία, αυτοπεποίθηση, σεβασμός στους κανόνες, υπεύθυνη χρήση και φροντίδα του εξοπλισμού...) του νηπίου μέσα από την κίνηση;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, περιγράψτε μία δραστηριότητα φυσικής αγωγής που αναπτύσσει την κοινωνικότητα:

- Έχετε εφαρμόσει στοιχεία του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών για το Νηπιαγωγείο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2^ο ΜΕΡΟΣ

- Εφαρμόζετε προγράμματα Φυσικής Αγωγής στην τάξη σας;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- Αν ΝΑΙ, σημειώστε πόσες φορές την εβδομάδα εφαρμόζετε συνήθως πρόγραμμα φυσικής αγωγής στην τάξη σας;

1 φορά/εβδομάδα   2 φορές/εβδομάδα   3 φορές/εβδομάδα   4 φορές/εβδομάδα   Καθημερινά

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Την προηγούμενη εβδομάδα, πόσες φορές εφαρμόσατε πρόγραμμα φυσικής αγωγής;.

1 φορά/εβδομάδα   2 φορές/εβδομάδα   3 φορές/εβδομάδα   4 φορές/εβδομάδα   Καθημερινά

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Σημειώστε πόση ώρα, συνήθως, διαρκεί το πρόγραμμα φυσικής αγωγής που εφαρμόζετε;

Λιγότερο από 15 λεπτά   15 – 25 λεπτά   25 – 35 λεπτά   35 – 45 λεπτά   Περισσότερο από 45 λεπτά

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Αν δεν εφαρμόζετε προγράμματα Φυσικής Αγωγής στην τάξη σας, αναφέρετε για ποιους λόγους.

1. Έλλειψη κατάλληλου χώρου
2. Έλλειψη των απαιτούμενων γνώσεων
3. Έλλειψη κατάλληλου εξοπλισμού
4. Αναφέρετε άλλους λόγους:

.....
.....
.....

- Σε ποιο βαθμό ο εξοπλισμός του σχολείου σας, ως ποσότητα, καλύπτει τις ανάγκες ενός προγράμματος φυσικής αγωγής;

•

Σε πολύ μεγάλο βαθμό   Σε μεγάλο βαθμό   Σε μέτριο βαθμό   Σε μικρό βαθμό   Καθόλου

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Σε ποιο βαθμό ο εξοπλισμός του σχολείου σας μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα νήπια;

Σε πολύ μεγάλο βαθμό   Σε μεγάλο βαθμό   Σε μέτριο βαθμό   Σε μικρό βαθμό   Καθόλου

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Σε ποιο βαθμό ο χώρος του σχολείου σας επιτρέπει την οργάνωση προγραμμάτων φυσικής αγωγής;

Σε πολύ μεγάλο βαθμό   Σε μεγάλο βαθμό   Σε μέτριο βαθμό   Σε μικρό βαθμό   Καθόλου

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι μπορείτε να οργανώσετε προγράμματα Φυσικής Αγωγής που να ανταποκρίνονται στους καθορισμένους στόχους του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου;

Σε πολύ μεγάλο βαθμό   Σε μεγάλο βαθμό   Σε μέτριο βαθμό   Σε μικρό βαθμό   Καθόλου

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Σε ποιο βαθμό η ακαδημαϊκή σας εκπαίδευση πιστεύετε ότι επαρκεί για την εφαρμογή προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής στο νηπιαγωγείο;

Σε πολύ μεγάλο βαθμό   Σε μεγάλο βαθμό   Σε μέτριο βαθμό   Σε μικρό βαθμό   Καθόλου

..... / ..... / ..... / ..... / .....

- Αναφέρετε λόγους αδυναμίας οργάνωσης προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής που να ανταποκρίνονται στους καθορισμένους στόχους του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου.

.....

.....

.....

.....

- Θα προτείνατε η διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής στο νηπιαγωγείο να εφαρμόζεται από πτυχιούχους εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

- Αν ΝΑΙ, αναφέρετε τους λόγους.

.....
.....
.....
.....

- Αν ΟΧΙ, αναφέρετε τους λόγους.

.....
.....
.....
.....

Ευχαριστούμε για τον χρόνο που διαθέσατε